

DEN NORSKE LITERATUR

FRA

1814 INDTIL VORE DAGE.

ET BIDRAG TIL EN NORSK LITERATURHISTORIE

AF

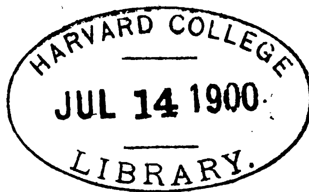
Hans

H. OLAF HANSEN.

KJØBENHAVN.

FR. WØLDIKES FORLAGSBOGHANDEL.

1862.



G. S. Wibes Bogtrykkeri.

Forord.

Idet jeg overgiver nærværende Bog til Læseverdenen, kan jeg, uagtet Fortaler nu for Tiden er ligesaa sjelden, som de i gamle Dage var almindelig, ikke lade være at ledsage den med et Par Forord.

Hvis man paabegynder Læsningen af min Bog med den Tanke: deri at finde en fuldstændig, kritisk Drøftelse af den norske Literatur, saa er man gaaet fejl, og jeg maa paa Forhaand bede en slig Læser bøje ind i en anden Gade — søge hen til andre Forfattere —; thi hos mig finder han ikke saadant. Det har kun været min Hensigt at levere en kortfattet Udsigt over Literaturen, en Bog, der kunde tjene til Orientering — eller om man hellere vil til Indledning — i Studiet af den norske Literatur efter 1814. At levere noget Andet har lagt udenfor min Plan, og maaske ogsaa over mine

Evner. Hvorledes jeg nu har løst min Opgave faar Kritiken afgjøre, jeg har, uagtet den betydeligste Del af Bogen er udarbejdet her i Kjøbenhavn, og uagtet jeg saaledes mere end een Gang har følt Savnet af „Hjelpekilder", dog anvendt al mulig Umag derpaa.

Hvad Stoffets Anordning angaar, da har jeg, efter bedste Evne, søgt at ordne de forskjellige Forfattere efter deres Optræden og deres Stilling i Literaturen, alle andre Hensyn — som f. Eks. Fødselsaar eller deslige — har været mig ligegyldig; og heri haaber jeg, man vil give mig Ret. — Anderledes derimod med de Domme, jeg har fremsat over de enkelte Forfattere; her er jeg forberedt paa at jeg vil møde Modstand, at sige, hvis man finder Bogen verdig til en mere gjennemgaaende Kritik. Navnlig vil „visse Folk" og „visse Partier" finde, at jeg har behandlet een Digter altfor strengt — jeg behøver ikke at sige hvilken; thi man vil nok uden min Hjelp finde ham —; men det er nu min Tro, at Mænd, paa hvis Domme jeg setter Pris, paa det nærmeste vil være enig med mig, og det er min faste Overbevisning, at man engang, om ikke før, vil indrømme mine Paastande om Vedkommende Ret — i alle Fald i alt Væsentligt. — — Mange vil maaske forundre sig over, at

jeg ikke har optaget noget „anthologisk Uddrag"; men heri haaber jeg, at man, naar man har hørt mine Grunde, vil undskylde mig. Det lader til, at det er bleven en Slags Modesag at ledsage ethvert literaturhistoriskt Arbejde med en Anthologi; men de Forfattere, der har brugt Methoden, har desværre altid glemt at give sine Grunde derfor.

Efter min Formening er „anthologiske Uddrag" i en Literaturhistorie ligesaa skadelig for det Verk, hvori de er indflettet, som de er skadelig for selve Literaturen, og især for Boghandelen. Skal en Anthologi nytte noget, maa den være temmelig omfangsrig; thi Læseren faar dog sandelig ikke nogen klar Forestilling om en Forfatter ved at læse et eller to Digte af ham, og mere kan man jo ikke optage, hvis ikke Bogen skal svulme op til en forfærdelig Størrelse. Men nu gives der Digtere, der aldrig har skrevet et lyriskt Digt, og disse Forfattere kan man altsaa ikke repræsentere, uden ved at optage Noveller eller hvad det nu kan være, og det gjør man nu engang ikke. Et saadant „anthologisk Uddrag" maa saaledes i de fleste Tilfælde blive noget ufuldstændigt Kram. — — Endelig er det ogsaa muligt, at jeg senere hen udgiver en

norsk Anthologi*), hvortil da nærværende Bog bliver at betragte som Supplement eller omvendt. — Jeg har optaget tre Digte — et af Aasen og to Vinje — idet nyere Landsmaal for at give Læseren et Begreb om dette Sprog.

Og hermed være min Bog overgiven til et skjønsomt Publikum og en fordomsfri og retfærdig Kritik.

Kjøbenhavn, den 30te Oktober 1862.

H. Olaf Hansen.

---

*) Rigtignok eksisterer der to norske Anthologier — Thues og en paa Chr. Tønsbergs Forlag for et Par Aar siden udkommen —, men ingen af disse svarer i mindste Maade til sin Bestemmelse; den ene er nemlig fra 1847, og den anden er sammensat uden allermindste Spor af Kritik.

Indledning.

Ved Kielerfreden, der sluttedes den 14de Januar 1814, erklæredes Norge for at være løst fra alle de Forpligtelser, som bandt det til Danmark; ved Grundloven, given paa Ejdsvold 17de Maj s. A., erklæredes det for et frit, selvstændigt Rige, og endelig blev det ved Konventionen til Moss 4de November s. A. forenet med Sverige under en fælles Konge, men beholdt forresten i alt væsentligt sin Grundlov saagodtsom uforandret. Saaledes var Norge pludselig, efterat det i over 400 Aar havde været forenet med og delt Vel og Ve med Danmark, adskilt fra dette sit Broderrige; Norge var fra en ubetydelig Provinds steget op til at blive en fri, »selvstændig Stat«. Men hvis man med Udtrykket en selvstændig Stat tillige forbinder den Tanke, at Landet befandt sig i en saadan Stilling, at det virkelig kunde indtage en Plads mellem de selvstændige Stater i Europa, hvis man antager, at Velstanden florerede, at Kunster og Videnskaber blomstrede — kort at Landet var

lykkeligt situeret, saa fejler man højligen; thi Norge befandt sig ved Adskillelsen fra Danmark i intet mindre end glimrende Omstændigheder. I højeste Grad udarmet efter de temmelig langvarige, al Handel ruinerende Krige, foruden et ordentligt Pengevæsen og saagodtsom uden Embedsmænd, var Landet i en lidet misundelsesverdig Stilling. Skibsfarten havde lidt overmaade meget ved Krigen, og Trælasthandelen — dengang Landets fornemste Indtægtskilde —havde ved de usikre Handelskonjunkturer og ved Pengeforandringen ogsaa lidt et betydeligt Knæk. Man ser altsaa at det ikke var synderlig rart bevendt med Landets materielle Forholde, og med de aandelige var det endnu værre. — Universitetet, der efter mange Skriverier og megen Snak endelig i 1811 var bleven oprettet, talte vel allerede nu blandt sit Lærerpersonale mange dygtige og ansete Mænd — som Hansteen, Treschow o. fl. —, men mange Lærerposter henstod ubesat, og de Studerendes Antal var overmaade ringe. — Det følger naturligvis af sig selv, at ingen rig og storartet Digtning under saadanne fortrykte ydre Omstændigheder kunde fremblomstre; thi det er en anerkjendt Sag, at en frodig Literatur i Almindelighed kun kan fremstaa, naar Nationen befinder sig i lykkelige ydre Kaar. Talentet og Begavelsen hendroges paa denne Tid i Norge naturligvis til Statens Tjeneste og til rent praktiske Sysler, og fik saaledes hverken Tid eller Anledning

til at opoffre sig for den skjønne Literatur. Saavel Folkets som Styrelsens Opmerksomhed maatte først og fremmest være henvendt paa at bringe Landets materielle og ydre, praktiske Anliggender i Orden; Nationen havde derfor ingen Tid til at tænke paa, og endnu mindre Lejlighed til at gjøre nogen Opoffrelse for det Skjønne, den havde al sin Tanke henvendt paa det praktisk Nyttige. — Den norske Literatur er som Følge heraf i de første Aar efter Fraskillelsen fra Danmark i det Hele taget temmelig mager og ubetydelig, baade hvad Kvalitet og Kvantitet angaar. Der kan saa meget mindre blive Tale om nogen synderlig national og original Digtning i dette Tidsrum, saasom de Digtere, der producerede noget mere Betydeligt og erhvervede sig et Slags Navn i Literaturen, næsten alle, paa et Par Undtagelser nær, havde tilbragt sine første Studenteraar i Kjøbenhavn og saaledes der var bleven paavirket af den da herskende »gamle« Retning. At der straks efter Foreningen med Sverige skulde udvikle sig en frisk og sund national Digtning — med en sterkt udpræget folkelig Karakter — i Norge, kunde der fornuftigvis ikke være Tale om; thi det Folkeliv, der skulde afspejle sig i Digtningen, var endnu altfor ungt, famlende og uklart til at det skulde kunne afgive noget rigt og brugbart Stof til Poesien. Og at søge hen til Bondens Liv og derfra hente sig Stof til Digtningen var saagodtsom umuligt,

saasom Bondens Liv og Forholde for den dannede Klasse endnu var en fuldkommen tillukket Bog; og Nationaliteten havde, vel at merke, dengang ikke en saadan gjennemgribende Betydning for Digtningen, som den nu har. Hele den norske Literatur i de første Aar efter Foreningen med Sverige bliver saaledes nærmest at betragte som et Efterslag af den danske Digtning, saaledes som denne gestaltede sig ved Slutningen af det attende og — tildels — Begyndelsen af det nittende Aarhundrede. Det bliver derfor nødvendigt, for nærmere at sette sig ind i Forstaaelsen af den nyere norske Literatur i dens første Dage, at give en kortfattet Udsigt over den danske Digtnings Karakter og Retning i nævnte Tidsrum. —

Medens Hovedsummen af den danske Digtning i den første Halvdel af det attende Aarhundrede for største Delen gaaer ind under Kategorien didaktisk Digtning (Læredigtet), der i en lang Tid havde været eneraadende i Literaturen, ser vi i Begyndelsen af den anden Halvdel af Aarhundredet den danske Literatur udsat for Paavirkning fra to forskjellige Kanter, nemlig dels og hovedsagelig fra Tydskland, dels og for en mindre Del fra Frankrig. I 1759 stiftedes, nærmest paa Klopstocks Foranstaltning, »Selskabet for de skjønne Videnskabers Fremme«, hvis nærmeste Formaal var: ved Udsettelse af Prisbelønninger at opfordre Digterne til at skrive versificerede Afhandlinger over

visse opgivne Themaer. Saaledes fremsatte Selskabet endnu i sit Stiftelsesaar sin første Præmieopgave: »om Søfarten, dens Oprindelse og Virkninger«; Tullin indsendte sit bekjendte Digt »om Søfarten« og vandt, om end ikke Selskabets fulde Bifald i Et og Alt, saa dog Præmien. Den største Mangel, som Dommerne fandt ved Tullins Digt, var den, at »Afhandlingen ikke fuldstændig nok havde beskrevet Søfartens Fordele«. Man kan af denne Ytring alene temmelig grejdt skjønne, hvorledes det i det Hele taget var fat med Selskabets æsthetiske Sands, det forstod sig, som I Levin (i sit Udkast til Wessels Levnet S. XV.) siger, ikke paa Poesi, dets Medlemmer tænkte sig den paa dens Højdepunkt helst som en vel opmaalt, under deres rhetoriske og grammatiske Kommandostav udført metrisk Tankebevægelse. Men var Selskabet for de skjønne Videnskabers Fremme i høj Grad blottet for alt sandt og sundt Begreb om Poesien, søgte end dets Medlemmer paa alle mulige Maader at indsnøre den i Prosaens Tvangstrøje, og virkede det saaledes ofte til stor Skade istedetfor til Gavn, saa kan man dog paa den anden Side ikke negte, at det havde en vis Fortjeneste af, og en ikke ugavnlig Indflydelse paa Literaturen. Ved sit Forhold til Klopstock, og ved sin rigtignok ofte til Forguden gaaende Beundring af hans meget ofte svulstige og unaturlige Maner og hule Pathos, kom det til at danne en Opposition mod

den mere og mere indtrængende franske Smagsretning. Den 13de April 1757 opførtes første Gang paa det kongelige Theater Voltaires berømte Tragedie »Zaire« (oversat af B. I. Lodde, hvis Oversettelse var udkommen i 1756) og blev modtaget med meget Bifald. Den franske Tragedie fandt snart mange Beundrere og Lovtalere, ja endog Efterlignere; det norske Selskabs Medlemmer var i Særdeleshed ivrige Forsvarere for denne slette og unaturlige Digtning, og Johan Nordal Brun skrev sin smagløse Efterligning »Zarine« (opført 24de Februar 1772), der saavel af hans Kammerater som af Publikum i Almindelighed blev hilset med stormende Jubel. Den franske Tragedie var for en Del Publikums Kjephest i denne Tid, dens usande Karakterer, dens unaturlige Lidenskaber, og fremfor alt dens svulstige og opskruede Diktion fandt Publikum særdeles Behag i. De kjedelige og overvættes kunstlede Alexandriner, der i de over al Maade slette og knudrede danske Oversettelser, lød afskyeligt, fandt man overordentlig behagelig og velklingende. Man foragtede og karrikerede Ewalds vistnok meget ofte, og især i hans første Arbejder, hule og »hastemte« Pathos, men man ophöjede og efterlignede de i langt højere Grad pathetiske franske Tragedier.

Ved sit Forhold til Klopstock kom de skjønne Videnskabers Selskab atter i Forbindelse med Johannes Ewald, men uagtet den Maade, hvorpaa

Selskabet behandlede denne Digter, er intet mindre end rosværdig, saa har det dog den Fortjeneste, at det ved paa en — rigtignok kummerlig — Maade at tage sig af Ewald, bragte denne i Samkvem med Klopstock, der fik en stor Indflydelse paa den danske Digter, ja man kan næsten sige blev bestemmende for hans Digtnings Retning. Ligesom Klopstocks Digtervirksomhed i Tydskland dannede Indledningen — var den første Kime — til den senere saa bekjendte »romantiske Skole« (Goethe, Tieck, Schlegel, Novalis), saaledes danner Ewalds Digtning i Danmark Indledningen til den nye Æra i den danske Literatur, som oprandt ved Oehlenschlägers Fremtræden. Imidlertid var den Hjelp, som Selskabet ydede Ewald, yderst ubetydelig, og den Kritik, som dets Medlemmer beærede hans Verker med, var snarere hemmende end opmuntrende for Digteren. Da Videnskabsselskabet havde udsat den Opgave, at skrive en Ode over en af Guds Egenskaber, indsendte Ewald sit dramatiske Digt »Adam og Eva«, hvilket naturligvis ikke kunde komme i Betragtning, dertil var det nemlig altfor poetiskt; allerede før var Ewald kommen i Forbindelse med Selskabet, i det det havde optaget hans allegoriske Fortælling »Lykkens Tempel« i sine Samlinger. Men hermed var ogsaa for det Første al Understøttelse forbi; thi Sørgespillet »Rolf Krage« fandtes ikke engang verdigt til at optages i Selskabets Skrifter. Dog Ewald var

kommen i Samkvem med Selskabet, hvilket dog just ikke var til stor Fordeel for hans Popularitet; thi han var bestandig udsat for Daddel fra begge Kanter, baade fra de skjønne Videnskabers Selskab og fra det norske Selskab. Det første kunde, saasom hans Digtning ikke i alle Henseender var afpasset efter Selskabets prosaiske Kogebog, ikke skjenke ham synderligt meget af sit Bifald; og det norske Selskab opponerede mod ham dels blot, fordi han holdt sammen med det første Selskab, dels ogsaa fordi hans Digtning — og især hans første Arbejder — faldt vel meget i det hule Pathetiske. — Ewald havde den Ulykke ikke at være anerkjendt af nogen af Parterne. — Det er en Merkelighed, som det af flere Grunde er verd at lægge Merke til, denne, at det overvejende Antal af de Digtere, som i den anden Halvdel af det forrige Aarhundrede udmerkede sig i den danske Literatur, var Nordmænd. Og endnu merkeligere er det, at denne Omstændighed ikke i nogen synderlig Grad bidrog til at give Digtningen et norskt Præg. De Nordmænd, der optraadte i Literaturen søgte »i Almindelighed« — i alle Tilfælde ikke i Førstningen af Perioden — ikke i mindste Maade at gjøre sin Nationalitet gjeldende i sine Verker, og selv om der et eller andet Sted tittede frem Noget, der mindede om at Forfatteren var Nordmand, saa bidrog dog dette ikke det allerbitterste til, at Verket fik en mindre Læsekreds, eller til at man antog, at

Bogen nærmest var bestemt for »norske« Læsere. Kjøbenhavn var dengang — ligesom det endnu tildels er — Hovedsædet for al Kunst og Videnskabelighed i Norden, og enhver Nordmand, der skulde betræde den akademiske Bane, maatte, saasom hans Fædreland endnu ikke ejede sit eget Universitet, rejse did ned, hvor hans Forfædre — at sige, hvis de vare akademisk dannede Mænd — havde tilbragt sine lykkeligste Dage, og hvorfra de havde sine kjereste Erindringer. Den unge Nordmand kom snart ind i Kjøbenhavns brogede og lystige Liv, og om han end ikke glemte — thi det gjorde han vel yderst sjelden — sit Fædreland, saa fandt han sig dog overmaade vel tilfreds dernede; thi der var alt aandeligt Liv koncentreret, medens Norge dengang ikke ejede en Snus deraf. Imidlertid holdt dog i Almindelighed Nordmændene sammen og dannede, ligesom de i Holbergs Tid havde gjort, en vis Magt ligeoverfor de danske Studerende. I Sværtegaden, i den gjennem flere af det norske Selskabs Medlemmers Digte bekjendte Mad. Anna Cathrine Juels Hus, samledes omtrent i Midten af forrige Aarhundrede en betydelig Del af de norske Studenter, som da opholdt sig i Kjøbenhavn. Her fordrev disse, der som oftest var saagodtsom uden Familjeforbindelser i den fremmede By, Tiden med alskens Skjemt og Munterhed og ikke mindst med Rimeri og Poeteri — som oftest naturligvis extempore —; thi Verse-

mageriet var, som I. Levin bemerker, dengang ligesom et almindeligt Attribut til Dannelsen, og Poesien betragtedes som et Slags Tidsfordriv for gode Hoveder. I Førstningen var disse Sammenkomster af en aldeles tam Natur, og man nærede ingensomhelst Tanke om en literær eller kritisk Myndighed og Magt. Man kom sammen for at more sig, og vel stundom ogsaa for at slukke sin Tørst; men snart antog Selskabet en anden og mere polemisk Karakter. — Den 4de April 1777 opførtes første Gang N. K. Bredals ynkelige dramatiske Digtning »Tronfølgen i Sidon«, hvilket Arbejde angrebes skarpt af Rosenstand-Goiske i hans »dramatiske Journal«. Denne Kritik bragte Bredal paa den ulykkelige Tanke at søge Hevn ved at fremstille Journalen for Publikums Øjne, og saaledes opførtes 25de November 1771 hans over al Maade jammerlige Produkt: »den dramatiske Journal, Efterstykke i een Akt«, hvilket foranledigede det saa almindelig bekjendte Theaterslag. Bredal, der var Nordmand af Fødsel og som før han skrev »Tronfølgen« havde været Borgermester i sin Fødeby, Throndhjem, havde dels af denne Grund, og dels fordi de Nordmænd, der plejede at samles i Mad. Juels Stue havde et Horn i Siden til Rosenstand-Goiske, næsten alle Nordmænd paa sit Parti. Da disse ved denne Lejlighed var kommen i Vinden, fik de snart Lyst til ogsaa at danne sig et Selskab som Modvægt imod Selskabet hos Mad.

Neergaard (hvis Lokale var i Badstuestrædet), blandt hvis Medlemmer Rosenstand var. Og saaledes fremstod i April 1772 »det norske Selskab« med Ove Gjerløw Meyer til Formand og Johan Wibe til Sekretær*). Selskabet var, som før bemerket, oprindelig stiftet for at danne et Modstykke til det Selskab, der plejede at forsamles hos Mad. Neergaard, men det blev meget mere en Opponent mod Selskabet for de skjønne Videnskabers Selskab og Ewald end mod det andet Selskab. Saagodtsom alle Medlemmer af det norske Selskab var ivrige Beundrere af den franske Tragedie og afgjorte Modstandere af Klopstock og Ewald, hvis Digtninger stadig var Gjenstand for Medlemmernes Vittigheder og Harcellas. Hvormeget treffende og tildels berettiget der end kunde være i det norske Selskabs Satire over og Sarkasmer imod Ewalds »hastemte« Toner, saa var det dog mere latterligt, at Folk, der selv — som det var Tilfældet med flere af Nordmændene — hyldede en saa usand og

*) Til det norske Selskabs bekjendteste Medlemmer hørte foruden mange andre: Johan Herman Wessel, Niels Krog Bredal, Johan Nordal Brun, Johan og Joachim Wibe, Ove Gjerløw Meyer, Claus Fasting, Søren Monrad (Søren Latiner), Bendix Prahl, Peder Harboe Frimann — Claus Frimann, den fortrinlige Lyriker, skal derimod kun en meget kort Tid have været Medlem af Selskabet — Jonas Rein, Peter Johan Monrad, Jens Zetlitz, Christen Pram og Brødrene Bernhoft.

unaturlig Digtning som den franske Tragedie, drog tilfeldts mod Ewalds Dramer, fordi de var svulstig. Man opholdt sig for meget ved Manglerne ved Ewalds Form, og glemte derover det Fortrinlige og Nationale i hans Digtnings Kjerne. — Det var højst naturligt, at Ewalds Beundrere — og af slige havde han ikke saa faa — maatte ophidses og oprøres ved den Maade, hvorpaa »det norske Selskab« drog tilfeldts imod Digteren, og for at danne en Opposition dels imod dette Selskab og dels imod Videnskabsselskabet stiftedes i September 1775 »det danske Literaturselskab«. Stifteren var Kammeralisten Jens Wadum og Selskabets Hovedmand var den bekjendte og saare fortjente Literat Werner Abrahamson, der ligesom de fleste af Medlemmerne var en stor Beundrer af Ewald, hvorfor ogsaa denne blev optagen som Æresmedlem. Foruden Abrahamson og Wadum var Laurids Smith, Chr. M. Holst, Brødrene Trojel, Fr. Moltke, I B. Scavinius, Th. Thaarup, Fr. Sundorff, Sporon, Fr. Münter o. m. fl. Medlemmer af dette forresten ikke synderlig betydningsfulde Selskab. Thi uagtet det talte en Mængde dygtige og begavede Mænd i sin Midte, fik det ingensinde nogen fremragende Betydning eller nogen Varighed, hvortil vistnok fornemmelig den Omstændighed, at det indrettet efter Selskabet for de skjønne Videnskabers Fremmes Forbillede, bidrog. — Efter at det havde virket i omtrent 6

Aar — og i den Tid udgivet 14 Digte ovev »Indfødsretten«, »hensov det, som Rahbek siger, sagtelig, uden Tvivl uden nogensinde at være formelig ophævet«.

Vi ser altsaa, at alle tre Selskaber havde til Hensigt hver paa sin Maade at ophjelpe Poesien, de søgte alle at fremhjelpe de enkelte Digtere, som de havde taget sig af, og at forfægte sine staaende æsthetiske Begreber. »Selskahet for de skjønne Videnskabers Fremme« hyldede i Et og Alt og forsvarede paa det ivrigste den Klopstockske Maner; men desværre forstod Medlemmerne sig saare lidt paa at vurdere dens gode Sider. De var altfor meget hildede i Prosaens Ledebaand, og betragtede Poesien kun som Tjener hos Videnskaben; den havde aldeles ingen Ret som selvstændig Herre; derfor kunde Selskabet heller aldrig harmonere med Evald, denne Digter faldt det altfor poetisk. — Det danske Literaturselskab var grundlagt for Ewalds Skyld og dets Medlemmer var i en forbausende Grad forgabede i denne Digter, de havde ingen sand Forestilling om hans virkelige Verd, og jo mere det norske Selskabs Medlemmer spottede hans Pathos, desto mere ophøjede Literaturselskabets Medlemmer hans svage Sider. — Det norske Selskab var, som forhen bemerket, i flere Henseender foranlediget ved »Selskabet for de skjønne Videnskabers Fremme«, og ligesom dette sidste ved enhver Lejlighed for-

fegtede Tydskheden, saaledes forsvarede Nordmændene i Begyndelsen den franske Smagsretning. Men var end det norske Selskab hildet i mangehaande Fordomme, forsvarede det end ivrigt den prosaiske, franske Tragedie, saa har det dog een Fortjeneste, der setter det højt over begge de andre Selskaber. Thi istedetfor at de skjønne Videnskabers Selskab fremsatte visse bestemte Themaer, hvorover Digteren skulde skrive en »Afhandling«, skrev det norske Selskabs Medlemmer »i Regelen« over »selvvalgte« Themaer. Og allerede her ligger et stort Fremskridt. Man synes at have havt en — om end temmelig dunkel — Forestilling om, at Poesien ikke lader sig frembringe ved blot og bar Imitation, men maa strømme frit ud af Digterens eget Indre, saasandt den skal være sand Poesi. Men som bekjendt holdt man det, ifølge den gamle æsthetiske Troesbekjendelse, for Digterens Hovedopgave at frembringe smagfuld Efterligning af fremmede udmerkede Forfattere. Med denne ene herskende æsthetiske Lære brød nu det norske Selskab, maaske sig selv for en stor Del ubevidst, overtverts. I Mad. Juels Stue sang man, hvad der faldt En ind i Øjeblikket, uden at tænke videre paa hvorvidt Digtet var »poleret nok« eller ej. Vistnok var en stor — ja den langt overvejende — Del af disse Improvisationer rent ubetydelige, jammerlige og prosaiske Sager, men der faldt dog af og til ogsaa et

Guldkorn; og det Gode havde disse Improvisationer fremfor det andet Selskabs »Afhandlinger«, det, at de var sungen frit ud af Hjertet; var de prosaiske, saa kom det deraf, at Forfatteren ingen Digter var, men ikke deraf, at Digteren maatte skrive prosaisk.

Det norske Selskab var en af de første Klubber i Kjøbenhavn, og var maaske den mest belivede af dem allesammen. Det er almindelig bekjendt, hvilken fremragende Rolle, de kjøbenhavnske Klubber spiller i Slutningen af det attende Aarhundrede; thi fra dem udgik den betydeligste Del af den fortrinlige Visedigtning, der saa træffende karakteriserer hint Tidsrum. Disse friske, muntre, ejendommelig naive Selskabsviser gjør, naar man, efterat have gjennemgaaet den over Hovedet voksende Mængde af »prosaisk« Poesi, der opfyldte den første Halvdel af Aarhundredet, pludselig støder paa dem, et saare velgjørende og forfriskende Indtryk. De gjør det samme Indtryk paa Læseren som en frodig, grøn, skyggefuld Oase gjør paa den trætte, udmattede Vandrer, naar han, efterat have gjennemstrejfet den øde Sandørken, saa pludselig faar Øje paa den forfriskende Kilde. Molbech har med Rette givet denne Digtning Navnet den »selskabelige«; han kunde — maaske ogsaa med Ret — kaldt den »den nationale«; thi Blomsten af denne Visedigtning er i Sandhed national. Nu er saavel største Delen af Viserne som

de Digtere, der sang dem, glemt; vor Tid kan ikke længer sympathisere med, eller endog blot finde Behag i Johan Nordal Bruns, Jonas Reins, Rahbeks og andres Viser; og skorter det end disse Digtere paa mange Ting, saa har dog deres Digte een Fortjeneste, som desuden ikke er liden, den nemlig, at de giver et klart og naturtro Billede af den Tid hvori, og de Forhold hvorunder de blev til. Det er et Faktum, at det danske Folk til alle Tider har været mere oplagt til at le end til at græde; det har altid næret en stor Forkjerlighed for, om end ikke det komiske i højere Forstand, saa dog for det Muntre og Naive, og hin Tids Visedigtning er netop et Udtryk for en saadan munter, veltilfreds Natur. — Men ved Siden af den livsglade, frejdige og tildels vittige Aand, som gik igjennem disse Viser, der udsprang fra det norske Selskab og de andre Klubber, sneg der sig i Nordmændenes Digtning tildels en anden, mørkere Tone; der var ligesom noget, disse Viser sang hen for sig selv, der var en Tanke, som gik gjennem dem, uden at komme til rigtigt Gjennembrud. Det var den Tanke, som Joh. Nordal Brun, Forfatteren af den skjønneste af alle norske Nationalsange: »Bor jeg paa det høje Fjeld«, har givet sit Udtryk, naar han synger:

»Dog vaagner vi vel op en Gang,
Og bryder Lænker, Baand og Tvang!«

kort, det var Tanken om Fædrelandets Gjenoprejsning, som dukkede frem i Nordmændenes Visedigtning. Uagtet de i Danmark befandt sig vel, uagtet de i enhver Henseende fik sine Rettigheder overholdt og ingensomhelst Overlast led, saa var der dog noget, som manglede dem — og det var Hjemmet. De norske Studenter i Kjøbenhavn kunde ikke længer betragte Danmark som deres Fædreland, og det danske Folk som virkelige Brødre, Nationalitetsfølelsen begyndte at vaagne, og med den fik de ogsaa en Følelse af Fædrelandets Uselvstændighed. — Til at aabne Nordmændenes Øjne for deres Fædrelands sørgelige Tilstand, og til at opflamme Begejstringen for dets Frigjørelse bidrog nu mange Omstændigheder i Forening. Det kan maaske synes Affektation at ville søge en af Hovedgrundene dertil i den Ewaldske Digtning, men Slutningen synes dog at ligge nær. Ewald var den første danske Digter, der tog Emnerne til sine dramatiske Digtninger fra den danske Historie, han brugte endvidere et naturligt og for danske Øren særdeles vellydende Versemaal istedetfor de daherskende ensformige Alexandriner, og som Følge heraf blev ogsaa hans Digtning langt mere national og hjemlig end de foregaaende Forfatteres. Han oplivede ved sine dramatiske Arbejder paany Nationens Sands for Historien og specielt for Oldhistorien, og ved at gjøre de Holbekske Fiskeres Hædersdaad til Gjenstand for dramatisk Behand-

ling, henledede han Publikums Opmerksomhed paa det Poetiske i den simple Bondes Liv. Og herved har Ewald indlagt sig en overordentlig og udødelig Fortjeneste. — At Nordmændene, der havde en uendelig rig og overordentlig betydningsfuld Historie, hvoraf en Mængde fortrinlige Digterverker kunde frembringes, skulde blive upaavirkede af Ewalds Digtninger, er utænkeligt og umuligt; de maatte meget mere opmuntres til at forsøge sig i lignende Arbejder, hvis Emne var hentet fra deres egen Historie. Det var aldeles ikke Indholdet i Ewalds Digtninger, Nordmændene harcellerede — thi det kunde de umulig gjøre —, men netop hans meget ofte — især i de tidligste Arbejder — svulstige Form, der vist for en ikke ubetydelig Del var en Arv efter Klopstock. De fleste Nordmænd kjendte vistnok i Almindelighed den nordiske Historie langt bedre end Ewald, og saasom de, paa Grund af sit mere omfangsrige Kiendskab, ogsaa havde et sundere Begreb om Historiens Karakter, maatte de naturligvis let komme til at satirisere Digterens unaturlige og unordiske Svulst. Men de var paa den anden Side heller ikke blind for den Ewaldske Digtnings glimrende Sider, og de tillagde vist hans bedste Verker stor Fortjeneste. — Gav den Ewaldske Digtning en af de fornemste og betydeligste Stød til Nationalitetsfølelsens Opvaagnen hos Normændene, saa var maaske paa den anden Side den Thomsonske Naturdigtning ikke uden

Indflydelse paa deres Digtning. Den første Digter i den danske Literatur, hos hvem Paavirkning — og det sterk Paavirkning — fra den Thomsonske Skole kan paavises, er Christian Brauman Tullin (født i Christiania 1728, d. 1765), der indtager en høj Rang blandt Datidens Lyrikere. Den prangende, ordrige, beskrivende Naturdigtning var, uagtet den havde overmaade meget tilfælles med Læredigtet, dog i flere Henseender forskjelligt fra dette; især var Koloriten langt rigere og Subjektiviteten mere overherskende end i det didaktiske Digt. Tullins Digte staar som Overgangspunktet mellem Læredigtet og den lyrisk-episke Digtning. — Den Tullinske Digtning var naturligvis inderligere end den da overaltherskende Didaktik; og allerede derved, at den havde Naturbeskrivelsen til Gjenstand, og saaledes ikke beskjeftigede sig med rene Abstrakter, som Tilfældet var med Læredigtet, stod den højt over dette. — Endnu een Ting, der havde ikke ubetydelig Indflydelse paa Tonen i Nordmændenes Digtning, var Tanken om et norskt Universitet. Omkring 1770 — ja allerede meget tidligere — havde flere Nordmænd henvendt Opmerksomheden paa, hvor gavnligt det vilde være for Norge, at det fik sig et særskilt Universitet i Hjemmet; Formanden i det norske Selskab, Ove Gjerløw Meyer havde saaledes udgivet to Brochurer om Oprettelsen af et norskt Universitet. Med Tanken om et eget Universitet — Nationens Uaf-

hængighed i aandelig Henseende — fulgte naturligvis ogsaa Tanken om Landets Selvstændighed i politisk Henseende; og en af de Ting, der mest bidrog til Norges politiske Frigjørelse, var uden Tvivl Oprettelsen af Universitetet. Nordmændene satte sig allerede ved Talen om et norskt Universitet i Tanken hjem, de satte sig tilbage til Fædrelandet; og dets stolte Natur, dets rige Historie og gamle Minder, dets kraftige og poesirige Folk steg frem for de unge Studenter, og begejstrede dem til at synge til Fædrelandets og Nationens Pris.

Det var imidlertid ikke, saaledes som man tildels har paastaaet, alene fra det norske Selskab. at Visedigtningen — og her specielt den norsk-nationale — udgik, thi dels havde det norske Selskab kun en ganske kort Glandsperiode — fra Ewalds Død (1781) begyndte det at gaa jevnt ned ad Bakke —, og dels var flere af de bekjendteste og ypperligste norske Visedigtere ikke, eller kun i en kort Tid, Medlemmer af Selskabet. Saaledes skal Johan Nordal Brun, Claus Frimann have været Medlemmer blot en liden Stund, og Edvard Storm — Forfatteren af de ypperlige Folkeviser i gudbrandsdalsk Dialekt — var som bekjendt aldeles ikke Medlem af det norske Selskab, men derimod af det danske Literaturselskab. Men fra de utallig mange Klubber, som mod Slutningen af forrige Aarhundrede fandtes i Kjøbenhavn, udgik disse fortrinlige Viser. — Vi skal i Korthed omtale de

norske Forfattere, der ved sine Viser, saa at sige, gav Ouverturen til Norges Frihed, og hvis Digtning fik Indflydelse paa det unge Norges Literatur.

Vi begynder med Johan Nordal Brun (født 1745, blev 1772 residerende Kapellan til Bynesset, 1774 Sogneprest i Bergen og 1803 Biskop sammesteds, død 1810), der har gjort sig berømt ved sine bekjendte Nationalsange. Brun, der var begejstret for den franske Tragedie, skrev den føromtalte smagløse Efterligning »Zarine« og umiddelbart derefter det endnu uheldigere Drama: »Ejnar Tambeskjelver«. Det er merkeligt, at en Mand, som har frembragt saa prosaiske og kjedelige Arbejder, som de nævnte Dramer, har kunnet skrive saa begejstrede Digte, som hans Fædrelandssange er; men eet beviser det i alle Fald, det nemlig, at hans Kjerlighed til den franske Tragedie var — ligesom de fleste af det norske Selskabs Medlemmers, — kun forbigaaende.

Claus Frimann, der er født 15de Maj 1746 og døde 1829, er uden Sammenligning en af de fortrinligste Lyrikere i hin Periode. Og hvad der gjør hans Digtning saa tiltrækkende for Nordmænd, er ikke den Omstændighed, at han som oftest har besunget nationale Emner, men hovedsagelig den norske og inderlige Aand, som gjennemstrømmer hans Arbejder. Hans Skrifter: »Poetiske Arbejder«, første Del (1788) og »Almuens Sanger« (1790) hører til noget af det Bedste i den norsk-danske

Lyrik, ligesom ogsaa en stor Del af hans Folkesange endnu lever paa Almuens Læber. — Hans Broder, Peder Harboe Frimann (født, 1752, død i Kjøbenhavn 1833) vandt en af »Selskabet for de skjønne Videnskaber« udsat Prisbelønning ved sit beskrivende Digt: »St. Synnøves Kloster«, og har ligesom sin Broder skrevet et Digt, betitlet »Hornelen«. Peder Frimann var ligesom sin Broder en ualmindelig begavet Mand, ja han overgik maaske denne i Begavelse, men han optraadte merkelig nok kun i sine yngre Aar som Digter.

Edvard Storm er født i Gudbrandsdalen 1749, og var i mange Aar Lærer ved Efterslægtsselskabets Skole i Kjøbenhavn, hvor han døde 1794. I Striden mellem Ewald og »det norske Selskab« tog Storm den førstes Parti, ligesom han var en stor Beundrer af denne Digter og skrev ved hans Død det bekjendte Digt: »Ewald eller den gode Digter«. I 1778 leverede han det store Digt: »Indfødsretten«, og har foruden dette skrevet et andet Læredigt »Skrivefrihed« og en Mængde »Fabler og Fortællinger i den gellertske Smag«. Men sin største Fortjeneste har dog Storm erhvervet sig ved sine gudbrandsdalske Viser. I disse Digte (9 i Tallet) opruller Digteren Situationer af Bondens Liv for os, i al deres Inderlighed og Simpelhed, og til at Digtene gjør et endnu inderligere Indtryk bidrager visselig for en stor Del Sproget. Disse Digte, der alle endnu lever paa

Folkets Læber, sikrer ved deres poetiske Verd Storms Navn en varig Plads i Literaturen. Men der er tillige noget ved dem, der gjør dem endnu mere tiltrækkende for Læseren, man synes nemlig at føle, at det er Digterens Længsel efter hans Fædreland, som han aldrig gjensaa, der udtaler sig gjennem hver Linje. Storm er ogsaa, som bekjendt, Forfatter af den fortrinlige Ballade: Sinclairvisen.

Jonas Rein, der er født 1760 og blev 1808 Sogneprest i Bergen, hvor han, efterat han i 1814 havde deltaget i Rigsforsamlingen paa Ejdsvold, døde 1821, havde engang et stort Navn som Digter og fortjente det visselig ogsaa ved sine smukke elegiske Digte. Han spillede en ikke ubetydelig Rolle mod Slutningen af det attende Aarhundrede i Kjøbenhavn, hvor ogsaa alle hans Digtsamlinger udkom.

Den sidste af de norske Digtere i Kjøbenhavn er Jens Zetlitz*), der ligesom Frimann og Brun har et stort Navn som Almuesanger; han er født i Stavanger 1761 og døde 1821 som Sogneprest i Thelemarken. Zetlitz synes især at have været en stor Beundrer af den franske Revolution og en Hylder af dens Ideer; hans Digt: »at Slyngler hæves til Ærens Top« synes at tyde derpaa.

*) Pram, der udfoldede en overordentlig stor literær Virksomhed i Kjøbenhavn og optraadte i alle Digtekunstens Genre, hører ikke hid.

Disse Digtere var det, der ved sin Digtning gjorde Folket fortrolig med Tanken om Fædrelandets Frigjørelse, og som saaledes for en ikke liden Grad fremskyndede Konstitutionen. Hertil kom nu den franske Revolution, hvis Ideer udbredte sig med en lynsnar Hurtighed over hele Europa, og hvis Virkninger heller ikke udeblev i Kjøbenhavn. Den akademiske Ungdom omfattede den med Enthusiasme, og især inden Klubberne fandt den mange og ivrige Beundrere og Forsvarere. I Særdeleshed er Peter Andreas Heiberg, den fortrinlige Lystspildigter, og Malte Konrad Brun, Forfatter af begejstrede Oder og senere en verdensberømt Geograf, bekjendt for den Varme, hvormed de hyldede den franske Revolutions Grundsætninger; men de blev begge til Gjengjeld landsforvist, den første 1799, den anden 1800. Ogsaa Nordmændene hyldede Revolutionen og dens Ideer gjenlød i Fleres Digtning som f. Eks. Zetlitz's; hvilket vi ovenfor bemerkede. Men uagtet den franske Revolution ikke straks bragte nogen synderlig Forandring i de danske politiske og literære Forhold — Trykkefriheden var given før, men ophævedes allerede 1799 —, saa blev den dog i alle Fald senere af en ikke ubetydelig Indflydelse paa den danske og norske Literatur, hvilket for den sidstes Vedkommende senere hen nærmere skal paavises. Saameget er imidlertid vist, at Revolutionen ikke var uden Betydning for det norske Folk; thi

havde ikke den fundet Sted, vilde Rigsforsamlingens Medlemmer neppe have vovet at optræde med den Kraft og Uforfærdethed som de gjorde. Og det er ogsaa temmeligt vist, at Nordmændenes Viser efter Revolutionen var langt mere frihedssindede end de tidligere havde været. Men saasom en stor Del af de norske Digtere, der producerede i Norge efter Adskillelsen fra Danmark, havde henlevet sine Ungdomsaar i Kjøbenhavn og der var bleven fortrolig med den daherskende Retning, kunde den norske Literatur i den første Tid efter Foreningen med Sverige ikke blive andet end et Efterslag af den dansk-norske Visedigtning i Slutningen af det forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Efter disse faa indledende Bemerkninger vender vi os til den norske Literatur efter 1814, som vi, dels for Oversigtens Skyld, dels — og fornemmelig — af indre Grunde inddeler i to Perioder:

Første Periode. Fra Adskillelsen fra Danmark indtil Asbjørnsens og Moes Fremtræden i Aaret 1842 (den idealistiske Periode).

Anden Periode. Fra Aaret 1842 indtil vore Dage (den realistiske Periode).

Første Periode.

(1814—1842).

Den norske Literatur udviklede sig i de første Aar efter Adskillelsen fra Danmark næsten saagodtsom udelukkende paa den Grundvold, det norske SelskabsDigtere havde lagt. Den Aand, som gaar igjennem den norske Digtning i denne Tid, er næsten den samme som den, der karakteriserede det norske Selskabs Poesi i Slutningen af forrige Aarhundrede. Man skulde maaske tro, at Oehlenschläger, der faa Aar i Forvejen (1805) havde udgivet sine »Poetiske Skrifter« og saavel derved som ved sine i 1803 udgivne »Digte« bebudet en ny Æra i den danske Digtning, maatte have faaet en betydelig Indflydelse paa den norske Literatur. Dette var imidlertid langtfra Tilfældet. Hans Digte vandt vel meget Bifald oppe i Norge; men fandt dog ikke mange Efterlignere. Heller ikke havde hans dramatiske Digtninger, uagtet han til flere af dem havde hentet sit Sujet fra den norske Historie, og saaledes saameget mere synes at have kunnet op-

fordre til Efterligning, den mindste Indvirkning paa den norske Poesies Retning. Dette Sidste havde vel sin nærmeste Grund deri, at den norske Historie endnu ikke var synderlig kjendt af Folket selv; det vil sige, man kjendte i Almindelighed Snorre efter Peder Clausöns Oversettelse, men heller ikke mere. Desuden stillede der sig endnu en vigtig Hindring i Vejen for Efterligning af Oehlenschlägers Tragedier, den nemlig, at Landet endnu ikke ejede et ordentligt Theater. — Oehlenschläger havde saaledes en overhovedet liden Indflydelse paa den norske Literatur i dens første Periode; men han har ikke desto mindre havt sin store Betydning for den; ikke i denne Periode, men saa meget mere i den næstfølgende. Thi i den nyeste Tid, da den norske Historie er bleven gjort til Gjenstand for en ligesaa omhyggelig, som skarpsindig og lærd Grandskning, og saaledes det Felt, hvorpaa det kommende norske, historiske Drama skal udvikles, er bleven ryddet, netop nu har man faaet Øjnene op for, hvilken overordentlig stor Betydning hans hele Digtervirksomhed, og i Særdeleshed hans Tragedier, har for den norske Literatur. Thi hans dramatiske Digtninger er netop den Grundvold, hvorpaa det vordende norske Drama skal bygges.

Men øvede Oehlenschläger ingen synderlig Indflydelse paa den norske Literatur, saa gjorde Ingemann det i en saameget højere Grad. Han

havde 1811 udgivet det første Bind af sine »Digte«, 1812 fulgte andet Bind, og i det paafølgende Aar Digtsamlingen »Procne«, og den sværmeriske og tildels sentimentale Tone, som karakteriserede disse Digte, i Forbindelse med Forfatterens temmelig sterke Hang til Symboliseren gjorde, saa underligt som det end lyder, et sterkt Indtryk paa Nordmændene. Næsten alle norske Digtere i Begyndelsen af denne Periode var saaledes, i mere eller mindre Grad, foruden af det norske Selskabs Digtning, paavirket af Ingemann, deres Digtsamlinger var opfyldt af en Mængde Efterligninger af de Ingemannske Elegier. Saa underligt det end ved første Øjekast kan synes, at et saa kraftig og haardt Folk som Nordmændene, skulde kunne finde Behag i en saa sentimental Digtning som Ingemanns, saa har det dog sin gode Grund; denne ligger nemlig deri, at der i den norske Nationalkarakter findes et forunderligt Hang til Tungsind, der atter let udarter til Følsomhed. Det var saaledes ikke blot Ingemanns Digtning, der hyldedes saa sterkt, men ogsaa den tydske Skole, hvorfra hans Digtning nærmest udgik, fandt talrige Beundrere i Norge; en Oversettelse af Goethes »Werther«, der udkom i Christiania 1820, vandt saaledes meget Bifald og vakte megen Opsigt. — Vi ser altsaa, at Literaturen i disse de første Aar var udsat for Paavirkning fra to forskjellige Kanter, nemlig dels — og hovedsagelig

af det norske Selskabs Digtning dels — og for en mindre Del — af den Ingemannske Retning.

De to første Digtere, som vi støder paa i den norske Literatur, efter Adskillelsen fra Danmark, er Lyder Christian Sagen (født i Bergen 1771, 1815 Overlærer ved sin Fødebyes lærde Skole, død 1850) og Johan Storm Munch (en Søstersøn af Digteren Edvard Storm og født i Gudbrandsdalen 1778, d. som Biskop over Christianssands Stift 1832). Begge disse Digtere, der havde tilbragt sine Studenteraar i Kjøbenhavn, og som derfra var paavirket af det norske Selskabs Digterskole, havde engang et ikke ubetydeligt Navn i Literaturen, men hævede sig dog ikke synderlig over »den sædvanlige Gaaseflugt«. Sagen, der under sit Ophold i Danmark havde staaet i Venskabsforhold til Datidens mest bekjendte literære Personligheder, saaledes blandt andre til Rahbek, og som allerede dengang havde udfoldet en ikke ubetydelig Forfattervirksomhed, var en Mand med megen æsthetisk Dannelse og Læsning, men havde et temmeligt ringe Digtertalent. Et Par Fædrelands- og Selskabssange samt nogle faa elegiske Digte erindres og læses endnu, men Resten af hans Arbejder er forlængst glemt. — Munch, der ligesom Sagen i Kjøbenhavn havde udgivet adskilligt — saaledes havde han leveret en Oversettelse af Æneidens 2den Sang — publiserede i 1813 en Digtsamling, betitlet »Fjeldblomster«. Han

besad unegtelig større digterisk Begavelse end Sagen — hans bekjendte Digte »Norges Løve« og de »tre høje Ord« aander saaledes af virkelig Begejstring —, men han besad ikke S.s æsthetiske Dannelse. Størsteparten af hans Digte forresten er af elegisk Karakter. Som Dramatiker forsøgte han sig i »Presten i Hallingdal« (1825), men dette Arbejde var yderst uheldigt og er nu aldeles forglemt. — Til disse to Digtere slutter sig en tredie, Andreas Olsen (født i Bergen 1791, død som Byfoged i Laurvig 1845). Han udgav i 1814 en Digtsamling under Titlen »Vaarblomster« og i 1816 »Digte, første Del« og har forøvrigt leveret en Mængde Digte, spredt omkring i Blade og Tidsskrifter. Olsen besad mindre Talent end Sagen og mindre Smag end Munch, og hans Digte er derfor i Almindelighed, som Thue siger, kun rimet Prosa. Ogsaa han har skrevet en Mængde elegiske Digte, og havde engang et ikke ubetydeligt Digternavn, skjønt han fortjente det i endnu mindre Grad end Sagen og Munch; thi hans Digte lader endog hvad Versifikationen angaar meget tilbage at ønske. Men det var ikke saa vanskeligt dengang at vinde et Digternavn; naar man bare taaleligt kunde beherske Rimet og Rhytmerne, saa tog man det ikke saa nøje med Tanken. At Digtet skulde være et sandt Udtryk for de Stemninger, der ligger Digterhjertet nærmest, var der slet ikke Tale om, saavidt var man endnu ikke kommen.

Heller ikke kunde der være synderlig Tanke om Originalitet. Der eksisterede nemlig i den norske Literatur dengang, som før er sagt, kun to Slags Lyrik, den patriotiske og den elegiske.

Foruden disse tre Digtere begyndte i Áarene 1815 Kløverbladet Schwach, Bjerregaard og Hansen sín første Digtervirksomhed. Den første af disse havde engang et fejret Navn som Digter, men hævede sig dog i Virkeligheden aldrig over Dilettantismen; hvorimod de to andre, og i Særdeleshed Hansen, var Mænd med virkelig Digterbegavelse, hvorfor de ogsaa har frembragt Arbejder, der stedse vil beholde en Plads i Literaturen. Vi skal nærmere betragte hver enkelt af dem.

Conrad Nikolaj Schwach er født paa Ringsaker paa Hedemarken 28de Marts 1793 og døde, efterat han i mange Aar havde været Assessor i Throndhjem, i September 1860 som Sorenskriver i Skien. Allerede fra 1815, da han udgav den første af Nytaarsgaverne »Nor«, indtil sine sidste Aar vedblev han at producere lyriske Digte, hvoraf han i 1837 samlede to temmelig voluminøse Bind (hertil føjede han 1846 endnu et tredie Bind). Men havde han før havt et stort Digterry, saa beviste han paa det klareste selv ved Udgívelsen af disse Samlinger, hvor saare liden Adkomst han havde dertil. Thi de blottede ligesaa meget Forfatterens Mangel paa digterisk Begavelse som hans

store Mangel paa sund Smag og Selvkritik. Størsteparten af Digtene i de tilsammen omtrent 650 Sider tykke Samlinger var Lejlighedsdigte, og der gaves af samtlige Digte neppe 50, der med Rette fortjente dette Navn. P. I. Collett recenserede disse Digte i den »Konstitutionelle« paa en temmelig streng, men derfor ingenlunde uretfærdig Maade, hvorimod Schwachs Ven, Hansen, tog til Gjenmæle. — Ligesom det selskabelige Liv i Christiania i disse første Aar efter Foreningen var et Slags Fortsettelse af det bekjendte Klubliv i Kjøbenhavn — det norske Selskab flyttedes i 1814 til Christiania, hvor det, saavidt vi ved, endnu eksisterer som Klub; det maa dog ikke forveksles med det i 1859 stiftede (nye) »norske Selskab« — ligesom altsaa det selskabelige Liv i Christiania var en Fortsettelse af det kjøbenhavnske Klubliv, saaledes var ogsaa Schwachs og de øvrige norske Lyrikeres Digtning tildels en Fortsettelse af det norske Selskabs Digterskole. Men Forskjellen mellem deres Digtning bestod deri, at medens det norske Selskabs Viser var digtet ved Lejligheden, og saaledes ogsaa ud af Stemningen, var Schwachs Digte skrevne til Lejligheden. — Og det var især som Lejlighedsdigter, at Schwach i sine første Digteraar høstede sin Berømmelse, han leverede saaledes jevnlig Mindevers over Afdøde, og flere af disse Digte hører til det bedre, han som alvorlig Lyriker har frembragt. Men det var

ikke for den alvorlige Poesi at Schwachs Talent — om man vil indrømme ham et saadant — laa, men hovedsagelig for den burleske. I denne Genre har han skrevet en Del Digte, som, omendskjønt de trætter ved en altfor stor Bredde, vist endnu vil kunne læses med Fornøjelse. At S. fra flere Kanter fik det Skudsmaal, at han havde et stort komisk Talent, bragte ham vel paa den Tanke at forsøge sig i et større Arbejde i denne Genre. Han fik saaledes den uheldige Ide at ville fortsette Holbergs »Peder Paars«, men det Digt, han har leveret, danner dog ikke, uagtet det indeholder adskilligt Morsomt, i mindste Maade et Sidestykke til Holbergs udødelige Vittighedsverk. Han forsøgte sig naturligvis ogsaa som Elegiker og som Romancedigter, men var i begge Dele lige uheldig. Thi han manglede saavel sand Følelse som Fantasi, og han havde desuden, hvilket er yderst nødvendigt for Romancedigteren, ingen Sands for Formens Skjønhed. I 1856 udgav han et Udvalg af sine samtlige Digte under Titlen »Digtninger, gamle og nye«, der saa omtrentlig indeholder det Bedste af hvad han har skrevet. — Den anden af Kløverbladets Digtere var Bjerregaard.

Henrik Anker Bjerregaard er født paa Ringsaker 1ste Januar 1792, d. i Christiania 7de April 1842 som Assessor i Højesteret. Han optraadte omtrentlig samtidig med Schwach, og lagde langt rigere Digterevner for Dagen end denne. Men

uagtet sin Begavelse og uagtet han forsøgte sig baade som Lyriker, Dramatiker og Novellist, hævede han sig dog ikke op til at blive en Digter af nogen højere Rang, hvilket vel havde sin største Grund deri, at han ikke naaede en Udvikling, der svarede til hans naturlige Begavelse. Som Lyriker har han maaske sin største Fortjeneste. Hans lyriske Smaadigte udmerker sig, foruden derved at de er i Besiddelse af en korrekt og smagfuld ydre Form, ogsaa ved Varme og Hjertelighed. Et af hans lyriske Arbejder, der har vundet mest Berømmelse, er Nationalsangen »Sønner af Norge« (med Musik af Blom), hvorved han vandt en af Grosserer Pløen i Christiania udsat Pris. Men man skimter ikke gjennem hans Lyrik nogen særdeles kraftig eller høj Digteraand med store Tanker og rig Fantasi. Af hans Fortællinger, der desuden er faa, er uden Tvivl »Maristien« den bedste. Som Dramatiker fremtraadte han med det bekjendte Syngestykke »Fjeldeventyret« (Chr. 1824). Dette Stykke, som i Norge har været opført mangfoldige Gange, og fra Scenen vundet et Bifald som intet andet norskt Stykke — da med Undtagelse af C. P. Riis's »Til Sæters« —, har som dramatiskt Arbejde store Mangler; og det levende Bifald, hvormed det altid er bleven modtaget, skyldes visselig ogsaa for en stor Del Valdemar Thranes skjønne Musik. Men Stykket fortjener dog i flere Henseender Paaskjønnelse, først og fremmest

fordi det har et Par ret veltegnede Karakterer — Lensmand og Mons Østmo —, og dernæst fordi det var det første Skuespil, hvori det norske Folkeliv blev gjort til Gjenstand for digterisk Behandling. Bjerregaards Lensmand Østmo er virkelig en sand Typus paa en egte norsk Bondelensmand, han er tegnet baade med Humor og Komik. Af andre dramatiske Arbejder leverede han »Krydsbetjenten«, »Clara eller Uskyldighedens Magt« (1827) og »Magnus Barfods Sønner«, historisk Skuespil (Chr. 1830). Dette Skuespil, der maaske kan siges at være fremkaldt ved Oehlenschlägers Tragedier, men dog ikke i nogensomhelst Henseende paavirket af dem, staar som dramatiskt Arbejde ikke synderligt højt, men dog højt over de to førnævnte. Bjerregaard skrev ogsaa Romancer, men uden synderligt Held, den bedste af dem er uden Tvivl »Guttorm Sindres Skaldeløn«. Et Udvalg af Bjerregaards efterladte Digte samt en Del forhen trykte Arbejder, deriblandt »Fjeldeventyret« er i 1848 udgiven af C. Schwach.

Den tredje af disse Digtere var Maurits Christopher Hansen, der er født paa Modum 5te Juli 1794, blev Student 1814, 1826 Overlærer og Bestyrer af Kongsbergs Middelskole, i hvilket Embede han døde 16de Marts 1842. Hansen var uden Sammenligning den mest talentfulde af Kløverbladets Digtere, og vistnok en af den norske Literaturs rigest begavede Digtere. Naar han alligevel

ikke bragte det til at blive noget særdeles Udmerket paa Digterbanen, saa har dette sin fornemste Grund deri, at han, uagtet han sad i en god Embedsstilling og saaledes, som man skulde tro, maatte have en ret antagelig Indtægt, dog mere end en Gang var nødsaget til at skrive for Brød. Det er en forunderlig Skjebne, der synes at forfølge saamange store Aander, denne, at de skal ligge i en bestandig Kamp for at tiltvinge sig det Nødvendige, ja mangen Gang endog lide Nød. Man behøver bare at kaste et Blik paa de forskjellige Literaturer, for at finde Hundreder af Exempler herpaa. Ewald maatte saaledes saagodtsom hele sit Liv igjennem kjempe med Næringssorger, den geniale franske Digter, Hégésippe Moreau døde af materiel Nød, Svensken Níkander var ikke langt derfra, Heinrich Kleist — den udmerkede dramatiske Digter — var i bestandig Pengeforlegenhed, ja selv Schiller maatte ofte ty hen til sine Venners Kasse, for at redde sig og sin Famílie fra Nød. — —

Maurits Hansen er næst efter Henrik Wergeland den mest produktíve af alle norske Digtere, ja han overgaar maaske denne i Produktivitet. Han har nemlig foruden Digterarbejder — i alle Genre — udgivet en Mængde Skolebøger og pædagogiske Skrifter. Han producerede med en overordentlig Lethed, men det var heller ikke andet at vente, end at han, der, saa at sige, hver Dag trak Veksel paa sin Musa, ogsaa ofte kom til at

skrive »invita Minerva«; thi Musen maatte dog ogsaa en Gang imellem have Lov til at give sin paatrængende Ven Afsked. Meget af den Skare Digtninger, som han har frembragt, kan man derfor ikke andet end fordømme, men man maa vel tage sig i vare, og ikke fælde en afgjort Fordømmelsesdom over hans hele Virksomhed. Thi der findes mange — saare mange — af hans Frembringelser, der vil beholde en fremragende Plads i Literaturen, og sikre hans Navn, saalænge som der eksisterer en norsk Literatur, fra Forglemmelse. Hansens første Digte — »den forførte Hanna«, »Perlen«, »Slangen« — findes trykt i Schwachs »Nor« for 1815; i 1816 udgav han et Bind »Digtninger« og 1819 fulgte Riddereventyret »Othar af Bretagne«, der er oversat paa Tydsk og Fransk og visselig er ét af hans bedste Arbejder, skjønt det er uden synderlig Originalitet. I dette sidste Aar (1819) begyndte »Morgenbladet« at udkomme og dets Søndagsnumer, der bestandig i denne Tid — og i mange af de paafølgende Aar — var af æsthetisk Indhold, redigeredes af Hansen. Heri skrev han først sine Skitser af det norske Folkeliv: »Luren«, »Bergmanden«, »den gale Kristian« og flere, hvilke Arbejder man — og det vistnok med Rette — har fremhævet som det Bedste, der er flydt fra H.s Pen. — Man havde i Danmark i disse Aar begyndt at udgive en Mængde Tidsskrifter, der udelukkende var beregnet paa underholdende Læs-

ning, og som indeholdt dels originale dels oversatte Fortællinger og Noveller. Disse underholdende Tidskrifter fandt en Efterligning i Norge i Ugebladet »Hermoder«, som begyndte i 1821. Heri leverede Hansen en Del Fortællinger, saasom »Vicomtens Datter«, »Bekjendtskabet i Spanien«, »den kejserlige Fredsmægler« og andre. Da Hermoder i 1827 ophørte, og i dets Sted fra 1832 af »Bien« udgaves, publiserede han ogsaa her en Mængde Fortællinger — »Moderen«, »Schachten« o. m. fl. I Bien, der redigeredes uden Smag og uden mindste Kritik, fremstod nu en sand Skare af Novelleforfattere, alle i Maurits Hansens Maner, men de er nu til stort Gavn for Literaturen, allesammen glemte. Særskilt udgav H. »Theodors Dagbog« (1820), »Digtninger«, 2 Dele (1825) — heri Novellen »Keadan eller Klosterrninen« — og »Eventyret ved Rigsgrændsen« (1828). Hans sidste Novelle »Tone« udkom 1843 efter hans Død. Men det er kun en ringe Del af hans Fortællinger, der er udkommen særskilt, et langt overvejende Antal findes omspredt i Blade og Tidsskrifter. Digterens Ven, C. Schwach, har senere samlet alle hans Fortællinger og udgivet dem i 8 svære, tættrykte Bind, under Titlen »Samlede Noveller og Fortællinger«, men han har derved bevist saavel Literaturen som Forfatteren en saare slet Tjeneste. Thi det gjelder om Hansen som om saa mange andre Forfattere, at han udgav Mangt og Meget, som

under andre Omstændigheder ikke vilde have set Dagens Lys, i alle Fald ikke i en saadan Skikkelse som den, hvori det fremkom, og saadanne Arbejder fortjener ikke at optages i en Samling, der skal være Digteren verdig. Et Udvalg af Hansens Fortællinger vilde have været langt hensigtsmæssigere, men til at foretage et saadant behøvedes rigtignok en langt mere kritisk og smagfuld Mand end Schwach.

Maurits Hansen var saagodtsom den første norske Digter, der til sine Fortællinger hentede Stof fra det norske Folkeliv, og allerede heri ligger en stor Fortjeneste. Det var aldrig før falden nogen af de norske Digtere ind, at der i Bondens Liv laa skjult en uendelig stor Skat af Poesi, hvoraf der, som af en Guldgrube, kunde øses til Kunstdigtningen, og selv om En var falden paa den Tanke at ty hen til Folkelivet og derfra hente Emne, havde han dog ikke Mod til at byde Publikum en Digtning, der havde hentet sit Stof fra saa uromantiske Forholde som den norske Bondes. Publikum nærede en altfor stor Forkjerlighed for Romantiken, i dette Ords bredeste Betydning, til at en saa simpel Kost skulde kunne smage. De gamle Røverhistorier var bleven afløst af Lafontaines sentimentale og taarepressende Romaner. Denne Publikums slette Smag var til saare stor Skade for Maurits Hansens Digtning. Thi selv var han i høj Grad paavirket af den

tydske romantiske Skole, hvilket hans »Othar af Bretagne« bedst beviser, og naar nu Publikum intet Behag fandt i Simpelhed og Naturlighed, men absolut vilde have vajende Fjederbuske og »grausame« Historier, saa var der intet andet tilbage for den stakkels Hansen, forudsat at han fremdeles vilde hente sit Stof fra Folkelivet, end at udpynte det norske Folkeliv med laante, fremmede Fjedre, saa godt som dette lod sig gjøre. Hans Fortællinger er derfor aldeles ikke national norske i den Forstand, hvori vi nu tager Begrebet; men hans Fortjenester af Literaturen er derfor ligefuldt store. Thi frembragte han end ikke Digterverker, hvori Folkets Liv rent og idealiseret — ikke romantiseret — afspejlede sig, saa gav han dog ved at hente flere af sine Sujeter derfra Stødet til at Sandsen for Bondens Liv og hans Forholde vaagnede, og hans Efterfølgere havde derfor netop ved hans Fejltrin, lettere for at adskille Klinten fra Hveden, og kunde saaledes levere mere verdifulde Arbejder end han havde gjort. Dog var det ikke til alle sine Fortællinger, at Hansen tog sit Stof fra det norske Folkeliv, mange af dem spiller ogsaa paa fremmed Grund. — Hvad der ved Læsningen af Hansens Noveller allerførst springer En i Øjnene, er hans fast uudtømmelige Opfindelsesevne; det som hans Fortællinger mindst af alt mangler er det Interessante, han ved i en forbausende Grad at vedligeholde Spændingen og

Interessen. Derimod lader de ofte meget tilbage at ønske, hvad Karaktertegningen angaar; thi denne var en af hans svageste Sider. Foruden Noveller har han udgivet tvende dramatiske Digtninger, nemlig »Nor og Gor« eller den gjenfundne Syster« (trykt i Digtninger 1825) og »Haakon Athelstan« (trykt i Nytaarsgaven Bragi for 1838). Dette sidste historiske Drama er forsaavidt merkeligt, som det i flere Henseender forraader en langt troere Opfatning af Sagaens Karakter og Aand end Oehlenschlägers' Dramer, men det besidder til Gjengjeld en Mængde dramatiske Mangler, og viser paa det Klareste, at Forfatteren manglede alt Kjendskab til Scenens Fordringer; Stykket er forresten for lang Tid siden forglemt. Som Lyriker var Hansen lidet produktiv, og i de faa lyriske Digte, han har leveret, viser han sig sterkt paavirket af Ingemann. — Vi skal nu i faa Ord forsøge paa at karakterisere disse tre Digtere i deres indbyrdes Forhold til hverandre.

Schwach, der i mange Aar overlevede de to andre, og saaledes fulgte med Literaturens Udvikling og Nationaliseren, vedblev i sine sidste Aar at synge i de samme Toner, som han var begyndt med, han var, som man har sagt, fuldkommen døv for Tidens Fordringer. Denne Begejstring for »gamle Dovre«, »Norges Løve«, »Nordhavet« o. s. v., der med saamegen Svulst og Bredhed udtaler sig i næsten alle norske Fædre-

landssange fra de første Frihedsaar, danner, saa at sige, Grundtonen i alle Schwachs Digte. Hans hele Digtning gaar ind under den Kategori, som man treffende har givet Navn af »Syttendemaj-poesi«. — Bjerregaard besad langt mere Reflektion end Scwach, men hans Digtergenius var altfor lidet kraftig til at den skulde kunne frembringe Digteverker af betydeligt nationalt Verd. Maurits Hansen var en endnu mere reflekterende Natur, men han besad desuagtet ikke synderlig Selvkritik, og han levede desværre under altfor uheldige og ukritiske Omstændigheder til at hans Talent kunde faa en harmonisk Udvikling. Havde han levet under andre Forholde, vilde han visselig have frembragt langt gedignere og mere fejlfrie Arbejder, end han gjorde; thi det skortede ham sandelig ikke paa naturlig Begavelse.

Til disse tre Digtere slutter sig en fjerde Simon Olaus Wolff, født 1796 i det Throndhjemske, død 1859 som Prest i Thelemarken. Wolff har som Digter været meget lidet produktiv; thi foruden den under Titlen »Samlede poetiske Forsøg« i 1833 udgivne lille Digtsamling og et Par Noveller, har han kun leveret nogle enkelte Digte. Han tilhørte i et og alt den schwachske Retning, hvorfor hans bekjendte Nationalsang »Hvor herligt er mit Fødeland« afgiver det bedste Bevis. Det bedste Digt, han har leveret, er uden Tvivl »Nordhavet«, thi dette aander af en varm,

kraftig Begejstring. Hans Studentersang; »Fra Støvdækket hæver sig tidlig vor Aand« nød engang en meget stor Popularitet, men er for længe siden fortrængt af Welhavens bekjendte Studentervise.

Naar man kaster et om end nok saa flygtigt Blik paa Literaturen og det literære Liv i Norge saaledes som begge Dele gestaltede sig i Aarene 1820—30, saa har man et højst originalt, men da ogsaa tildels et mindre behageligt Skue. Det er Synd at sige, at der i denne Tid var Mangel paa Produktionskraft hos Nationen, nej, der var tvertimod den største Overflod paa Folk, som med en beundringsverdig Utrættelighed producerede sig paa Digtningens Felt. Der fremstod en Mængde Digtere, som Gudbevares nu alle er glemt, men som dengang alle havde Digternavn; Digtere og Digtsamlinger voksede frem just ligesom Paddehatte. Og selv de allersletteste Poeter stod aldrig i Fare for ikke at faa sine Produkter trykt; thi fandt de ingen Forlægger, saa gaves der nok af underholdende Uge- og Tidsskrifter, der med den allerstørste Liberalitet optog al Slags umodent Kram. Thi disse Tidsskrifter var redigeret uden al Kritik og uden al Samvittighedsfuldhed; Bogtrykkeren eller Forlæggeren var nemlig i Almindelighed selv Redaktør. Som det gaar i ethvert Land, hvor Pressefriheden er ny, saaledes gik det ogsaa i Norge, Pressen stod til fri Afbenyttelse for Enhver, hans Skriblerier være nu saa aandsfattige

og umodne som de være vilde. — Det er for Nutiden ubegribeligt at skjønne, hvorledes saavel Boghandlerne som Forfatterne kunde sutinere sig ved den Hensynsløshed, hvormed de udgav de sletteste Produkter. Det er ligesaa ubegribeligt at skjønne, hvorledes Publikum kunde finde Behag — eller blot udholde at læse — en saa jammerlig Lekture, som den, de underholdende Tidsskrifter opvartede med. Men det hele Fænomen lader sig i faa Ord forklare derved, at der inden Literaturen herskede en fuldstændig Mangel paa Kritik. Der herskede i disse Dage et Slags Uskyldighedstilstand i den norske Literatur, en ordentlig Kritik var en aldeles ukjendt Ting, og da den derfor senere hen begyndte at vise sig, og det tildels i sin hele Strenghed, og forstyrrede den søde Slummer, ansaa man den for en olm Okse, der var sluppen løs for at ødelægge Literaturen. Aviserne indeholdt i denne Tid vistnok meget ofte Anmeldelser af nye udkomne Skrifter, men de hørte i Almindelighed til det Slags Kritik, som man har givet Navn af Vennekritik; »man anbefalede Bogen, uagtet Forfatteren et og andet Sted havde været mindre heldig, dog til Publikums Velvilje«. Undertiden fremkom der vel ogsaa en mindre gunstig Anmeldelse, men en saadan var dog sjelden, og desuden, i Forhold til de kritiserede Verkers Slethed, af en yderst godmodig Natur; en afgjort Fordømmelsesdom over et afgjort slet Opus, var et komplet Særsyn. — Som Tilstanden

var inden den poetiske Literaturs Omraade, saaledes var ogsaa Tilstanden inden den journalistiske Presse, ja, den var der maaske endnu værre. En Mængde Blade, der naturligvis allesammen var Oppositionsorganer i højeste Potents, fremstod, og talte Folkets Sag med den mest højrøstede Myndighed. Men da Avisernes Indtægter i Regelen var altfor smaa, til at de kunde lønne dygtige og indsigtsfulde Medarbejdere — og saadanne var der desuden ikke særdeles god Tid paa —, saa aabnede de med den største Beredvillighed sine Spalter for allehaande umodne og jammerlige Indsendere. Aviserne redigeredes dengang, ligesom det endnu tildels er Tilfældet med visse Blade i Norge, af lutter Indsendere. Disse Folk førte altid det store Ord i Munden og talte med den mest imponerende Myndighed om allehaande politiske og literære Anliggender; og saaledes som deres Opsatser var, saaledes var ogsaa de Merker, hvormed de undertegnede dem; Indsenderne kaldte sig saaledes »fribaarne Odelsmænd«, »Hadere af Undertrykkelse« osv. osv. Der huserede saavel inden Literaturen som inden Pressen en Dilettantisme og Aandløshed, som man kan gjøre sig det allerbedste Begreb om, naar man gjennemgaar Avisliteraturen fra hine Dage. Selv »Morgenbladet«, der altid har havt en vis Respekt inden Pressen, saasom det stedse har raadet over Landets dygtigste Skrivekræfter, var i denne Periode ikke stort

bedre end de andre Blade; det var først senere, under den i saa mange Henseender dygtige og geniale, men ikke altid konsekvente, Stabells Redaktion, at det naade den Højde og Anseelse, som det nu har. — Hovedstaden, hvor alt literært Liv og alle literære Notabiliteter var samlet, var i Virkeligheden dengang et lidet »Ravnekrog«, hvor Praleriet og tildels Usselheden førte Ordet og gjorde sig »bred« ved enhver Lejlighed.

Som det literære Liv var, saaledes var ogsaa det selskabelige. Der herskede i disse Dage inden Selskabslivet i Christiania en vis — ja Ordet maa ud — »Raahed«. Man omgav sig med en Slags ydre Glands og Pragt, hvilken Skal dog langtfra var i Stand til at skjule den indre Plebejisme og Raahed; det Hele gav Billedet af noget Aandløst og Uroligt, men virkelig ogsaa af noget ungdommeligt Friskt; den raa Tone og Aand, som herskede i Pressen, fortsatte sig i Selskabslivet. Saaledes skreg man her ligesom i Avisen, ved enhver Lejlighed paa Nationalitet og Norskhed, Alt skulde være norskt og nationalt, skjønt man ikke havde det allerfjerneste Begreb om hvori Nationaliteten egentlig bestod, men troede ganske naivt, at man var yderst national, naar man bestandig raabte paa »Grundloven«, »Syttendemaj« og »gamle Norge.« At være begejstret derfor, deri bestod Nationalitet og Norskhed, efter den almindelige dagjeldende Mening!

»Et Hurraraab, en Snaps, om aldrig Andet,
Kan i en Fart faa Blodet til at stige,
Og bringe Tanken til det lysblaa Rige,
Hvorfra man ser med Ørneblik paa Landet.«
Welhaven.

Nu skal det aldeles ikke negtes, at mange af disse Folk — det nationale Parti — som førte disse store Ord i Munden, var besjelede af en ærlig Stræben og vist havde den allerbedste Mening med sit Skrig og sin Skraalen; heller ikke skal det negtes, at mange dygtige og begavede Mænd delte denne varme Sympathi og Begejstring for dette Slags Norskhed, — kort det skal ikke negtes at Partiet havde meget Godt til Hensigt. Men det skal — og kan — heller ikke paa den anden Side negtes, at en stor Del af de ivrigste Skraalere bestod af aandsfattige Stympere, der neppe kunde tælle til fire. Men ikke desto mindre havde de de mest gjennemgribende Reformer til Hensigt, saaledes skulde Folkemaalet indføres som Skriftsprog, uagtet man manglede alt Kjendskab til hint Sprog; ja Enkelte tænkte endog paa at anlægge en Nationaldragt for at være rigtig norsk. Den hele Begejstring, for det Nationale var saaledes, hvor megen Ærlighed der end var i den, dog i sin Helhed — saare komisk.

Ved Siden af dette Liv og dette Parti rørte der sig et andet og langt mere konservativt, hvorom vi først senere hen skal tale.

Det følger af sig selv, at disse Forholde

ikke i mindste Maade var skikket til at opelske nogen sand national Digtning i den norske Literatur. De literære saavelsom de politiske Forholde var endnu saare uharmonisk og famlende, der var endnu ikke kommen nok Fasthed og Ro ind i dem. Grunden til denne Forvirring og Disharmoni, som karakteriserer dette Tidsrum, lader sig udtrykke med eet Ord: det var det unge, frihedsdrukne Folk, som famlede efter Form. — Denne Gjæringsperiode fik ogsaa sin Digter, igjennem hvis Verker dens Forvirring og Disharmoni, men ogsaa dens Begejstring og inderlige Længsel efter Ro og Klarhed, fik sit Udtryk. Hans Digtning i dens første Periode var ligesom Tiden selv, hvori han fremtraadte, ildfuld, formløs og famlende, men ligesom den uharmoniske Aand i Tiden Dag for Dag blev mere harmonisk og fast, saaledes blev ogsaa hans Digtning Aar for Aar skjønnere og formfuldere. Havde man ikke før havt nogen Digter af synderlig stor Originalitet, saa optraadte der nu en, som man, om man end vil negte ham alt Andet, dog ikke kan frakjende eet: det nemlig, at han var original. Denne Digter var Henrik Wergeland, hvis Navn indtager Hæderspladsen i den norske Literatur.

Henrik Arnold Thaulov Wergeland er født i Christianssand den 17de Juni 1808. Hans Fader — Slegten Wergeland skriver sig fra Gaarden Verkland i Sogn i Bergens Stift — var den be-

kjendte Nikolaj Wergeland, der var Medlem af Rigsforsamlingen paa Ejdsvold 1814, og Forfatter af det bekjendte Skrift »Danmarks politiske Forbrydelser — i andet Oplag »Forhold« — mod Norge«. Ligesom Henrik W. havde arvet meget af sin Faders Karakter, saaledes vedblev ogsaa denne bestandig at udøve en stor Indflydelse paa sin Søn. Allerede mens Henrik gik i Christiania Latinskole, gav han sig af med poetiske Forsøg, mest komiske, og skrev saaledes i denne Tid flere smaa Lystspil, der i Juleferien blev opført hjemme hos hans Fader paa et lidet Familjetheater. Efterat Wergeland i 1826 havde taget examen artium, begyndte han straks at offentliggjøre adskillige lyriske Smaadigte i Morgenbladet. Det første større særskilte Arbejde, som han udgav, var Farcen »Ah« (1827). Dette, at Wergeland først optraadte som komisk Digter, er i flere Henseender verd at lægge Merke til; først og fremst maa man merke sig, at alle hans komiske Digtninger af Betydenhed, — for det meste saakaldte »Farcer« *) — er udgaaet under

*) Deres Titler er: »Ah« (1827), »Irreparabile tempus« (1828), »Fantasmer efter Ravnekrog-Poetens Manuskript« (1829), »Harlekin Virtuos« (1830), »Om Smag og Behag man ikke disputere« (1832), »Papegøjen« — maaske den vittigste af alle W.'s Farcer — (1835), »Den sidste Kloge« (1835), »Norge i 1800 og 1836« (1836), Stockholmsfareren« (1837), »Stockholmsfareren Nr. 2« (1837), »Den Konstitutionelle« (1339), »Selskabet Kringla

det pseudonyme Navn Siful-Sifadda — et arabisk Ord, der betyder den »fnysende Hingst« —, heraf ser man altsaa, at Digteren Henrik Wergeland ikke vilde være identisk med den W., der udgav Farcerne, han kaldte derfor ogsaa disse sine Digtninger for sin Muses Slegfredbørn. Dernæst maa man erindre, at de allerfleste af Farcerne for en stor Del er Indlæg i de mange personlige Stridigheder, hvorpaa W.'s Liv var saa overordentlig rigt; kun et Par af dem som »Ah« og »Irreparabile tempus«, hvilke ogsaa uden Sammenligning er de bedste, hører ikke ind under denne Kategori. Naar man nu gjennemlæser disse Wergelands Farcedigtninger, gjør de, hvormange Latterligheder og Pudserligheder og bidende Bemerkninger de end indeholder, et i det Hele taget temmelig mat Indtryk, hvilket dog for Størsteparten skriver sig fra, at man mangler den til deres fuldkomne Forstaaelse aldeles nødvendige Nøgle. Havde man »et Bidrag til Norges indre Historie i denne Periode«, vilde de visselig baade bedre forstaaes, og de vilde vist ogsaa synes langt vittigere, end de nu gjør; men en saadan Pegestikke til deres nærmere Forstaaelse er aldeles umulig, da den, dersom den virkelig

eller Norske Almacks« (1839), »Verden tilhører os Juristeru« (1840), »Lyv ikke! eller Dompapen« (1840), »Engelsk Salt« (1841), »Vinægers Fjeldeventyr« (1841), — de to sidste var fremkaldt ved Wergelands Strid med Grandskerens Redaktør Ludvig Kristensen Daa.

skulde kunne give de fornødne Oplysninger, altid vilde komme til at strejfe ind paa Personlighedens, ja vel endogsaa ind paa »Skandalens« Gebet. Det var imidlertid en tildels almindelig Mening, da W.'s første Farce udkom, at Forfatterens virkelige Begavelse laa for den komiske Digtekunst, ja En og Anden ventede sig endog en »norsk Holberg« af ham. Men for den, der havde et skarpere Blik for, hvori Digterens sande Styrke bestod, maatte en saadan Mening være i høj Grad absurd; thi uagtet det vel ikke kan negtes, at Wergeland besad adskillige heldige Betingelser for at blive komisk Digter, saa var han dog en altfor subjektiv lyrisk Natur — uden al Reflektion — til at han skulde kunne frembringe komiske Digterverker af højt Verd; han manglede nemlig Hovedbetingelsen for al sand komisk Digtekunst — Ironien. Og han manglede som Følge deraf ogsaa Evnen til treffende komisk Karaktertegning, thi om end hans Farcer indeholder adskillige virkelig komiske Situationer, saa treffer man ikke i nogen af dem paa en eneste vel gjennemført komisk Karakter. Den eneste af hans komiske Digtninger, der endnu vil kunne læses med sand Fornøjelse er uden Tvivl »Forsoningen.«

Wergelands Digterliv lader sig passende inddele i tre Perioder, hvoraf den første indbefatter Aarene fra 1826—34, den anden fra 1834—38, den tredje fra 1838—45, Digterens Dødsaar. —

Sin første lyriske Digtsamling (»Digte, første Ring«) udgav W. 1829, den anden (»Digte, anden Ring«) 1833, men disse to Samlinger indeholder kun en ubetydelig Del af hans lyriske Smaadigte; Resten er omspredt i en Mængde forskjellige Blade og Tidsskrifter, ja, en ikke liden Del af hans lyriske Digte er udkommen som Skillingsviser. Denne sidste Maade at publisere sine Verker maa for Nutiden synes højst besynderlig; men Sagen var den, at W. var en intet mindre end omhyggelig Fader for sine Digterbørn. Ingen af Wergelands Digtninger er mere betegnende for hans hele Retning og hans digteriske Standpunkt i denne Periode end disse to Samlinger — Digte, første og anden Ring —; thi deri findes saavel hans Digtnings Mangler som dens gode og glimrende Sider repræsenteret. Hin Foragt for, ja man kan næsten sige Trods mod Formen, som man med saa megen Uret bebrejdede ham i hans sidste Aar, findes her i dens hele Udstrækning. Hin Jagen efter original-affekterte og smagløse Udtryk er her dreven til det Yderste; men hin glimrende Billedrigdom, som rigtignok her mere forstyrrer end forskjønner, hin dybe, inderlige Følelse, hin tøjlesløse og uudtømmelige Fantasi og endelig hin barnlige Kjerlighed til Naturen, kort — alt, hvad der udgjør Glandspunkterne i hans senere Digtninger, findes ogsaa her, og det til Overmaal. Men Ugræsset vokser ofte de skjønne, duftende Planter over Hovedet, de

mest egte Juveler ligger ved Siden af de raaeste og mest uformede Granitblokke; der hviler en Smagløshed over hele Digtningen, saa at det næsten er umuligt at nyde det Skjønne og Fortrinlige, som paa mange Steder findes, og det Totalindtryk, man faar, bliver derfor i og for sig uskjønt. Og saaledes som disse W.'s første Digte var, saaledes var ogsaa alle de andre Digtninger, som han i denne Periode udgav. Disse var: »Sinclairs Død« (1828), »Skabelsen, Mennesket og Messias« (1830), »Opium«, et Skuespil (1831), »Cæcaris« (1833), »Spaniolen« (1833), Alle disse Arbejder udviste en ualmindelig rigt begavet Aand, der stod paa farlige Afveje; og saameget farligere var den Vej, han gik paa, saasom et Parti — det nationale —, hvoriblandt der vistnok fandtes mange dygtige og indsigtsfulde Mænd, men som dog for største Delen bestod af aandløse Eftersnakkere, som, netop fordi de intet sandt Begreb havde om den wergelandske Digtnings Karakter, fandt den udmerket og »genial«, som for en stor Del selv mislykkede Genier, i W. — netop saaledes som han nu var, i al sin Formløshed — troede at have fundet et Geni, hvortil der ikke gaves Magen. De gik nemlig ud fra, at netop fordi hans Digte var saa dunkle og saa taagede, at man ikke kunde forstaa dem, netop derfor var de saa geniale, thi, mente de, den højeste Genialitet bestaar netop deri, at den ikke kan forstaaes. De glemte, »at det er den sande Digters Opgave at skrive

saaledes, at det, som vi har tænkt og følt, uden at kunne finde det rette Udtryk derfor, kommer saaledes frem, atvi maa erkjende, at det Udtryk, vi har søgt, nu virkelig er fundet.« Saa meget farligere maatte dette Parti, der bestandig skreg paa Wergelands Digtnings Genialitet, Originalitet, ja ikke sjelden ogsaa Nationalitet, være, saasom Digteren ved dets Bifald let kunde komme paa den Tanke, at saaledes som han nu var begyndt, saaledes burde han vedblive, at den Bane og den Maner, hvorpaa han nu var slaaet ind, netop var den rigtige. Men til al Lykke for Digteren selv, og ikke mindre til Lykke for Literaturen, blev han revet ud af denne store Vildfarelse, idet Joh. S. Welhaven udgav sit Skrift: »Henr. Wergelands Digtekunst og Polemik ved Aktstykker oplyste« (1832). Med en kritisk Skarphed og en stilistisk Kjekhed, der dog ofte udarter til Bitterhed, gjennemgaar nu Welhaven i dette Skrift W.'s dengang udkomne Digterarbejder, hvert for sig, og bebrejder især Forfatteren hans Kuldkasten af alle Kunstens Regler, hans Jagen efter affekterte, originale og uskjønne Udtryk, hans totale Mangel paa Sands for Formen og endelig hans Mangel paa Selvkritik og sund Livsanskuelse. Desuden frakjendes Digterens dramatiske Personer al sand Individualitet, og W. bebrejdes for Brudd paa al dramatisk Anordning. Ved en Mængde af W.'s egne Skrifter optagne Citater godtgjør han sine Paastande og beviser Forfatte-

rens overordentlige Smagløshed. Og Welhaven havde i W.'s Digte sandelig ikke vanskeligt for at finde nok af Eksempler paa denne sidste. Man tænke sig saadanne Udtryk som, at »Elskerindens Øje ser ud som en ynglende sort Pudels« (!), eller at »Stellas Barm« er et mythisk Kvad om Melkevejrad« (!). Om W's Jagen efter Billeder siger Forfatteren treffende: »Det er en Vildfarelse, man ikke noksom kan modarbejde, at det Poetiske konstituerer sig ved et Aggregat af udvortes Pragt og sterkt farvede Forziringer; allerede den Skjønhedsidee, der er Kunstens Grund, modsiger en slig Anskuelse, thi Skjønhed er Delenes Harmoni, og denne udgaar af indvortes Betingelser, er sig selv nok, og forsmaar laante Prydelser.«

Welhavens Skrift vakte, saavel paa Grund af sin overordentlige Skarphed, som paa Grund af de deri opstillede æsthetiske Theorier, en voldsom Strid, som i den Bitterhed og Hensynsløshed, hvormed den fra begge Kanter førtes, søger sin Lige. Det er en fatal Skjebne, som rammer enhver literær Strid af Betydenhed, den nemlig, at aandløse og sneverhjertede Literater, der selv er for udygtig til at indse saadanne Fejders store Betydning for Literaturen, paa enhver tænkelig Maade søger at bevise, at de skriver sig fra en Ubetydelighed, et Tilfælde; at Motiverne til dem er Misundelse, Uvenskab osv. Der gives saaledes nok af Folk, der med en vigtig Pavemine kan fortælle, at den

Wergelandske-Welhavenske Strid — den betydeligste og mest interessante i Norges Literatur — skrev sig fra en simpel personlig Strid i det norske Studentersamfunds Protokol, at det Hele kun var et almindeligt Uvenskab mellem to unge Studenter. Dette er at begrave sig i Usselheden! Dog uanseet hvad der nu var den første Anledning til Striden, enten det saa var et Smædevers eller maaske »et Glas Vand«, den blev dog af en gjennemgribende Betydning for den norske Literatur, og dens Frugter blev de gavnligste. Thi det var dog ikke en Strid mellem Studenterne Wergeland og Welhaven, der var bleven usams om en Bagatel, og derfor nu afgjorde deres Mellemværende ved at kritisere hinanden paa det skarpeste og mest hensynsløse, nej, det var to Partier — med dygtige Mænd paa begge Sider —, der kjempede mod hinanden; og Kampens æsthetiske Formaal var at klare Begrebet om Formens Betydning i Poesien og i Kunsten overhovedet.

Vi ytrede tidligere, hvor vi omtalte det nationale Parti, at der ved Siden af dette eksisterede et andet, mere konservativt. Dette, hvortil dengang flere af Norges dygtigste yngre Mænd hørte, udgik nærmest fra Studenterforbundet, og havde i den aandrige Welhaven sin Digter og Bannerfører. Dette Parti, som man urigtigen har givet Navn af det danske, fordi det hovedsagelig holdt paa dansk Sprog og Kultur, altsaa paa det Bestaaende, og var

Bekjemper af den ensidige Nationalstræben, vil vi her kalde det kritiske. Fra dette Parti var det, at Oppositionen mod Wergeland og hans Tilhængere og Beundrere nærmest udgik. —

Vi vender atter tilbage til Wergeland. Som hans Forsvarer mod Welhaven optraadte Digterens Fader, Nikolaj W., med »retferdig Bedømmelse af H. Wergelands Poesi og Karakter« (1833), et Skrift, som man, naar man betænker, at det skrev sig fra en gammel, øvet Polemiker, maa sige er affattet med megen Humanitet og Sindighed. Forf. indrømmer flere af Welhavens Paastande, saaledes den, at Wergeland viser altfor megen Foragt for Formen og altfor liden Omhyggelighed i Udarbejdelsen af sine Verker, men han kan dog ikke indrømme den poetiske Form en synderlig stor Betydning, thi, mener han, den maa altid kun være Tjener —, derimod dadler han skarpt W.'s personlige Udfald. Foruden i disse to Skrifter førtes Striden ogsaa i Journalpressen og vedvarede i lang Tid, indtil den ved Udgivelsen af Welhavens »Norges Dæmring« fik et nyt Stof og begyndte igjen med fornyet Kraft og Heftighed, hvilket vi senere hen skal omtale.

At Welhavens og hans Partis skarpe Kritik over W.'s Digtning havde en stor Indflydelse paa denne, derpaa afgiver hans senere Arbejder det allerbedste Bevis. Allerede det i 1833 — altsaa endnu i Wergelands første Digterperiode — ud-

komne Digte »Spaniolen« er langt mere formfuldendt end noget af hans tidligere Arbejder. Ogsaa de lyriske Smaadigte, som han i Tidsrummet fra 1834—37 — hans 2den Digterperiode — lod trykke, vidner alle om Forfatterens tiltagende Agtelse for Formen, og flere af dem hører til hans skjønneste lyriske Digte. Forresten var W. i denne Periode forholdsvis langt mindre produktiv som Digter end i den foregaaende, hvilket for en stor Del havde sin Grund deri, at han i disse Aar var meget optagen som Journalist. Han indtraadte saaledes i 1835 i »Statsborgerens« Redaktion, hvilken Avis for den var Tid et Slags Skandalblad, der havde sit tilsvarende Organ i Danmark i Mathias Winthers »Raketten«. Foruden adspredte lyriske Digte udgav Wergeland i dette Tidsrum kun fire Skuespil, nemlig: »Barnemordersken« (1837), »Hytten« eller »Kristian den 2dens Afrejse fra Norge« (1837), »den indiske Kolera« (1835), »Campellerne« (1837).

Den tredje Periode af W.'s Digterliv, der omfatter hans modneste og genialiste Forfattervirksomhed, tager sin Begyndelse med Aaret 1838. Han var Aaret i Forvejen udtraadt af »Statsborgerens« Redaktion, og saaledes bleven fri for en Virksomhed, der maatte have en mindre heldig Indflydelse paa hans Digtervirksomhed. Men det er Synd at sige, at Aaret 1838 oprandt for ham med de bedste Auspicier. — I 1837 havde Christiania faaet sig et nyt Theater, og Bestyrelsen havde ud-

sat en Belønning af 100 Spd. for et dramatisk Arbejde til dets Aabning. W. indleverede sit Syngestykke »Campellerne«, men det vandt ikke Prisen, hvorimod A. Munchs temmelig vandede Drama: »Kong Sverres Ungdom« drog af med Sejren; imidlertid blev ogsaa »Campellerne« antaget til Opførelse, og denne ansat til Januar 1838. Wergelands Fjénder — og af disse havde han flere end nok — var, da der gaves dem en saa god Lejlighed til at lægge sit skjønne Had for Dagen, som man kan vide, ikke uvirksom, men forsynede sig allerede lang Tid i Forvejen med Piber og andre Rekvisiter. Endelig kom Forestillingsaftenen! Theatret var propfuldt saavel af Klappere som Pibere; allerede før Teppet gik op, peb man, til den henrivende skjønne Prolog, »den første Gang«, peb man, og da Stykket for Alvor skulde begynde, peb man saaledes, at Teppet straks maatte gaa ned igjen. W. tog sig imidlertid ikke synderlig nær af den hele Konsert; thi han rejste sig, efter hvad der fortælles, midt under den værste Piben, i sin Loge og raabte ud til Publikum: »Mine Herrer, naar I er bleven træt, skal jeg afløse Jer«! Men snart lod man sig ikke nøje med at pibe, men gik til Haandgribeligheder, fra 2den Logerad kastede man Kobberskillinger ned i Parkettet, og man holdt her et Theaterslag, som danner et verdigt Sidestykke til det bekjendte Slag i det danske kongelige Theater i Anledning af Bre-

dals: »den dramatiske Journal«. Enden paa det Hele blev, at Stykket henlagdes for bestandig.

Men havde dette Uheld ingen Indflydelse paa vor Digter, saa rammede der ham dog kort efter et andet Slag, som visselig influerede sterkt nok paa ham, og som var saa meget mere beklageligt, saasom det satte ham til en skjev Stilling til Publikum. Allerede for flere Aar tilbage var W. bleven theologisk Kandidat, og hans naadige og vennehulde Beskytter, Kong Karl Johan, havde givet ham Løfte om Nannestads Kapellani — dengang nok det mindste i Landet —. Men hvad sker! En Aften kommer Wergeland til et muntert Gilde i Palæets — dengang Kongeboligens — Vagtstue, og gjør sammen med en Del Kammerater nogle Optøjer, og i Vrede herover tilbagekalder Kongen sit givne Løfte; dette var dog ikke den beklageligste Omstændighed ved Sagen. Nogen Tid efter tilbød nemlig Kongen ham, som Erstatning for at han ikke fik Kapellaniet, 200 Spd. aarlig af sin private Kasse; W. modtog Tilbudet under den udtrykkelige Betingelse, at Pengene skulde betragtes som Honorar for selvvalgte Skrifter til Almuens Oplysning. Men neppe var dette Wergelands Skridt gjort, før han i Aviserne angribes som intet mindre end Fædrelandsforræder! Hvilket Indtryk saadanne Beskyldninger maatte gjøre paa en saa let pirrelig og lidenskabelig Natur som Wergelands, er let at indse; han forsvarede sig glimrende i Avisartikler og i

Farcer — »Engelsk Salt« og »Vinægers Fjeldeventyr« —, hvilke sidste var rettet mod nuværende Lektor L. Kr. Daa, dengang Redaktør af »Grandskeren« og en fordums Ven af W. Hvorledes et saa uskyldigt Forhold som det, Wergeland stod i til Karl Johan, kunde bevirke en saa frygtelig Opposition, er let forklarligt, naar man kjender Tidsomstændighederne. Karl Johan var nemlig i denne Tid, paa Grund af sin unonielle Politik, en intet mindre end populær Konge, og at modtage Noget af hans Haand, var omtrentlig det samme som at modtage Noget af Fjendens ... Vel blev W. nogen Tid herefter (1840) udnævnt til Rigsarkivar og var saaledes ikke længer nødt til at skrive for Brød, men hans andre Forhold forbedrede sig ikke derved. Fra nu af kan den Kjede af Ulykker og Sorger, der i de sidste Aar i saa høj Grad forbitrede og formørkede Digterens Liv, siges at tage sin Begyndelse. Den ene Ulykke afløste den anden. Den, som han imidlertid tog sig mest nær af alle, var uden Tvivl Salget af »Grotten«. I en Udkant af Christiania havde Digteren kjøbt sig en liden Jordstrimmel, opbygget et Hus og anlagt en liden Have, hvilket i mange Aar havde været hans højeste Ønske. Naturen var hans Liv! Herude kunde man i den tidlige Morgenstund se Digteren i sin grønne Jægerfrakke med en Blomst i Brystet sidde og beskue den dejlige friske Natur, eller man saa ham om Aftenen gaa omkring og vande

sine kjere Blomster. De Dage, han tilbragte herude paa sit Landsted, ansaa han vist for de lykkeligste af sit Liv. Men desværre skulde han ikke længe faa beholde denne sin Lykke. En Proces — og af Processer havde han havt en Mængde —, hvori han, paa Grund af en Ungdomsubesindighed, var bleven indviklet, truede ham nu, da den efter 12 Aars Forløb, blev paadømt ved Overretten med en fuldstændig pekuniær Ruin. Han maatte derfor fra sin kjere Bolig flytte ind i den mørke, usunde By, thi Grotten blev sat til Auktion. Da skrev Digteren:

Nu skal jeg blive — o saa arm,
Saa arm som ribbet Straa;
  Mit Hus og Grund,
  Min Hest og Hund,
Skal selges nu i denne Stund.
Men jeg har Noget i min Barm,
Juristen ej kan naa.

Denne Ulykke i Forbindelse med mange andre bidrog i Forening til at knekke hans engang saa jernsterke Helbred, og kaste ham paa et langvarigt og smerteligt Sygeleje, hvorfra først Døden afløste ham. Men ligesom hans Ulykker og Sorger aldrig havde været større end netop i denne Tid, saaledes har hans Digtning aldrig været skjønnere og mere harmonisk end netop i denne Periode af hans Liv. — Ulykken gjør store Mænd! —

Det første større poetiske Arbejde, som Werge-

land efter 1838 udgav, var »Jan van Huysums Blomsterstykke, en Buket til Frederika Bremer,« et Digt, der indeholder en Mængde skjønne lyriske Partier. Derefter fulgte »Svalen« (1841) »Langelejken«, en Samling Digte i Folkesproget (hallingdalsk Dialekt) (1842), »Jøden« (1842) og »Jødinden« (1844). Disse to sidste Digtninger var nærmest et Slags Indlæg i »Jødesagen«. — Det var naturligt, at paa et saa varmtfølende og menneskekjerligt Gemyt som Wergelands, maatte en saa ugrundet og ubarmhjertig Bestemmelse som Grundlovens om, at Jøder ikke maatte findes i Riget, gjøre et sterkt Indtryk. Han anvendte derfor de sidste Aar af sit Liv paa at faa denne Paragraf sat ud af Kraft, hvilket ogsaa lykkedes, men først efter Digterens Død. I »Jøden« og »Jødinden« har han i en Række Digte fremstillet det hjemløse Folks Ulykke og Lidelser, hvorledes det er udsat for de Kristnes Haan og Forfølgelse, men han har tillige med glimrende Farver skildret dets uforfærdede Mod og ædle Karakter. Af dramatiske Arbejder udgav Wergeland i denne Periode kun et, nemlig: »Venetianerne eller Venskab og Kjerlighed« (1844), men desto flere lyriske Digtninger udsendte han. Foruden de førnævnte udgav han fra Dødslejet »Den engelske Lods« (1844), en lyrisk-episk Digtning, og uden Tvivl det ypperligste af alle Wergelands større Arbejder, og »Mennesket» (1845), hvilket Digt udkom med Un-

derstøttelse af Videnskabernes Selskab i Throndhjem. Dette sidste Arbejde er en gjennemgribende Omarbejdelse af hans i 1830 udkomne smagløse og dunkle Kjempedigtning: »Skabelsen, Mennesket og Mesias«, som i sin daværende Form var saagodtsom uforstaaeligt for det store Publikum, ikke at tale om, at det var i allerhøjeste Grad smag- og formløst. Fra Sygelejet udsendte Digteren ogsaa en Del henrivende skjønne lyriske Smaadigte, der aander af den inderligste og varmeste Følelse. Af prosaiske Skrifter leverede han i den sidste Periode: »Norges Konstitutionshistorie« 3 Hefter (1841—43) (ufuldendt) samt en Række »Biografier af merkelige Nordmænd«. — Under sit lange Sygeleje modtog Wergeland de skjønneste Beviser paa sit Folks og sin Konges Hengivenhed for ham. Saavel Karl Johan som den kongelige Familje besøgte ham gjentagne Gange. Under et Besøg, som Karl Johan, der, trods W. flere Gange havde forset sig mod ham, dog vedblev at elske og ynde Digteren, aflagde ham, svedede W. sterkt. Kongen rakte ham sit Lommetørklæde, Digteren greb det og raabte med Varme: »Med dette i Haanden vil jeg dø!« — Den 12te Juli 1845 døde han; hans sidste Digt — »den smukke Familje« — er dateret den 24de Maj s. A. Ved hans Jordeferd havde Tusinder af Mennesker forsamlet sig for at følge ham til Graven, Mødre løftede sine Smaabørn op paa deres Skuldre for at

de skulde faa se Digterens Kiste; alle Butiker i Byen var lukket; hele Staden holdt en Sørgedag. Paa Digterens Kiste lagde man Laurbærkrandsen, efterat man i hans levende Live havde trykket Tornekronen paa hans Hoved.

Om Wergeland gjelder vistnok hin Sætning, at man skal bedømme Digteren i Forhold til hans Samtid, i sin fulde Udstrækning; thi gjør man ikke det, men bedømmer ham anderledes, bliver man uretferdig. Wergeland var det unge Norges Digter, han var dets Friheds og dets Begejstrings Sanger; Folkets Gjering, Længsel og dets barnlige Glæde over sin Frihed fik Altsammen sit Udtryk gjennem hans Digtning. — Det var derfor aldeles i sin Orden, at Christiania Befolkning, medens Digteren endnu levede, aldrig lod nogen Syttendemaj gaa hen, uden at den indfandt sig ved hans Bolig og bragte ham et »Leve«. Det er derfor ogsaa i sin Orden — det vil sige, man viser derved at man forstaar Digteren —, at man ved enhver Syttendemajfest aldrig glemmer at erindre hans Navn. Thi han og Syttendemaj hører sammen, derfor raabte ogsaa den simple Mand: »Hurra for Syttendemaj og Henrik Wergeland, som indstifad' Dagen«! Og den Maade, hvorpaa Folket i Wergelands Dage fejrede den 17de Maj, er det bedste Udtryk for, hvorledes det i det Hele opfattede sin Frihed, — de opfattede den aldeles naivt. Den bedste Maade, hvorpaa de vidste at

glæde sig over sin Frihed, var den, at raabe Hurra og nok Hurra; Folket var endnu ikke modnet, og havde saaledes heller ikke faaet det rette Begreb om Frihedens Betydning; det betragtede den omtrentlig med de samme Øjne som de, hvormed Barnet betragter sit Legetøj. Men det elskede den dog inderligt, thi det følte, at det ejede en uendelig stor Skat i den. Og den samme Kjerlighed, som det nærede for Friheden, den samme Kjerlighed nærede det ogsaa for Frihedens Sanger. Derfor var Wergeland en Folkets Digter — eller rettere — han var en Folkets Mand. Den simple Mand — eller om man vil Pøbelen, kun ikke i Ordets laveste Betydning — kjendte ikke noget til hans Digtning, havde vel ikke læst et eneste af hans poetiske Verker, ikke engang hans Folkeviser kjendte de; de forstod vel heller ikke hans Taler, eller de hørte dem ikke, det var heller ikke derfor de elskede ham og hyldede ham indtil Enthusiasme; nej, det var fordi de følte — eller vel ogsaa vidste —, at denne Mand, der med de store Briller og iført den grønne Jægerfrakke vandrede omkring mellem dem, han levede for og elskede det samme som de, nemlig Friheden; denne var det Baand, som bandt dem til hinanden. Og forsaavidt som Wergeland overalt, naar han sad ved sit Skriverbord, naar han stod paa Talerstolen, naar han vandrede i Naturen, naar han var Journalist, naar han jog omkring i Byen for at opsnuse brugte

Bøger til Almuebibliotheker, kort hvor han var, var Digter og intet andet end Digter, forsaavidt som hans Digtning er Udtryk for hele Folkets Tilstand i den Tid, forsaavidt er Wergeland Folkets Digter. Men han er ikke Folkedigter i den Forstand som Robert Burns t. Eks.; dertil er hans Digtning altfor ophøjet og indviklet.

Wergeland var som Digter Lyriker og intet andet. Og som Lyriker staar han uopnaaet i den norske Literatur; Lyriken var det Felt, hvortil han efter sine Udflugter — og Udskejelser — i de andre Digtarter, bestandig vendte tilbage. Det er især ved Fantasiens Yppighed og frejdige Flugt, ved Billedernes Rigdom og Skjønhed og ved Følelsens Dybde og Inderlighed at hans lyriske Digtning udmerker sig. Hertil kom i hans sidste Digterperiode en korrekt og smagfuld Form. Vor Digter besad uden Tvivl et betydeligt Talent for poetiske Naturskildringer og Naturdigtning i det Hele taget, hvilket han har givet mange Prøver paa i sine større Verker, og især findes paa flere Steder en aandfuld Natursymbolik; men dette Talent naadde dog aldrig sin fulde Udvikling; thi Wergeland manglede, hvor korrekt og tildels smagfuld hans Form i hans seneste Arbejder end er, dog Sands for Formens Plastik. Og denne er nødvendig for en sand og skjøn Naturdigtning. Ogsaa for Eventyret havde W. Talent, men i denne Genre har han — naar man undtager, hvad der

findes spredt hist og her i hans forskjellige større Verker, — præsteret saare Lidet eller saagodtsom Intet i Sammenligning med hans øvrige Digtninger. Ligesom Digteren nærede én inderlig og barnlig Kjerlighed til Naturen, saaledes havde han ogsaa Forkjerlighed for Allegorien, og mange Steder i hans Digtninger — og ikke mindst i »Mennesket« — afgiver fortrinlige Beviser herpaa.

Henrik Wergeland havde længe den falske Forestilling om sit Talent, at han troede sig oprindelig kaldet til at være dramatisk Digter. Han udgav saaledes Tid efter anden, dog mest i sine to første Digterperioder, en Række Dramer, 9 i Tallet, hvoraf dog to — »Fjeldstuen« og »Søkadetterne i Land« — udkom efter Forfatterens Død. Det er let forklarligt, at en saa subjektiv og gjennemlyrisk Natur som Wergeland ikke kunde frembringe noget Udmerket i den dramatiske Genre, og hans dramatiske Digtninger er derfor omtrentlig de uheldigste af alle hans Digterarbejder. Allerede Welhaven paaviste i sin Kritik hvorliden Begavelse Wergeland havde for dramatisk Digtning og beviste ved en kritisk Gjennemgaaelse af Sørgespillet »Sinclairs Død« sin Paastands Rigtighed. »Overalt, siger han, savner man derfor ethvert Spor af Karakteristik og følgerigtig Handling. Den yderligste Fattigdom i Opfindelsen, forenet med alle Sorter technisk Udygtighed, gjør dette Savn endnu føleligere og fuldender Billedet af hans dramatiske og

episke Jammerlighed. Hine sidste Mangler lader sig nu, som radikalsk Bygningsfejl, paa ingen Maade skjule; den første Defekt har han derimod søgt at dække ved et Par Surrogater, hvoraf Fuskeriet fra Arilds Tid har betjent sig: snart er det en falsk Pathos, der, evig husvild, farer om imellem Himmel og Helvede; snart en forfejlet, karrikerende Komik, hvis Kilde er allehaande Kruditeter og Uterligheder.« Ihvorvel denne Kritik er hensynsløs skarp, og hvad Forfatterens Mangel paa Opfindelsesevne angaar, urigtig — thi aldrig viste W. nogen Fattigdom i Opfindelsen —, saa indeholder den dog meget Sandt. Saaledes er det virkelig meget ofte, at man savner saagodtsom ethvert Spor af Karaktertegning i hans Dramer, thi denne vedblev bestandig at være hans svageste Side. Han udstyrede alle sine Helte med en forfærdelig hul Pathos og tildels ogsaa med en blomstrende Lyrik, og alle hans dramatiske Figurer synes derfor at staa i et vist Slegtskabsforhold til hverandre. Det var med et Ord, Mangelen paa Objektivitet, der gjorde sig gjeldende i Wergelands Dramer. Han antog, at Karakterudviklingen bestod deri, at Personerne i klingende Ord og hul Pathos fortalte sit Temperament og sine Svagheder; han havde intet Begreb om, at det netop er gjennem Situationerne at Karaktererne skal udvikles og blive klare for Tilskuerne eller Læserne. Tidens og Stedets Enhed, Karakterernes konsekvente og na-

turlige Udvikling er Digteren aldrig nøjeseende med. Man tænke sig saaledes en norsk Bondejente fra Begyndelsen af det 17de Aarhundrede føre et sligt Sprog:

Nej, bort! jeg vil ej vie dig til Død
Med Kys! men, naar jeg næstegang dig kysser,
Da til tredobbelt Liv! ja Ridder Sinclair,
Naar I har splintret Sværdet som I rækker
Imod mit Hjem, saa kom igjen! Saalænge
I bærer det — Ha vogt jer — vil jeg med
Hver anden Norges Svend og Datter søge,
At slide det ifra jer Side! om
Saa Hjertet fulgte med.

Wergeland havde et altfor naivt Blik paa Livet og hele Tilværelsen — han saa Altsammen i det gunstigste Lys — til at han skulde kunne være istand til at frembringe storartede og originale Karakterer. I sine Dramer skildrede han, som Hartvig Lassen siger, ikke Mennesker med Kjød og Blod, men enten Engle eller Djævle; han forstod ikke at give sine Karakterer et individuelt, menneskeligt Præg. Imidlertid gik han tildels fremad ogsaa i denne Retning, saaledes er hans seneste Arbejder i alle Fald mere dramatiske og langt mere sceniske end hans første. Men Wergeland var aldrig født til og blev heller aldrig dramatisk Digter af nogen Betydenhed, hans Dramer vil aldrig indtage nogen Plads i den norske Skuepladses Repertoire — kun nogle faa af dem har været

opført — og i Læseverdenen er de allerede før lang Tid siden forglemt. Hans Dramer kan aldeles ingen Plads indtage ved Siden af hans lyriske Smaadigte og hans større episk-lyriske Digtninger; thi i disse Arbejder har man det wergelandske Talent i al dets Skjønhed og med alle dets glimrende Sider. Hans lyrisk-episke Digte »den engelske Lods« og »Jødinden« og Størsteparten af hans lyriske Smaadigte vil, selv om alle hans øvrige Arbejder glemmes, dog altid beholde en Hædersplads i Literaturen som sande Juveler i sit Slags. — Det har været — og er ogsaa tildels endnu — en almindelig Mening, at Wergeland døde altfor tidligt; det er den almindelige Mening, at han, dersom ikke Døden havde bortrevet ham allerede i hans bedste Aar, endnu til den Skare Verker, han havde leveret, vilde have føjet en Række endnu gedignere og skjønnere. En saadan Mening forraader imidlertid et ligesaa stort Ubekjendtskab til den wergelandske Digtnings Natur som til den norske Literaturs hele Udvikling. Wergeland var helt igjennem naiv Digter, og det han mindst af alt i Verden forstod sig paa var Reflektionen, derfor havde han ogsaa sin største Styrke i det rent lyriske Digt, og derfor var ogsaa hans Digtning, hvad vi tidligere har paavist, et levende Udtryk for den Tid, hvori han levede, thi denne manglede ogsaa, ligesom hans Digtning, Reflektionen. Men ved Slutningen af Wergelands Levetid — omkring

Aarene 40 — begyndte et ganske andet Liv og en ganske anden Retning at røre sig inden Literaturen. Folkets æsthetiske Smag var ved de literære Kampe bleven betydelig renset og modnet; og Nationen havde paa samme Tid faaet Øjnene op for, at denne Syttendemajpoesi med al sin Pathos og Unaturlighed, som det havde beundret som overordentlig national og norsk, nok i Grunden var alt andet end national, at sige i den Bemerkelse, som man nu tog Ordet. Den Digtning, som nu begyndte at blomstre, var ganske forskjellig fra den wergelandske; thi Wergelands Digtning var idealistisk, denne realistisk. Med en saadan Retning vilde Wergeland aldrig kunnet harmonere, dertil var hans Natur altfor stik modsat. Derfor kan man med Rette sige om ham, at han gik bort i rette Tid, han slap derved for den bitreste Lod, som kan ramme en Digter, den, at maatte overleve sig selv. — Wergeland har selv i en liden Bog, betitlet »Hasselnødder«, der udkom kort efter hans Død, i en Række kvikke Skitser givet et lidet Bidrag til sin Livshistorie og sin Karakteristik. Hvad der især maa forbause ved Læsningen af denne Bog, er den Aabenhjertighed, hvormed han omtaler alle sine Ungdomsdaarskaber og den kvikke Aand og Tone, der gaar igjennem Skildringen. Man skulde neppe tro, at den er skrevet paa hans Dødsleje og faa Uger før han gik ind til et bedre Liv. Wergelands »Samlede Skrifter« er,

paa Foranstaltning af »det norske Studentersamfund«, med megen kritisk Nøjagtighed udgiven af Wergelandianeren Hartvig Lassen i 9 voluminøse Bind 1852—57.

Henrik Wergelands talentfulde og aandrige Modstander var som fornævnt Johan Sebastian Cammermeyer Welhaven, født i Bergen, hvor hans Fader var Prest, 1807, og blev i 1840 udnævnt til Lektor i Filosofi ved Universitetet i Christiania, hvor han senere er bleven Professor i samme Videnskab. Vi har tidligere omtalt at Welhaven var Tilhænger af og en af Bannerførerne for det Parti, som nærmest ndgik fra Studenterforbundet, og som vi, fordi det stod i Opposition til det nationale og naive Parti har givet Navn af det kritiske. Medens det nationale Parti i forskjellige Blade havde havt et frit Udløb for sin Begejstring og alle sine slette Produkter, havde det kritiske Parti holdt sig meget roligt og kun engang imellem i en liden ubetydelig Journalartikel ladet høre fra sig. Men da i Aaret 1832 ved Udgivelsen af Welhavens Bog om Wergeland Striden mellem Wergeland — det nationale Parti — paa den ene Side og Welhaven — det kritiske Parti — paa den anden var begyndt, begyndte det sidste Parti ogsaa alvorligt at tænke paa Istandbringelsen af et eget publisistisk Organ. Saaledes fremstod i August 1832 Ugebladet «Vidar«, udgivet af det norske Studenterforbund. Men »Vidar« fik dog,

uagtet det indeholdt flere særdeles velskrevne Afhandlinger, især om udenlandske politiske Forholde, og uagtet det var redigeret med langt mere Kritik og Dygtighed end man hidtil havde været vant til i den norske Journalistik, ikke noget synderligt langt Liv eller nogen stor Popularitet; thi det gik ind i September 1834. Dog Forsøget var lykkets og i Vidars Sted begyndte i 1836 Dagbladet »den Konstitutionelle«, redigeret af nuværende Borgermester C. Fougstad, Professor Schweigaard og Assessor U. A. Motzfeldt, og til dets Medarbejdere hørte flere af Landets dygtigste yngre Kræfter, som P. I. Collett o. fl. »Den Konstitutionelle« danner Epoche i den norske Journalistik; ikke fordi den blev et meget populært eller sterkt udbredt Blad — thi det blev den vitterlig aldrig — men fordi det var det første norske Dagblad, der var redigeret med Indsigt og Smag, og fordi det ubarmhjertigen lukkede sine Spalter for allehaande jammerlige og tossede Indsendere, og saaledes bragte et sundere Liv ind i Pressen. Morgenbladet, hvis Redaktør A. B. Stabell et Par Aar i Forvejen var bleven, var endnu det nationale Partis fornemste Organ og optog med den mest beundringsverdige Liberalitet de usleste Inserater. Rigstidenen var dengang, som den altid har været, et Blad uden Popularitet og uden Abonnenter. I Aarene 1836—40 havde »den Konstitutionelle« sin Glandsperiode; thi da A. Munch den 11te Sep-

tember 1841 blev dets Redaktør, begyndte det sterkt at dale, indtil det i 1847 smeltede sammen med Rigstidenen, hvilket Blad nu fører et Lægdslems Tilværelse. Welhaven var ogsaa Medarbejder — dog ikke fast — i den Konstitutionelle og flere fortrinlige Artikler af ham findes trykt her.

Det første større Arbejde, som Welhaven udsendte var det føromtalte Stridsskrift: H. Wergelands Digtekunst og Polemik. Dette Skrift er for Welhavens Vedkommende merkeligt, saasom det saa at sige indeholder hans æsthetiske Program: »Formens og Reflektionens store Betydning, saavel i Digtningen som overalt i Kunstens Verden.« Han har et andet Sted (i Aftenbladet for 1860 Nr. 37) udtrykt denne sin æsthetiske Troesbekjendelse saaledes: »Den moderne Tids hele Aandsliv kræver den poetiske Reflektion og kræver den gjennemført. At en Digter fordyber sig i sit Emne, tænker dets Tanker og udtaler dem i den fuldkomneste Form, dette kan blot siges til hans Ros; thi den fuldkomne Form er Væsenets Aabenbarelse, og om man her særligt udpeger Diktionen og det rent Sproglige, bliver Sagen den samme, efterdi Formfuldendelsen selv ej tilsteder nogen Sondring af Indvortes og Udvortes. Det er en betydelig, men ofte fremtrædende Misvisning at betragte den poetiske Sprogkunst, adskilt fra Digtningens organiske Proces, som en paasat Farve eller Fernis. Saaledes anbragt er den virkelig ingen Kunst, men

i sin sande Skjønhed udtrykker den netop det spesifik Poetiske ved Fremstillingen. Digtningen er som en ejendommelig Tænkning tillige en Beaandelse af Sproget, hvorved ikke blot dets rhytmiske Kraft fremtræder, men hvorved der endog i den enkelte Vending og Ordbetegning kan lægges et Skjær, en Tone, som paa en uforklarlig Maade bevæger Stemningen og Fantasien; denne snart musikalske, snart plastiske Kraft i det poetiske Foredrag er betinget af noget Oprindeligt i Digterens Fremstillingsevne, der ej nærmere kan paavises.« — Vi har før omtalt saavel den Strid, som Welhavens Kritik over Wergeland, fremkaldte som den gavnlige, vækkende Indflydelse, den havde paa Digteren. Det næste Arbejde, Welhaven leverede, var: »Norges Dæmring, et polemisk Digt« (Chr. 1834, 2det Oplag 1835). Kan man om Welhavens »Henr. Wergelands Digtekunst og Polemik« sige, at det indeholdt hans æsthetiske Troesbekjendelse, saa kan man om »Norges Dæmring« sige, at dette Digt indeholdt det kritiske Partis Troesbekjendelse. I en Række Sonetter (75 i Tallet) kritiserer Forfatteren sterkt saavel de literære som politiske, saavel de aandelige som materielle Forholde i hans Fædreland. Han dadler paa det skarpeste den Kræmmeraand, den Raahed, og den Foragt for alle højere aandelige Interesser, som overalt gjør sig gjeldende, han latterliggjør denne evige Skrigen paa Norskhed, Nationalitet og Fri-

hed — kort han harsellerer og revser Nationen. Dog man maa ikke forstaa os saaledes, at Bogen skulde være en hjerteløs Satire over Digterens egne Landsmænd, tvertimod der gaar igjennem hele Digtet en varm Følelse og Begejstring for Fædrelandet og Nationen, thi det er kun Digterens Hensigt at gjøre Nationen opmerksom paa alt det Forkerte og Latterlige, som findes hos den, og Digteren nærer jo selv den faste Tro:

»Hvad Norge var, det maa han engang vorde
Paa Land, paa Bølge og i Folkerang!«

Det var højst naturligt, at en Mand, der som Welhaven af Naturen var begavet med et skarpt kritisk Blik, let maatte, ved at betragte Livet i Norge, saaledes som det paa den Tid gestaltede sig, faa Øjnene op for det komiske Element, som laa deri. Thi der var virkelig noget uendelig komiskt i denne evige Skrigen og Skraalen paa Frihed og Fædreland, der var ogsaa virkelig noget komiskt i disse pathetiske Fædrelandssange, hvori altid »klippefaste Borge» rimede sig paa »gamle Norge« osv. Man kan dog ikke negte, at der ligger Komik deri, at et frit Folk skraaler og skriger paa sin Frihed, uden at det har det fjerneste Begreb om Frihedens rette Betydning; man kan heller ikke negte, at det er komisk, naar en Nation absolut vil have indført som Skriftsprog et nyt Sprog, men desuagtet ikke har det mindste Kjendskab til det Maal, den vil have indført. Der var noget

komiskt i Folkets hele Maade at gerere sig paa, og Welhaven forstod at opfatte dette Komiske. Heri ligger Forskjellen mellem Welhaven og Wergeland. Wergeland var en enthusiastisk, subjektiv Natur, uden allermindste objektivt Blik paa Livet; derfor var han ogsaa den, der udsang alle Tidens og Folkets Gjeringer, derfor delte han ogsaa Tidens Fejl saavelsom dens gode Sider. Welhaven derimod var reflekterende og langt mere objektiv, derfor havde han ogsaa et sikkert Blik for, hvori Tidens Brøst bestod. Men han havde ikke alene Blik for Tidens Brøst, han vurderede ogsaa dens gode Sider, han havde ogsaa et sikkert Blik for, hvilket Middel, man skulde bruge, for at udrydde Sygdommen; thi han fandt det rette, nemlig Satiren. Der gives Intet, som Folk er mere bange for, end for at latterliggjøres. — Havde Striden mellem Wergeland og Welhaven i den sidste Tid begyndt at stilne lidt af, saa blussede den som med fornyet Kraft op igjen ved Udgivelsen af »Norges Dæmring«, thi denne modtoges med en voldsom Kanonade fra alle Kanter; man kaldte Bogen »et Smædeskrift, en ynkelig Samling af Nidviser« osv., og Forfatteren stempledes som »Fædrelandsforræder«, som »en Mand, der begik den mageløse, uhørte og aldeles unaturlige Skjændselsgjerning at mishandle, vanære og nedverdige sit eget Fædreland«. Saaledes var den Tone, hvori man omtalte Digtet. N. Wergeland skrev: »Forsvar for

det norske Folk og udførlig Kritik over det berygtede Skrift Norges Dæmring« (1835), hvori han naturligvis, som en af det nationale Partis fornemste Stridsmænd og desuden fra før af en erklæret Modstander af Welhaven, paa den mest hensynsløse Maade drog tilfeldts mod »Dæmringen« og dens Forfatter og fældte den mest afgjorte Fordømmelsesdom over begge Dele. Som Modstykke mod Wergelands Kritik udkom i 1836 en »Protest« (af Stenersen), som hævede saavel »Dæmringen« som dens Forfatter højt i Vejret, og derhos polemiserede skarpt mod den gamle Polemiker. N. Wergeland udgav herimod et »Tilsvar« (1836), som dog omhandler mere ham selv end »Dæmringen« og dens Forfatter. Men foruden i disse Skrifter blev »Dæmringen« i Pressen baade ophøjet og nedrevet og dens Forfatter raat udskjeldt; saaledes skrev blandt andre P. A. Munch til hans Forsvar i »Morgenbladet«. Ogsaa i Danmark vandt »Norges Dæmring« Opmerksomhed og Bifald; »Maanedsskrift for Literatur« (13de Bind, 1835) indeholdt saaledes en meget fordelagtig Kritik (af H. C. Ørsted) over den; Anmelderen fandt, at Digtet var et Udbrud af sand og varm Patriotisme, og at det som poetiskt Arbejde indtog en høj Plads i den norske Literatur. — Spørger man nu hvorledes »Norges Dæmring«, der dog naar Alt kommer til Alt var udgivet i den bedste Hensigt, kunde opvække en saadan forfærdelig Strid og

sette Gemytterne i saadant Oprør, saa ligger ikke Svaret langt af Vejen. Der var netop her et Parti, som kjempede sin sidste Strid og som derfor samlede alle sine Kræfter for, saasom det ikke kunde frembringe et dræbende Slag, dog at frembringe forfærdelig Larm og Støj. Det nationale Partis Tilhængere, som hidtil havde anset sig selv for at være overvættes nationale, fik pludselig, ved at se alle sine Bestræbelser og alt sit Skrig latterliggjort i Norges Dæmring, en Forudfølelse af, at deres gyldne Dage nu var forbi. De fik Forudfølelsen af, at det som de havde hævet til Skyerne som egte nationalt, nok i Grunden ikke var andet end unationalt. De fik Forudfølelsen af, at den Patriotisme, som ved enhver Lejlighed gjorde sig bred, nok i Grunden ikke var andet end en jammerlig Bygdepatriotisme. Kort Partiets Tilhængere begyndte at føle at deres Tid var forbi; at der begyndte at komme en anden Luftning ind i Nationen; men, tænkte de, skal vi dø, saa lad os dø med Glands! —

Under Striden om »Norges Dæmring« optraadte det kritiske Parti med al sin Styrke med alt sit Talent og sikre Blik. Det kritiske Parti dannede i enhver Henseende den kompleteste Modsætning til det nationale. Havde dette sidste Parti til Hensigt at stænge Landet ude fra al Vekselvirken med de andre europæiske Nationer — og især med Danmark, hvorfra de indbildte sig at den

Ulykke, som rammede Norge, skrev sig —, saa havde det kritiske Parti i Modsætning dertil netop sat sig til Opgave at vedligeholde den literære og aandelige Forbindelse med de fremmede Nationer, og ikke mindst med Danskerne. Det kritiske Parti havde tillige — hvad netop det nationale manglede — en klar Bevidsthed om, hvori den sande Nationalitet bestod, de vidste, »at Nationalitetens sunde Liv kun har sin rette Betydning i Sammenhæng med den hele Slegt, og beror paa en bestandig Vekselvirkning med den hele Menneskeslegt«. Det var denne Tendents, som gik igjennem Welhavens Digt. Det var Hensigten med Udgivelsen af »Norges Dæmring«, at vække Folket op fra den Slummer — eller rettere fra den Rus —, hvori det gik; Forfatteren vilde indprente Nationen, at den, fordi den havde faaet en Konstitution, dog ingenlunde var ferdig, men at der endnu stod meget — saare meget — tilbage at gjøre.

Thi Glandsen, der i Ahnehallen brænder,
Kan ej fortabes, er en hellig Arv,
Der falder renterig til Folkets Tarv,
Naar det kan hæve den med voksne Hænder;
Og medens Hallen sine Funker sender
Til Aandens Verker og til Plov og Harv,
Gror atter Helteoldets faste Marv
I klare Hjerner og i sterke Lænder.

Og »Norges Dæmring« havde en stor Indflydelse, hvilket den Retning, som Literaturen

straks efter tog, bedst beviser. Fra nu af begyndte en »sand« national Aand, om end i Begyndelsen temmelig famlende, at gjøre sig gjeldende i Digtningen; Digterne søgte ikke længer hen til Folkelivet, fordi der var en udstrakt Tumleplads for allehaande fantastiske Eksperimenter, men fordi der var en Skat af Poesi, fordi der fandtes et rigt Stof, der kunde gjøres frugtbringende for Kunstdigtningen. — Vi skal nu gaa over til at give en Udsigt over Welhavens øvrige — ikke polemiske — Digtervirksomhed.

Der gives visselig faa Literaturer, der kan opvise et mere harmonisk, form- og kunstfuldendt Digterliv end Welhavens. Der gaar igjennem hans hele Digtning, ligefra hans allerførste Digtsamling indtil hans seneste Arbejder, en Klarhed, en Sikkerhed og Ro, der, netop fordi man i vor saa overordentlig bevægede Tid saa sjelden træffer derpaa, frembringer et saare velgjørende Indtryk. Den for den unge Digter saa ejendommelige Famlen — tildeels ogsaa Formløshed og Uklarhed — har selv Welhavens tidligste Arbejder Intet af. Han har, hvad der ogsaa i vor Tid er meget sjeldent, paa en enkelt Undtagelse nær, kun holdt sig til en Genre af Digtekunsten: Lyriken og Romanzedigtningen; men i disse to Digtarter har han ogsaa leveret Arbejder, der indtager en hæderlig Plads i den norske Literatur. — Sin første Digtsamling — »Digte« — udgav Welhaven i 1839 (2det Op-

lag 1855). I denne Samling, hvor Digteren tildels viste sig at være paavirket af Heine og de andre tydske Digtere af den ny-romantiske Skole, lagde han sin skjønne Formfuldendthed, sit store Herredømme over Sproget og sin kritiske Smag, kort, alle de »ydre« Egenskaber, hvormed den Welhavenske Digtning udmerker sig, paa det Klareste for Dagen. Der var i denne Welhavens Digtning noget Nyt, som det store Publikum aldeles ikke var vant til. Man var ikke vant til at Digteren greb ganske almindelige Stemninger og gav dem et ganske almindetigt, prunkløst Udtryk, uden al ydre Paahæng og Flitterstads; men derfor, fordi Digtene i denne Henseende var aldeles originale — gjorde de heller ikke den Lykke, som de saa højligen fortjente. Thi Publikum var endnu ikke kommet saavidt, at det fuldkommen forstod at vurdere Formen og dens store Betydning, man tog den endnu i Begrebets bredeste, og — man tilgive os Udtrykket — mest »uvorne« Bemerkelse, man ansaa den for noget ganske uvæsentligt; at Formen stod i den inderligste Forbindelse med Tanken, havde man ikke mindste Anelse om. — I 1845 fulgte »Nyere Digte«, der foruden en Mængde særdeles skjønne lyriske Smaadigte, indeholdt en Række fortrinlige Romanzer. Romanzen danner i Welhavens Digtning ligesom i Oehlenschlägers Toppunktet; men Welhavens Romanzer minder i endnu højere Grad end Oehlenschlägers om Folkevisen. Vi indrømmer

gjerne, at den danske Digters Romanzer har en varmere Kolorit end W.'s, men hvad Formens Plastik og den nationale Aand og Tone angaar, da setter vi ubetinget Welhavens Romanzer øverst. Ingen norsk Digter har saaledes som W. forstaaet at overføre Folkevisens Karakter, dens ejendommelige Tone og plastiske Simpelhed i Kunstdigtningen. Heller ikke har Nogen saaledes som Welhaven forstaaet at gjengive det humoristiske Element i den norske Bondes Karrakter; hvor ypperlige og hvor national-folkelige er saaledes ikke hans Digte: »Dyre Vaa« og »Raad for Uraad.« Welhaven er i denne Henseende den mest nationale Digter, vi har. Paa Reitzels Forlag i Kjøbenhavn udgav Welhaven »Halvhundrede Digte» (1848), hvilken Samling, saaledes forekommer det os, indeholder Blomsten af W.'s lyriske Digtning. Blandt de mange smukke Digte, som findes deri, vil vi fremhæve »Alfeland«, uden Tvivl et af Welhavens skjønneste lyriske Smaadigte. I 1851 udkom hans fortreffelige »Rejsebilleder og Digte«. (Disse Rejsebilleder er i Forbindelse med Fortællingen »En Sjel i Vildmarken« — hans eneste novellistiske Forsøg — senere udgivet under Titelen »Skildringer« (1860).) I 1860 udgav Welhaven »En Digtsamling«, der, foruden sildigere Digte, indeholder de faa Digte, der før stod sammen med Rejsebillederne.

Som man ser har Welhaven, uagtet han har digtet i omkring 30 Aar, ikke udmerket sig ved

en synderlig stor Produktivitet, men det, han har præsteret, er desto gedignere. Welhavens Lyrik udmerker sig ikke ved rig og glimrende Fantasi, heller ikke ved en storartet Billedrigdom, men den udmerker sig til Gjengjeld ved Inderlighed, Naturlighed og Stemningsfylde. Om Welhaven gjelder det netop, hvad P. I. Collett med Urette siger om A. Munch, »at han forstaar at gribe de poetiske Stemninger i den Kreds af Forholde, som ligger det menneskelige Hjerte nærmest, og at give dem Mæle i et varmt og ømt Sprog, som drager sig smukt og farverigt over Tanken.« En egen Art af Welhavens Lyrik er hans symbolske Naturdigtning. I denne Genre har han ogsaa leveret mange og fortreffelige Digte. Den nyere Naturdigtning adskiller sig fra den ældre — Tullin, Thomson o. fl. — netop derved, at medens den sidste udmerkede sig ved glimrende Ordrigdom og rig Udførelse i Detalljen, er Kjendemerket paa den første netop Simpelhed og Ordknaphed. Den nyere Naturdigtning er grundlagt paa Reflektionen og Tænkningen, den er et Spejl eller et Symbo for Stemningslivet; det »musikalske« Element og den plastiske Formfuldendthed er i denne Digtart af den største Betydning. Og for dette Slags Digtning egner netop Welhavens Talent sig fortrinsvis. »De poetiske Opgaver — har han selv sagt —, som umiddelbart tiltaler mig, er just de

samme, som jeg ved Eftertanke kan gjennemtrænge og bringe til virkelig Afslutning.«

Der staar nu kun en Side af Welhavens æsthetiske Virksomhed tilbage at berøre, nemlig hans Virksomhed som Smagsmand. Man har sagt om Johan Ludvig Heiberg, at de yngre danske Digtere skylder ham det Halve af deres Publikum; det samme kan ogsaa med Rette siges om Welhaven med Hensyn til de nyere norske Digtere. Og dog har han aldrig som sin Slegtning Heiberg udviklet en storartet kritisk Virksomhed, han har aldrig som han redigeret noget kritisk Blad eller været den Toneangivende i Kritikens Verden. Han har endogsaa meget sjelden, i Særdeleshed i de senere Aar, leveret Kritik eller givet sin Stemme med i Laget i literære Anliggender — hans fortrinlige, aandrige Afhandling om det norske Selskabs Opposition mod Ewald, i Langes »norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur«, maa dog her nævnes —; men desuagtet har hans Indflydelse paa de yngre Digtere været stor. Fra Kathetret har han ved sit aand- og smagfulde Foredrag, ved sine grundige philosophiske og æsthetiske Forelæsninger øvet en stor Indflydelse paa den akademiske Ungdom. Ved sin nationale og formfulde Digtning har han overbevist saavel de yngre Digtere som Publikum om Formens gjennemgribende Betydning for Poesien. Og endelig har hans Hus været Samlingsstedet for flere af Landets dygtigste og mere begavede yngre

literære Notabiliteter; og fra hans Cirkel, vejledet ved hans Aand, er flere af Landets talentfuldeste Forfattere og Kunstnere udgangen. —

Ligesom Wergeland og Welhaven var Repræsentanter for to forskjellige Retninger i Literaturen i denne første Periode, saaledes fremkaldte de ogsaa begge Efterfølgere, uden at dog nogen af dem dannede, hvad man har givet Navn af »Skoler«. Det var naturligt, at Wergeland med sin subjektive, ejendommelige Digtning ikke kunde finde mange Efterfølgere; hans Digtning var dertil — om vi saa maa sige — altfor »tidsmæssig«; Welhaven med sin skarpe Kritik, sin Sands for Formen og det Nationale fik derimod mange flere Tilhængere, hvilke vi, hvor vi kommer til at omhandle den anden Periode, nærmere skal betragte.

Øjensynlig sterkt paavirket af Wergeland, og uden kritisk Smag, uden Sands for Formen og uden mindste Herredømme over Sproget, men aldeles ikke uden digterisk Talent, fremtraadte Sylvester Sivertson. Han er født i Lom i Gudbrandsdalen, hvor hans Fader var Bonde og streng Haugianer, 1809, og var, efterat han var bleven Student, Redaktør af flere Blade dels paa Lillehammer, dels i Throndhjem og dels i Drammen, hvor han døde 1847. Som Journalist indtager Sivertson en betydelig Plads, men som Digter er han af en temmelig underordnet Betydning. Han var en altfor blind Tilhænger af Wergeland, og det gik ham som

det gaar enhver, der efterligner en saa ejendommelig Digter som W. var: han efterlignede hans Fejl; thi hans gode Sider lader sig ikke »efterligne«. Dog kunde Sivertson visselig have drevet det videre paa Digterbanen end han gjorde, hvis ikke Hang til uordentligt Levnet, hvortil nok en skuffet Ungdomskjerlighed var den fornemste Aarsag, havde gjort en for tidlig Ende paa hans Liv. Et lidet Udvalg af hans Digte, udgivet af Broderen, O. Sivertson, er udkommen 1849. Han har ogsaa udgivet et Skrift om Haugianismen (Chr. 1833).

Som komplet Modsætning til Sivertson staar Hermann Foss, født i Bergen 1790, Officier, 1845 Stadsraad og Chef for Marinedepartementet, død 1853. Foss, der under Striden i Anledning af »Norges Dæmring« sluttede sig til Welhavens Parti, har ikke været meget produktiv som Digter. Det Vigtigste, han har leveret, er Lejlighedsdigtet »Tidsnornerne« 1835, der er et Forsvar for »Norges Dæmring« og udmerker sig fortrinsvis ved en smagfuld Form. Han har ogsaa leveret en vellykket Oversettelse af »Frithjofs Saga« (1826), hvoraf tredje Oplag er udkommet.

To Digtere, om hvem man i streng Forstand ikke kan sige, at de er paavirket hverken af Wergeland eller Welhaven, er Landstad og N. Dahl; men vi tager dem med her, baade fordi en Del af deres — forresten ikke betydelige

— Digtervirksomhed falder inden denne Periode, og fordi vi ikke har nogen anden Plads at give dem.

Magnus Brostrup Landstad er født i Thelemarken 1802, var i længere Tid Prest i Silgjord og er nu Prest paa Fredrikshald. Landstad har ikke været meget produktiv som Digter, og hvad han har leveret er hovedsagelig Salmer og religiøse Digte. Han er af Kirkedepartementet bleven overdraget Udarbejdelsen af en ny Salmebog, og har for nogen Tid siden udgivet en Prøve paa en saadan. Det er ikke vor Agt at afgive nogen afgjørende Dom over Landstads Salmer, men os forekommer det, at en stor Del af de gamle Salmers Poesie er dunstet bort under hans Omarbejdelse. Foruden Salmer og religiøse Digte har Landstad udgivet »Næslands Kirke« (Fredrikshald 1852), et lidet særdeles tiltalende Digt, der er holdt i en meget vellykket Efterligning af Kjempevisetonen. Han er ogsaa Udgiver af den voluminøse Samling af »Norske Folkeviser« (Chr. 1853), hvilken Samling, efter Kjenderes Dom, er saare lidet kritisk nøjagtig og staar i enhver Henseende tilbage for Sophus Bugges lille Samling.

Niels Nielsen Dahl er født 1806 i Romsdalen, død 1853 som (afskediget) Prest til Ejd i Nordfjord. Allerede i Hjelms Maanedsskrift (1831—32) publiserede Dahl nogle »Rimbreve til en Ven paa Landet«, hvori han viste sig sterkt paavirket af

Baggesen. Senere udgav han blandt andet »Fortællinger for Folket« (1844) »Guld-Thor«, en Krønike i Vers (1851) og lyriske Smaadigte spredt om i Blade og Tidsskrifter. Dahl var ikke uden Anlæg for det Komiske — eller rettere for det Burleske — og hans Guld-Thor lader sig vistnok endnu læse med Fornøjelse, men han manglede spillende Vid — hans Satire falder nemlig meget ofte i det grovslagne — og let Sprogbehandling. Hans alvorlige lyriske Smaadigte er meget faa, og ligesom hans hele Digtning saagodtsom aldeles forglemt. Vi skal nu gaa over til at omtale de to Forfattere, der, saa at sige, afsluttede Perioden. Vistnok falder en stor — ja den betydeligste — Del af deres Virksomhed inden det andet Tidsrum, efter Aaret 1842, men deres Digtning tilhører dog ved sin Karakter og sit Præg udelukkeede den første Periode. De forblev aldeles uberørt af den Aand og den Retning, som karakteriserer Literaturen i den følgende Periode. Disse to Digtere var Aalholm (Theodor Reginald) og Chr. Monsen.

Blandt den Mængde Novelleforfattere, som Maurits Hansens Digtning fremkaldte, var der ikke Nogen, som vandt et betydeligere Navn i Literaturen eller nogen større Opmerksomhed — de glemtes ligesaa hurtigt som de fremstod — uden Theodor Reginald eller som Forfatterens virkelige Navn lyder Aalholm. — Niels Mathias Aalholm er født 20de Juni 1811 i Arendal, var en Tidlang

ved Handelen, opholdt sig derpaa nogen Tid i Frankrig, hvor han lagde sig efter de levende Sprog, og er nu Adjunkt ved Arendals Middel- og Realskole. Som Digter optraadte han foruden med nogle Smaadigte først med »Norske Noveller« 1ste Bind, indeholdende »Presten i Thelemarken« og »Lodsens Datter« (1838). Senere har han udgivet »En norsk Matros« (1842) og »Lys og Skygge« (1847). Af disse er uden Tvivl »Presten i Thelemarken« og »Lodsens Datter« de heldigste. Aalholms Noveller sattes engang meget højt, ja de erklæredes endog for det bedste, Literaturen i denne Retning havde at opvise, og især fandt de i nu afdøde Lektor H. I. Thue en varm Lovtaler. Men naar man nu gjennemlæser dem, kan man, uagtet de unegteligen er skreven med meget Talent og vidner om en for de Tider mer end almindelig sand og sund Opfatning af Bondens Forhold, dog ikke give dem nogen fremragende Plads. De minder, saaledes forekommer det idetmindste os, temmelig ofte om at Forfatteren har opholdt sig i Frankrig og der er bleven sterkt paavirket af den franske Romanliteratur; han indvæver saaledes i sine Noveller et højst unationalt Element, idet han søger at omgive sine Personer med en vis Romantik, der ikke i mindste Maade er national. Thi det, som det norske Folkeliv mindst af alt er, er romantisk, at sige i Ordets

bredeste Bemerkelse. Derfor kan heller aldrig Noveller, hvis Sujet er hentet fra Bondens Liv og Forholde, indeholde interessante og storartede Begivenheder, — dertil er Bondens Liv altfor roligt og ensformigt — men de kan, naar Forfatteren forstaar at opfatte det karakteristiske ved Bonden, til Gjengjeld indeholde saamange interessante Karakterudviklinger og saa megen dramatisk Spænding. Imidlertid hvorom alting er, saa fortjener dog Theodor Reginalds Noveller endnu at læses — om ikke for andet, saa dog for at merke os, hvor vi dengang stod —, de har i alle Fald en Dyd, den nemlig, at de er interessante og Læsningen bliver saaledes ikke trættende og kjedelig. Men desværre er nok de to første Bind, saavidt os bekjendt, saagodtsom ude af Boghandelen, og et nyt Oplag er vel neppe at vente.

Ligesom der i Literaturhistorien gives Digtere, om hvem man, uagtet deres Digtning var saa godt som uden Betydning, dog med Nøjagtighed ved at fortælle, hvorledes saavel deres Liv som deres Digtning var, saaledes gives der ogsaa Digtere, om hvem man, uagtet deres Digtning var af stor Betydning, saagodtsom Intet ved at fortælle. Der synes at ligge en saa gaadefuld Taushed, ja vel ogsaa ofte et fuldstændigt Mørke over deres Liv. Det har aldrig i deres Levetid lykkedes dem at faa et Publikum, og i Literaturhistorien staar de

som gamle bestøvede Støtter, som Ingen gider se paa. De havde vel Talent, hedder det, men det kom ikke til Udvikling osv., og Læseren skynder sig med at komme bort fra dem; thi han kjender dem ikke, og de synes at have noget uhyggeligt ved sig. Vi behøver ikke at gaa længer end til den danske Literatur for at finde et Eksempel paa en saadan Digter, som hverken mens han levede eller efter sin Død har fundet Anerkjendelse hos Publikum. Vi mener Carl Bagger. I hans Verker findes mange geniale Glimt, som Lyriker er han uden Sammenligning en af de ypperligste i den nyere danske Literatur, og hans Fortælling »Min Broders Levnet« indeholder fortreffelige Partier, om den end har flere svage Sider, og tildels forraader Mangel paa Idealitet hos Forfatteren — men desuagtet har han aldrig vundet nogen Anerkjendelse, og hans Verker er for Størsteparten ude af Boghandelen. — Et Sidestykke til Carl Bagger danner i denne Henseende den norske Digter Monsen. Det store Publikum ved vel tildels — men blot tildels — at der eksisterede en Digter, som hedte Monsen, at han optraadte i Wergelands sidste Aar, og at han har efterladt en Del poetiske Arbejder, men saa ved det heller ikke mere. Man har intet Kjendskab til hans Skrifter, man ved Intet om hans Liv forøvrigt, ja, Literærhistorikerne har endog, saa latterligt som det end synes,

været uenig om hans Fødested. — Christian Martin Monsen er født 1815 i Laurvig — Thue anfører saavel i sin »Anthologi« som i sin »Læsebog« urigtigen Moss —, studerede Farmacien, levede en Tidlang som Journalist i Drammen, redigerde derpaa Bladet »Nordlyset« i Throndhjem, hvor han døde i stor Fattigdom den 25de Maj 1852. Hans Liv fra var først til sidst ulykkeligt; uden nogen fast Levevej, maatte han arbejde haardt for hver Bid Brød til sig og sin Familje, miskjendt af Kritiken og upaaagtet af Publikum førte han et sørgeligt og lidet misundelsesverdigt Liv, hvorfra tilsidst Døden, »denne venlige Sorte«, afløste ham. Men havde ikke Monsen været paaskjønnet, mens han levede, saa blev han det endnu mindre efter sin Død. Det er ikke vor Hensigt at negte, at Monsens Digtning har Mangler, tvertimod vi indrømmer villigt, at dens Mangler er baade mange og store, men den har dog det forud for adskillige anerkjendte og celebrerede Digteres, det, at den aabenbarer et umiskjendeligt Talent. Monsen optraadte først som Lyriker og lagde en rig Begavelse for Dagen, inderlig og varm Følelse, skjønne Billeder, rig Fantasi udmerkede hans Digtning, men han var Tilhænger, Ven og Beundrer af Wergeland og havde ikke Kritik og Selvstændighed nok til at løsrive sig fra denne Digters Indflydelse; denne fordunklede ham. Han vedblev der-

for ligetil sin Død at synge i de samme Toner, som han var begyndt med og stod saaledes, da han ikke fulgte med Literaturens Udvikling, alene imod et helt Parti. Men hans Digtning sank dog ingensinde, uagtet den ikke var national i Ordets egentlige Forstand, og uagtet den ikke saa sjelden var befængt med et vist Anstrøg af Syttendemaj-poesi, ned til at blive blot og bar Døgnpoesi. Dertil var hans Begavelse altfor stor. — Monsens første Digtsamling »Alpeblomster« udkom 1846, og uagtet den ikke indeholder det Bedste, han har skrevet, findes der dog i den en Række af overordentlig skjønne lyriske Arbejder. Hans »Samlede Digte« er udgiven 1854 af Chr. Hanssen, men i en rigtignok lidet tilfredsstillende Udgave. Som Novellist leverede Monsen et Par ikke uheldige Skildringer af Folkelivet (i »Sneklokken« 1842 og 43) og den ufuldendte Roman »Dronning Gyda« (1850). Som Dramatiker var han derimod uheldig. Et i Aarene omkring 1840 paa Christiania Theater opført Drama »Hevnen« var saaledes et aldeles mislykket Arbejde. Efter hans Død, 1857, udkom »Gudbrandsdølerne«, Drama i fire Akter. Dette Stykke, der før (1855) havde været opført paa Christiania Theater og fra Scenen vundet meget Bifald, er det eneste Drama i den norske Literatur — da med Undtagelse af nogle sildigere Forfatteres Arbejder —, hvor tyde-

lig Paavirkning af Oehlenschläger spores. »Gudbrandsdølerne« staar som dramatisk Arbejde temmelig lavt og som nationalt Digterverk endnu lavere, men det forraader dog paa mange Steder den begavede Digter og har flere skjønne, poetiske Partier, og et Par særdeles heldige Karakterer.

Anden Periode.

(Fra 1842 indtil vore Dage).

I.

Vi ytrede i Indledningen, hvor vi omtalte det norske Selskab, at den franske Revolution blev af en ikke ubetydelig Indflydelse paa den norske Literaturs Retning; vi skal nu nærmere paavise, hvori denne Indflydelse bestod. — Det kan ikke have undgaaet den, der med et om end noksaa flygtigt Blik har betragtet de forskjellige europæiske Literaturers Udvikling i vort Aarhundreder, at der navnlig i en Henseende hersker en stor Forskjel mellem det attende og nittende Aarhundredes Digtning. Ved Siden af dette Kaotiske, denne Jagen og Uro, der netop saa sterkt karakteriserer vor Tids Literaturer, gaar der en, om end ofte noget tilbagetrængt, Stræben, efter noget Nyt, en ny Digtning, det er noget Originalt, Tiden søger efter; og det er sand Folkepoesi. Det nittende Aarhundrede er jo netop Civilisationens og Oplysningens Tidsalder,

Kundskaben er ikke længer et Gode, som ene og alene tilhører de fornemmere Klasser, den er en Skat, som tilhører den hele Menneskeslegt. De lavere Samfundsklasser er derfor ulige bedre stillede i vort Aarhundrede end i noget af de foregaaende, og jo gunstigere deres ydre Kaar er bleven, desto større er ogsaa deres Oplysning bleven, og efter hvert et som deres Oplysning er tiltagen, efter hvert er de ogsaa kommen i nærmere Berørelse med de højere Klasser; Adelen og Borgeren ser ikke længere ned paa Bonden som paa et andet Kreatur, men erkjender, at ogsaa han er et nyttigt og vigtigt Medlem af Staten, og at han som saadant har sine Rettigheder ligesaaavel som de andre Borgere. Dette, at de lavere Folkeklasser — og specielt Bonden — er bleven gunstigere stillet, og at paa Grund heraf det Svælg, som fordum var imellem de forskjellige Stænder, er bleven nogenlunde udjevnet, dette, er en ikke uvigtig Følge af den franske Revolution. Og denne langt større Betydning, som Bonden har faaet i Staten, har atter havt en betydelig og overordentlig gavnlig Indflydelse paa Literaturen. Thi jo mere man kom i Berørelse med Bonden, jo mere fik man ogsaa Øjnene op for, at der hos ham, i hans stille Liv, laa skjult en rig Fylde af Poesi, som maatte kunne gjøres frugtbringende for Kunstpoesien. Her var en Kilde, hvorfra Literaturen atter skulde faa friskt og kraftigt Blod i sine udtørrede Aarer. — Det var Tyd-

skerne, der først for Alvor begyndte at hente Stof til sine Digtninger fra Folkelivet, og af alle de tydske Digtere, som har beskjeftiget sig med »Landsbyhistorien«, er uden Tvivl »Auerbach« den, der har frembragt det Fortrinligste i denne Retning. Hans »Schwartzwalder Dorfgeschichten« kom i en god Tid. Den idealistiske Retning, som havde bemestret sig Literaturen og overalt gjorde sig bred, var Publikum allerede forlængst hjertelig kjed af, det forlangte noget Nyt, noget r e a l e r e, og Auerbachs Fortællinger blev derfor modtagen med stor Begjerlighed. De kom som en velgjørende, kjølende Regnskur ovenpaa en lummerhed Solskinsdag. — At der i et Land som Norge, hvor ingen Adel gives, og hvor de forskjellige Samfundsklasser er omtrentlig lige stillede, og hvor saaledes et nærmere Forhold mellem de forskjellige Stænder finder Sted, snart maatte begynde at udvikle sig en Folkedigtning, er saare naturligt. Vi har saaledes allerede før seet, at flere Digtere som Maurits Hansen, Aalholm, Bjerregaard, hentede Stoffet til sine Arbejder fra det norske Folkeliv, men vi har ogsaa seet, at deres Produktioner som oftest var befængt med en hel Hoben unationalt Kram, at Digterne selv manglede et dybere Blik til at opfatte det Ejendommelige og Karakteristiske hos Bonden. Og anderledes kunde det ikke være. Thi det gjelder overalt og ved enhver Lejlighed, at Grunden maa ryddes førend man kan begynde at bygge, og den-

gang de førnævnte Digtere skrev, var Grunden endnu ikke tilstrækkelig ryddet, derfor blev ogsaa deres Bygninger mindre tilfredsstillende. For Mængden var Bondens Levevis og Karakter endnu saagodtsom en tillukket Bog; det store Publikum forestillede sig enten Bondens Liv som en skjøn Idyl i Hyrdestil, eller det forestillede sig hans Levnet som i høieste Grad usædeligt — det holdt sig til Ministerialbøgerne og Presternes samvittighedsfulde Fortegnelse over de uegte Fødsler — og hans hele Tilstand som yderst ulykkelig; denne Mand, med sin indesluttede, mørke Karakter, sin forunderlige Ordknaphed, maatte jo føle sig uendelig ulykkelig i sin Stilling, han maatte bestandig længes efter en anden Virkekreds og et nydelsesrigere Liv, tænkte man — og begge Forestillinger var lige urigtig. Publikum havde intet Kjendskab til Bondens Forholde og kunde derfor heller ikke bedømme om de Digtninger, der havde hans Liv til Gjenstand, var sand eller ej... Men saa fik man Naturskildringer fra Landets forskjelligste Egne, saa fik man en Mængde Folkeeventyr og Sagn udgiven, saa kom Folkeviser og Fjeldmelodier, saa begyndte Ivar Aasen Udgivelsen af sine Sprogarbejder, Ejlert Sundt leverede sine statistiske Opgaver og sine naturtro Skildringer af Bondens Forholde — og saa begyndte Publikum at danne sig Begreb om Bonden. Historikerne — den arbejdsomme og utrættelige Lange, den kundskabsrige og

kritiske Keyser, den lærde og med rig Kombinationsevne begavede Munch — begyndte sin Virksomhed; Historien, der hidtil havde været omgiven af Mørke og Uklarhed, blev ved en omhyggelig Kritik klart og grejdt fremstillet. Se nu var Grunden, hvorpaa den store nationale Bygning skulde opføres, jevnet, nu kunde den sande, nationale Novelle og det sandt folkelige Skuespil fremblomstre, nu kunde det historiske Drama, klart afspejlende den historiske Tidsalder, fremtræde. Lamperne var tændt, man vendtede kun paa Brudgommen! Og han kom. I Bjørnstjerne Bjørnson fik man den nationale Digter, der for det første, og i Særdeleshed paa Novellens Felt, skulde bygge videre paa hvad de Andre havde samlet. Men hans Virksomhed danner dog ingen ny Æra, den er kun en følgerigtig Fortsettelse af hans Forgjængeres Virksomhed; der begynder ikke med hans Digtninger en ny Periode i den norske Literatur; thi den nationale Periode tager sin Begyndelse ved Aaret 1842, det Aar, hvori Asbjørnsen og Moe, disse to Mænd, der har en saa uendelig stor Fortjeneste af den norske Literatur, udgav sine »Norske Folkeeventyr«. — Vi skal nu omtale de Digtere, der har udfoldet sin betydeligste Virksomhed i denne Periode, saavel de, der har arbejdet med Iver for den nationale Digtnings Udvikling, som de, hos hvem en mindre sterk national Retning lader

sig paavise. Vi støder først paa Asbjørnsen og Moe*).

---

*) Det synes, efter det at dømme, vi Tid til anden i Danmark har seet fremsat om den norske Literatur, at det der er en meget almindelig Mening, den, at Bjørnstjerne Bjørnsons Digtervirksomhed danner en ny Æra i den norske Literatur, at med ham tager først den nationale Literatur sin Begyndelse. En slig Mening kan kun undskyldes med Uvidenhed; thi har man et om end nok saa tarveligt Kjendskab til den norske Literaturs Udvikling, saa kan man aldrig fremsette den. En ny Æra i Literaturen oprinder ved Asbjørnsens og Moes Fremtræden; thi ved deres Arbejder fik Publikum første Gang et sandt og klart Begreb om det norske Folkeliv. Bjørnson har ved sin »Synnøve Solbakken« og »en glad Gut« leveret større »Kunstverker« end de to andre Forfattere, men han har ikke leveret Digtninger, der kan danne en ny Periode i Literaturen. Og vil man endelig have, at Bjørnsons Digtning danner en ny Periode, saa maa man gaa ud fra hans dramatiske Arbejder, og ikke, saaledes som man altid har gjort, fra hans novellistiske. Som Dramatiker vil han maaske, — ja der er den allerstørste Sandsynlighed for, at han vil gjøre det, — bringe en ny Æra i Literaturen; men af dette Arbejde staar, hvormeget Fortrinligt han end hidtil har leveret, dog en stor Del tilbage at udføre. — Prof. Flor har i den nyeste Udgave af sin danske Læsebog optaget et Arbejde af Bjørnson, men ikke af nogen anden norsk Forfatrer efter 1814; det er helt vanskeligt at skjønne den gode Professors Mening hermed; men den skal vistnok ogsaa være den, at med B. indtræder en ny Periode i den norske Literatur.

Peter Christian Asbjørnsen er født i Christiania den 15de Januar 1812, blev Student 1833, tog 2den Examen 1837 og studerede en Tidlang Medicin, rejste 1856 til Sachsen for at studere Forstvæsenet og er for Tiden Forstmester i Norge. Hans Liv har været højst bevæget. Fterat han var bleven Student opholdt han sig i nogle Aar som Huslærer paa Ringerige, i 1846 foretog han derpaa en Rejse langs Norges Sydkyst, for at studere Sødyrene, 1847 rejste han gjennem det nordlige Bergens og det sydlige Throndhjems Stift, for at samle Folkedigtninger,

---

Men maa man saa spørge: hvad i al Verden har det at skaffe med den danske Literatur? Hvorfor har ikke Prof. Flor da ogsaa optaget Asbjørnsen; thi med ham oprinder der en ny Æra i den norske Literatur. Havde Professoren optaget Arbejder af flere norske Forfattere, saa havde det været fuldkommen i sin Orden, at han ogsaa optog Bjørnson; ja, det havde været i højeste Grad uforsvarligt, hvis han ikke havde gjort det. Men i en **dansk Læsebog** at optage en **norsk** Forfatter, fordi han har lagt et ualmindeligt Talent for Dagen, det synes noget underligt. Skulde Prof. Flor i sin Læsebog optage alle de Forfattere, der udvikler mere end almindeligt Talent, vilde hans Bog sandelig svulme op til et svært Omfang. Vi for vort Vedkommende kan ikke andet end misbillige en saadan Fremgangsmaade som Prof. Flors; thi der er aldedes intet, der taler for den — hvorimod saare meget, der taler imod den —, og den er desuden saare »taktløs«.

1849 foretog han en zoologisk Undersøgelse i Christianiafjorden, i 1851 samlede han Sagn i Østerdalen og i 1849—50 fulgte han som Forvalter med Korvetten »Ørnen« paa dens Togt i Middelhavet; i 1851, 52, 53 havde han Stipendium til Rejser i zoologisk Øjemed. Overalt paa sine Rejser — i hvilketsomhelst Øjemed de nu end har været — har Asbjørnsen samlet Folkedigtninger. Hver en gammel Kjerring, hver Fisker, hver Skydsgut, hver Matros, han er kommen i Berørelse med, har han udspurgt efter Eventyr og Sagn. Traf han saa en Gang imellem paa En, hos hvem han troede at kunne gjøre en god Fangst, saa slap han ham ikke, førend han havde lokket endel Eventyr ud af ham; og vilde Karlen eller Kjerringen i Begyndelsen ikke fortælle, saa fortalte Asbjørnsen først selv et Eventyr og saa fortalte den Anden et til Gjengjeld, og saa fort. Asbjørnsens Evne til at omgaaes Bonden er beundringsverdig, han ved altid at stelle saaledes med ham, at han faar ham til at fortælle. — Asbjørnsens første Eventyrsamling udkom i Aaret 1842 under Titel: »Norske Folkeeventyr samlede ved A. og Jørgen Moe« (2det Oplag 1851). Disse Eventyr, der alle er optegnet efter mundtlig Fortælling, er gjengiven mesterligt, og i Fremstillingens Livlighed og i at velge treffende Udtryk staar Asbjørnsen ubetinget over Moe. Denne Samling vandt ogsaa velfortjent Bifald, det

var noget Nyt, saavel Eventyrerne, som den Stil, hvori de var fortalt. Alene udgav Asbjørnsen i 1845 »Norske Huldreeventyr og Folkesagn«, 1ste Samling (2det Oplag 1859), hvortil han i 1848 føjede anden Samling. Disse to Samlinger er noget af det Ejendommeligste, nogen Literatur har at opvise. De danner ikke som Folkeeventyrerne en blot og bar Samling af Sagn og Eventyr, det ene fortalt efter det andet; nej, det er en Række livlige Naturskildringer, Situationsmalerier og Karakterskitser, hvorimellem en Mængde Sagn er ineflettet. Man faar ikke alene Eventyrene, men ogsaa Situationen, hvori de er bleven fortalt. Fortælleren selv saavelsom Stedet hvorpaa og Forholdene hvorunder Eventyrerne er fortalt, er skildret med Liv og Kraft. Naar Forfatteren saaledes sidder i Sæterhytten og lytter til Sagnfortælleren, saa skildrer han, med det samme han gjengiver Fortællingerne, ogsaa Sæterens Udseende, Indboet, Jenterne med deres respektive Friere — baade bønhørte og ubønhørte — med raske og livlige Træk. Eller naar han ligger paa Højfjeldene og Føreren fortæller, saa har man i Baggrunden de snebedækte Fjelde, nærmere de nøgne Urder, og i Forgrunden Fortælleren, Rejsefællerne, Forfatteren — kort man har hele Situationen saa livagtigt for sig, at Læseren tror sig hensat midt imellem dem. Hans »Folkesagn« indeholder derfor en Mængde maleriske Situationer, en stor Rig-

dom paa varme Naturskildringer og en Række interessante typiske Figurer. Ingen norsk Digter har leveret saa mange poetiske, hugvarme Naturskildringer som han, heller ikke har nogen meddelt saa mange karakteristiske Træk af Almuens Liv og Karakter som han. Hans »Huldreeventyr og Folkesagn« besidder derfor ikke alene et stort Verd som Eventyrsamlinger, men de har ogsaa — ja et maaske endnu større — Verd som Digterverker. Foruden disse Arbejder har Asbjørnsen udgivet »Hjemmet og Vandringen« (1847), hvori findes Bidrag af mange andre norske Forfattere, og »Ydale«, et Vinterskrift (1851), hvori blandt andet findes en Række kvikke Skildringer fra Middelhavsrejsen. Fortrinlige Rejseskildringer fra Ægypten og Algier har han leveret i »Juletræet« for 1852 og Nyhedsbladets Nytaarsgave for 1861. Desuden har Asbjørnsen givet fortreffelige Skildringer af norske Sæder og Skikke i forskjellige Blade; han er ogsaa optraadt med Held som Eventyrdigter. — Man faar ved Læsningen af Asbjørnsens æsthetiske Skrifter Indtrykket af en særdeles behagelig Forfatterindividualitet, eller for at bruge Goldschmidts Ord, af en jovial Mand. Man faar overhovedet Begreb om en Mand, der føler sig overmaade vel tilfreds ved Livet, der elsker Glæden og ler ad de smaa Sorger. Og for at virke saaledes som Asbjørnsen har gjort, maa man ogsaa være en Mand, der tager Livet let; han har strejfet om-

kring i Øst og i Vest og vist døjet mangen en ubehagelig Dag paa de vejrhaarde Fjorde eller paa den nøgne, lyløse Fjeldslette; men han har glemt det hele, naar han om Kvelden ved Arneilden har truffet paa én gammel Kjerring, som kunde Eventyr. Thi Eventyrsamleren stikker frem overalt hos den gode Zoolog og Forstmester; og der stikker ogsaa noget andet frem, og det er Digteren. Den Mand, der deler den store Fortjeneste med Asbjørnsen med Omhu at have samlet de norske Folkeeventyr, er Moe. — Jørgen Ingebrigtsøn Moe er født paa Ringerige, hvor hans Fader var Gaardbruger, 1813, blev theologisk Kandidat 1839 og var i flere Aar Lærer ved Krigsskolen, indtil han blev Prest i Krydsherred, hvor han nu bor. Faar man gjennem Asbjørnsens Skrifter Indtrykket af en veltilfreds, livsglad Mand, saa faar man gjennem Læsningen af Jørgen Moes Digte — og især af hans sidste Arbejder — Begreb om en ganske anden Personlighed. Man faar Indtrykket af en Mand, der ikke har sejlet letsindigt og roligt frem gjennem Livet, men ført svære Kampe, ikke mod den ydre Verden, men i den Verden, som ethvert Menneske har i sit eget Indre; men det skinner ogsaa frem af hans Digte, at han har fundet den søgte Fred, og fundet den i Religionen. — Der gaar en dyb Alvor igjennem Jørgen Moes hele Digtning og derhos, især i hans senere Digte, et sterkt religiøst Anstrøg. — Imidlertid har hans Produkti-

vitet været temmelig liden; thi foruden de ovennævnte, i Forening med Asbjørnsen udgivne, Folkeeventyr og en Samling Viser og Stev, har han af originale Arbejder kun leveret »Digte« (1850, 2det Oplag 1856), »I Brønden og i Kjærnet« (1851) og »En liden Julegave« (1860); men disse tre smaa Samlinger er dog nok til at sikre ham en fremragende Plads i Literaturen. Vi skal først betragte hans »Digte« (1850). Af de tre Afsnit, hvoraf denne Samling bestaar, fortjener uden Sammenligning det sidste Fortrinet for de to øvrige. Det første Afsnit, der fører Overskriften »fra min Barndom«, udmerker sig visselig ved sand Naturlighed og Varme — det er en Række Billeder fra Digterens Hjembygd malet med prunkløse og simple Farver —, men det ejer dog ikke det Verd som sidste Afsnit, der optages af en Samling episk-lyriske Digte, betitlet »Fra Dalene«. Man har sagt om disse sidste Digte, at de kun var Efterligning af Christian Winthers »Træsnit« og saaledes uden synderlig Originalitet, og den overfladiske Læser kan maaske finde dette, men der er dog i Virkeligheden en stor Forskjel mellem Winthers og Moes Digte, den nemlig, at den Enes er lokal danske, den Andens derimod lokal norske. Moes Digte staar tilbage for Winthers Træsnit deri, at de mangle den skjelmske Erotik, der udmerker disse; men de har til Gjengjeld noget, som Winthers Digte tildels mangler, nemlig et kraftigt, malmfuldt Udtryk. I

disse Digte fremstiller Digteren en Række Scener af det norske Folkeliv, snart af en mørkere Karakter, snart med et erotisk og tildels humoristisk Anstrøg; overalt har han vidst af opfatte det Karakteristiske ved Bondens Levesæt. Forfatteren viser sig vel tildels paavirket af Welhaven — men mindre end af Winther — uden at der dog nogensteds kan være Tale om simpel Efterligning; Skade kun at disse Digte er saa faa. — »En liden Julegave» derimod er af en afgjort religiøs Karakter, et dybt, men tillige barnligt, fromt Gemyt udtaler sig i disse Digte. Man synes at merke, at Digteren har trukket sig tilbage fra Verden og lever ensomt og stille paa sin isolerede Prestegaard, og man faar desværre med det samme en Fornemmelse af, at det er forbi med hans Digtnings Blomstringsperiode. — Under Titlen »I Brønden og i Kjærnet« har Jørgen Moe leveret et Par ypperlige Smaafortællinger for Børn. — Er Asbjørnsen og Jørgen Moe nationale Digtere i Ordets egentligste Forstand, saa kan dette ikke i samme Grad siges om den Digter, som vi nu skal gaa over til at omtale.

Andreas Munch, en Søn af den føromtalte Digter Joh. Storm Munch, er født den 19de Oktober 1811 i Christiania, blev Student 1830 og studerede en Tidlang Jura, uden at han dog drev det til nogen Embedseksamen. Derimod indtraadte han 11te September 1841 i »den Konstitutionelles« Redaktion, og efterat han senere var bleven Bla-

dets Ejer, var han i nogen Tid Eneredaktør deraf. I 1846 foretog han sin første større Udenlandsrejse, i 1850 blev han Bibliothekamanuensis, og af Storthinget i 1859 fik han en aarlig Pensjon af 500 Spd. og Titel af Docent. Man har sagt om A. Munch, at han bestandig har været udsat for Miskjendelse saavel af Publikum som af Kritiken, at han langtfra ikke har faaet den Paaskjønnelse, han fortjener, og forsaavidt man kalder det Miskjendelse, at en Digters Arbejder ikke altid bliver hævet til Skyerne og priset som noget aldeles Udmerket, forsaavidt er Munch bleven miskjendt, og ikke Munch alene, men Hundreder med ham. Men naar man tager i Betænkning, at Munchs Arbejder i Forhold til det læsende Publikums Størrelse har fundet en stor, og i Forhold til deres poetiske Verd ualmindelig stor Læsekreds, naar man desuden betænker, at Munch er bleven hædret som ingen anden norsk Digter, at han er bleven kaldt »Landets første Skald« (!), og naar man endelig betænker, at han har faaet det som endnu ingen anden norsk Digter har faaet, nemlig en aarlig — og efter Forholdene temmelig stor — Pensjon, saa kan man sandelig ikke klage over, at han er bleven miskjendt. Der er vist mange, som med Glæde vilde lide saadan en Miskjendelse; — men naar man først har gult Haar, saa vil man ogsaa have det kruset, det er en gammel Sætning. — Vi kan

altsaa aldeles ikke indrømme, at Munch er bleven miskjendt, tvertimod, vi paastaar, at han har fundet en Anerkjendelse og Paaskjønnelse, som ingen anden norsk Digter; hvorvidt han med Rette har fortjent denne, det skal vi nu paavise.

Munch optraadte først i Aaret 1836 med en liden, beskeden Digtsamling, betitlet »Ephemerer.« En sværmerisk Tone i Forening med et sterkt Anstrøg af Melancholi, ja endog som ofte Menneskeskyhed, gaar igjennem disse Digte. Naar Forfatteren saaledes ser et af Holbergs Stykker opført med den glimrende Udførelse, som det kongelige Theater i gamle Dage kunde præstere, saa bliver han, istedetfor at faa sig en hjertelig Latter, stemt til Melancholi; han synes at se, »hvorledes Døden lurer paa disse selsomme Figurer, med sine stive, latterlige Trin.« Dette er en sygelig og desuden søgt Stemning. Det er imidlertid noget, som ikke kan negtes, dette, at medens man som oftest af andre melancholske, livslede og sønderrevne Digteres Arbejder faar det Indtryk, at det Hele er »lauter Affektation«, saa synes dog de første Munchske Digte med al deres Sygelighed og Melancholi i Almindelighed at være naturlig. Man kan, om man end stundom maa trække paa Smilebaandet ad Digterens Sværmeri, dog ikke andet end føle sig tiltalt deraf. Det er med Munchs »Ephemerer« som med Ingemanns lyriske Digte, maa man indrømme, at der er meget Smukt i dette blide Sværmeri, men Læseren griber

dog altid sig selv i, at han er i en sygelig Stemning. — Efter »Ephemerer« fulgte i 1837 det lille, pudsige Digt »Sangerinden« og Dramet »Kong Sverres Ungdom« (opført paa Christiania Theater samme Aar). Fra Scenen vandt dette Stykke intet Bifald og fortjente det vistnok heller ikke. Sujettet er ikke uden dramatisk Effekt, men Forfatteren har aldeles ikke formaaet at skabe noget Storartet ud af det. Man faar ikke gjennem Munchs Drama noget synderligt klart Begreb om den Konge, om hvem der fortælles, at han Natten før Slaget roede omkring mellem Fjendens Skibe, for at udspejde deres Stilling, eller om den Mand, som fra en ukjendt og upaaagtet Prest, gjennem talløse Farer og Gjenvordigheder, steg op til at blive Norges Konge. Denne storslagne Humor, denne Jernhaardhed og denne dybe Følelse, hvormed Sverre i Sagaen skildres, ejer ikke Munchs »Kong Sverre« en Snus af; man har hos Munch en følelsesfuld, letsindig Yngling, der har faaet den Ide at erobre sig et Kongerige; kun i den sidste Monolog i 3die Akt har man lidt — men kun saare lidt — af den store Sverre. Dog Munch har en god Undskyldning deri, at dengang han skrev Kong Sverre, da var man endnu ikke kommen til en stort klarere og sandere Opfatning af Sagaen end den, Oehlenschlägers Dramer havde givet. — I 1840 udgav Munch »den Ensomme«, en Sjelehistorie, (paany optrykt i »Digte og Fortællinger« 1855),

hvilket Arbejde, efter vor Formening, er noget af det bedste — ja maaske det allerbedste —, Munch har leveret. I denne lille Bog har Forfatteren skildret et Menneske, der gaar til Grunde ved sit Hang til »Ensomhed«. Kastet hen imellem vrantne Slegtninger, som giver ham Brødet ikke af Kjerlighed, men af Pligt og Naade, uden at finde et eneste Menneske, hvortil han kan eller vil slutte sig, bestandig trækkende Følehornene til sig, vandrer han alene omkring mellem Himmel og Jord uden at holde sig til nogen af dem. Han er for meget Skeptiker til at søge Fred i Religionen — thi gjorde han det, vilde han snart føres tilbage til Mennesker — og formeget Menneskehader og Fantast til at finde sig tilrette blandt Menneskene. Han trækker sig mere og mere tilbage fra Menneskenes Selskab, søger hen til ødeste Fjeldbygder, forvilder sig tilsidst paa en Fjeldvandring, og hans sidste Livsgnist er, da Mennesker kommer til, saagodtsom udslukket. Her har man et Billede grebet ud af Nutiden, Forfatteren har skildret en Sygdom — thi saaledes faar vel Heltens Tilbøjelighed nærmest kaldes —, hvortil i det Hele taget Nordboen, og ikke mindst Nordmændene, er hengiven; men han har ikke, ihvorvel han har skildret os alle den Ensommes Kvaler og Lidelser, givet os en frygtelig, gruopvækkende Lidelseshistorie, hvortil der kunde have været saare god Anledning. Netop fordi Forfatteren har vist et saa priseligt Maadehold i Skildrin-

gen, staar hans Bog saa højt*). — I 1840 leverede Munch »Donna Clara«, en Natscene, som gjorde et mindre behageligt Indtryk ved sin tragiske Slutning, hvilken Forf. i en senere Udgave har forandret saaledes, at istedetfor Helten før blev indmuret, slipper han nu fri. Denne Efterligning af Oehlenschlägers Forandringslyst — denne forandrede, som bekjendt, Slutningsscenen i »Axel og Valborg«, saaledes at Valborg ikke dør, men gaar i Kloster — forekommer os, mildest talt, latterlig. Thi har en Digter saa liden Forkjerlighed for sit Arbejde, at han uden videre kan forandre et saa vigtigt Moment som Slutningen, saaledes at Enden fra en ulykkelig bliver til en lykkelig, saa fristes man sandelig til at tro, at Digtet er skreven uden nogen bestemt Tanke eller Ide. Digteren faar megen Lighed med hin Forfatter, der indsendte til Theaterdirektionen et treakts Drama, hvoraf dog den sidste Akt manglede, saasom Forfatteren ønskede at vide, hvilken Slutning man helst ønskede paa Stykket, enten en lykkelig eller en ulykke-

*) En Figur, som Munchs »Ensomme« har saare meget tilfælles med, er »Frank« i »Valdemar Krones Ungdomshistorie« — en Bog, som vel er de fleste Læsere bekjendt —, men Frank er en mere overlegen Personlighed og nærmer sig mere til en Ironiker; imidlertid har visselig begge Forfattere havt den samme Tanke for Øje. (Jvf. forresten Kand. F. Weilbachs Afhandling i »Nordisk Universitetsskrift. »4de Aargang 3die Hefte om »den Ensomme.«)

lig. — Det næste Arbejde, Munch efter den »Ensomme« udgav, var den temmelig voluminøse Samling af »Digte, gamle og nye« (1848). Disse Digte, der fik en rosende Anmeldelse af P. I. Collett, vandt aldrig noget synderligt stort Bifald og hører i flere Henseender til det mindst vellykkede, vor Digter har leveret. Der gaar igjennem den hele Samling en — vi vil ikke sige Sygelighed men — Mathed, der findes ingen Stemningsfylde, ingen Friskhed i disse Digte, de behandler som oftest forslidte Stemninger, og Forfatteren har ikke i nogen Henseende formaaet at lægge noget Originalt deri. Hvad man i Digtsamlingen, som overhovedet i al Munchs Digtning især savner, er en frejdig, frisk Natur, der har Evne til at opfatte, og levende føler det poetiske i Tilværelsen. Man savner derfor i Almindelighed — Undtagelser gives der naturligvis — i hans lyriske Digte Fylde og Kraft, ikke at tale om at de aldeles mangler denne musikalske Velklang og denne plastiske Formfuldendthed, der karakteriserer Welhavens Digtning —, og i hans Dramer sterkt udprægede og kraftige Karakterer. Hans senere Digte mangler denne naturlige Inderlighed, der netop udmerkede hans »Ephemerer«, og hans dramatiske Personer synes at smutte bort under Ens Hænder, de synes at mangle individuelt Liv og Karakterfasthed. En stor Del af hans Digtning er en jevn prosaisk Poesi, om man kan bruge et saadant Udtryk. — I

1849 udgav Munch »Billeder fra Nord og Syd« (2det Oplag 1855), hvilke vi ubetinget henregner til det heldigste, Digteren nogensinde har skrevet. I disse Fortællinger, der er skreven i Digterens kraftigste Periode, har han vist sit Talent i dets største Styrke. »Der er i disse Billeder, som H. I. Thue sagde, en Sandhed og Gemytlighed i Opfatningen, en Elegance og afrundet Skjønhed i Fremstillingen, der gjør Læsningen af dem yderst tiltrækkende.« Af de Fortællinger, hvortil Forfatteren har hentet sit Stof fra Norden og specielt fra Norges Historie, staar uden Tvivl »en Aften paa Akershus Slot« og »Den sidste Biskop i Hamar« højest; men det nordiske Element i dem er dog ikke synderlig fremherskende, og om Kostumerigtighed og sand Opfatning af det gammelnorske Liv og de gammelnorske Forholde kan der ikke være nogen Tale. Munch har aldrig lært at opfatte Sagaen og kan saaledes selvfølgelig heller ikke give tilfredsstillende Skildringer af Oldtiden. Af de øvrige Fortællinger i Bogen, maa »den gamle Maler« gives Fortrinet. Stilen i disse Fortællinger kan imidlertid — saaledes som man har villet paastaa — ikke i nogen Henseende kaldes klassisk, dertil er den altfor svulstig, udtværet og fuld af tomt oratoriskt Glimmer, men den er dog tildels meget behagelig. Efter »Billeder fra Nord og Syd« fulgte »Nye Digte« (1850), hvilke foruden af en Del Smaadigte — de smukkeste, Munch har leveret —

for største Delen optoges af en Romanzecyklus »Kongedatterens Brudeferd.« Vor Digter havde hidtil, naar undtages et Par Stykker i »Digte, gamle og nye,« ikke forsøgt sig i Romanzedigtningen i højere Forstand, og det maatte derfor overraske, naar han i denne Samling viste sig efter Omstændighederne at have været heldig. Der gaar igjennem disse Digte en vis sydlandsk Sødme, en mild Luftning fra Sydens Himmel ved Siden af en Friskhed og Fylde saavel i Tanken som i Udtrykket, der i høj Grad forbauser, netop fordi man hos Forfatteren saa saare sjelden træffer paa den. Man begyndte nu, efterat »Billeder fra Nord og Syd« og »Nye Digte« var udkommen, at faa større Tanker om Munchs Digtertalent, end man hidtil havde havt, men desværre skulde han snart synke ned igjen istedetfor at stige. Der ramte ham nemlig i 1850 et sterkt Slag, idet hans Hustru døde, og det Tab, Digteren derved led, blev af en stor Indflydelse paa hans Digtning; thi den led med det samme ogsaa et Tab. Digteren var i lang Tid, efterat den uheldige Katastrofe var indtruffen, i en trøstesløs Tilstand og kunde selv ikke ved Skriverbordet finde Trøst. Han blev imidlertid straks efter udnævnt til Amanuensis ved Universitetsbibliotheket og kom saaledes i en Virksomhed, hvilket gjorde, at han lidt efter lidt begyndte at bære sit Tab med mere Taalmodighed og Resignation. Først i Slutningen af 1852 fik

man et større Verk fra Digterens Haand, nemlig »Sorg og Trøst«, det, der af alle Munchs Arbejder har vundet det største Bifald, og den Digtning, der har forskaffet ham hans største Berømmelse. Vi kan derimod, trods vor bedste Vilje, ikke sette Digtet synderlig højt. — Gaar man nemlig ud fra, at det ikke alene er Digterens Opgave at give et Udtryk for vore Følelser, men at det ogsaa hører med til hans Opgave, at de Følelser han udsynger — at de Emner, han velger — maa være af en saadan Beskaffenhed, at de absolut maa finde Gjenklang hos Alle, at der maa være noget Almenmenneskeligt i dem, saa tror vi ikke, at man kan kalde »Sorg og Trøst« et udmerket Digterverk. Thi vistnok er den Følelse, der gjennem Digtet har skaffet sig Luft, Sorgen over en Elskets Tab, en almenmenneskelig Følelse, men Læseren kan dog ikke føle med Digteren, forinden han har faaet Oplysning om, hvor stort dette Tab er; med andre Ord, man kan ikke sympathisere med Forfatteren, førend han har givet os et sandt og skjønt Billede af den Kvinde, han har tabt, og førend vi saaledes er bleven overbevist om at han har lidt et uerstatteligt Tab. Det er ikke nok, at Digteren fortæller os, at »en dybere Sorg er paa Jord ej skabt end min«, man maa ogsaa, for at dele hans Sorg, faa vide om det Tab, han har lidt, virkelig er saa stort, at det berettiger til en saadan Sorg. Fnhver Pralhans kan naturligvis skrige ud, at han

har tabt en uendelig stor Skat, men Publikum kan dog ikke føle Betydningen af hans Tab, forinden det er bleven gjort bekjendt med den tabte Gjenstands Verdi. Kort, Munchs Digte er altfor lejlighedsmæssig; for de Folk, der kjendte hans Hustru, kan maaske Digtet være tilfredsstillende, men ikke for Andre. Og da nu ikke hele Verdens Publikum havde den Ære at kjende den hedenfarne Kvinde, og saaledes heller ikke kan vurdere hendes Verd, saa kan det heller ikke sympathisere med Mandens Sorg. Det er med »Sorg og Trøst« som med andre Lejlighedsdigte, man maa nøje kjende Lejligheden hvortil de er forfattet, for at kunne bedømme dem og tiltales af dem. Havde Digteren i en Række Billeder — de Digte, Forfatteren under Titlen »Erindring« har givet os, er ikke tilfredsstillende i denne Henseende — fremstillet sin Hustrus Elskverdighed saaledes, at vi maatte udbryde: »Ja, det har i Sandhed været en elskelig Kvinde, just en saadan en, som Verden ejer faa af«, se da, havde vi kunnet sympathisere med ham og delt hans Sorg, og da havde »Sorg og Trøst« været et egte Digterverk! Men naar en Mand, der har mistet sin Kone, skriger ud: »hvad har jeg ikke tabt«, uden at han kan gjøre Rede for Tabets Betydning, da er han komisk og frembringer en uhyggelig Fornemmelse; man faar Indtrykket af en Mand, der ikke ved at finde sig tilrette i Verden. Men, vil man sige, Forfatteren af »Sorg og Trøst« resignerer jo, han

finder jo Trøst i Religionen. Javist resignerer han, men Sagen er den, at hans Resignation er altfor hurtig, saa at man faar Mistanke om, at det ikke er saa haardt bevendt hverken med hans Sorg eller Resignation. Thi dersom man har havt en alvorlig Sorg og lidt et føleligt Tab, saa resignerer man sandelig heller ikke saa hurtigt, man strider mangen haard Kamp, der bevæger sig mange »stygge« Tanker i Ens Sjel, man gaar ligesom fordum Jacob i Rette med Vorherre, førend Resignationen indtræder. Da Ewald havde tabt sin Arendse, styrtede han sig ud i Udsvævelser og Elendighed, førend han resignerte — se, det er der Poesi i; da Egil Skallegrimsen havde bejlet og faaet Nej, lagde han sig, efter hvad der fortælles, ned og svor paa, at han hverken vilde tage Mad eller Drikke til sig — se, det er der Humor i. Men at en Mand i en Slump Digte skriger ud: »Ak, hvad har jeg ikke tabt, hvilken Sorg bærer jeg ikke paa,« det er der hverken Poesie eller Humor i — det er komiskt. —

Efter »Sorg og Trøst« har Munch udviklet en stor Produktivitet, det ene Arbejde er fulgt raskt efter det andet, og kan man ikke beundre ham for andet, saa maa man dog beundre ham for den Rastløshed, hvormed han fort væk producerer. Sin største Virksomhed har han i de senere Aar udfoldet som Dramatiker, saaledes fulgte allerede i Aaret 1854 den bekjendte dramatiske Digtning

»Salomon de Caus«. Dette Drama vakte, dengang det kom ud, en stor Opsigt ikke alene i Digterens Fædreland, men ogsaa i Udlandet, og især i Tydskland, hvor en sand Salomon de Causfeber begyndte at vise sig, idet flere Forfattere (som Gotschall, Brachvogel o. fl.) leverede Salomon de Causer. Der gives vist faa Bøger, der har været udsat for saa forskjellige Domme som Salomon de Caus, nogle Kritikere har frakjendt Stykket alt Verd, andre har derimod hævet det til Skyerne som et aldeles udmerket Arbejde, og Sandheden ligger vel her, som ved saa mange andre Lejligheder, midt imellem. Det kan ikke negtes, at Forfatteren har truffet paa et storartet og virkelig dramatisk Sujet, hvoraf der lod sig udbringe noget sandt Tragisk, men det kan heller ikke negtes, at Behandlingen er saare mangelfuld. At en Mand har gjort en Opfindelse, der vil blive af den største Betydning for Verden, og om hvis Verd han selv er fuldkommen overbevist, bliver indespærret i et Galehus, det er der noget Tragisk i, og havde Munch fastholdt dette ene, vilde han have kunnet leveret os et sandt og skjønt Digterverk, men uheldigvis har han midt i Stykkets Gang optaget en anden Traad, saaledes at Interessen deles. Vi faar ikke alene med Geniet men ogsaa med Hedningen de Caus at gjøre, Munch vil ikke alene levere os et Drama, men ogsaa en »kristelig Tragedie,« og det sidste har han ikke mægtet. Digtets egentlige Katastrofe

er mislykket, idet de Caus's Omvendelse ikke er tilstrækkelig motiveret; fra en complet Hedning og Egoist bliver Helten »ohne weiter« til en sand Kristen. Hvad Stykket forresten angaar, da har man, og det vistnok med Rette, dadlet den Maade, hvorpaa Forfatteren har ført sig Richelieu til Nytte. Langt uheldigere end i »Salomon de Caus« var imidlertid Munch i sit næste dramatiske Arbejde »en Aften paa Giske«, historisk Skuespil i 1 Akt (1855), Her vovede Digteren sig atter ind paa Glatisen, idet han valgte et Stof af den norske Historie; men han var, hvad Valg af Sujet angaar, meget heldig, thi den Spænding, som opstod, imellem Arnessønnerne paa den ene Side og Olaf den Hellige paa den anden, i Anledning af at Thorberg Arnessøn til Giske husede den fredløse Islænder Stejn Skaftesøn (Snorre, Pag. 271 og flg. i P. A. Munchs Oversettelse), indeholder et stort dramatisk Emne; men Munch har ikke formaaet at bringe mere end en ubetydelig — og tilmed udramatisk — Idyl ud af det. Thi just som Publikum venter, at Uvejret skal bryde løst for Alvor, just som det venter at faa se et stort Skuespil, hvori Gjestfriheden paa den ene Side og Troskaben mod Kongen paa den anden spiller Hovedrollerne, kommer Olaf den Hellige dumpende ned som en »deus ex machina« og bilegger det Hele, »vær nu ikke længer vred, siger han, jeg trænger til Eder, og derfor skal jeg tilgive jer for denne Gang Skyld Alle-

sammen.« Vi tilstaar, at denne Maade at løse dramatiske Knuder paa kan have sin store Bekvemhed for den dramatiske Forfatter, men den forraader et saare usundt Begreb om Dramets Natur. Og er Olaf den Hellige i Munchs Skuespil den samme som den Olaf, Sagaen skildrer som en ubønhørlig streng og streng retfærdig Konge? Han er jo en Stakkel, som, fordi han ved, at han ikke kan undvære Arnungerne, uden videre tilgiver Thorberg og lader Retfærdigheden sejle sin egen Sø. Og er Ejstejn Orre, der, som Bjørnson sagde, ligner et Gutunge, der spanker omkring i sin Faders Ridestøvler, en Typus af en egte norsk Gut fra den Tid? — Hele Munchs Stykke er istedetfor et historisk Drama med store, følelsesfulde og kjernesterke Karakterer, bleven til et jammerligt Makverk, hvori et egteskabeligt Mundhuggeri — et saadant et, som vel meget ofte indtræffer imellem Egtefolk — udgjør hele Indholdet.

Det af Munchs dramatiske Arbejder, som, saavel fra Scenen som i Læseverdenen, har vundet mest Bifald i Hjemmet, er »Lord William Russell« (1857). Dette Stykke er vistnok heller ikke uden store Mangler, det fremstiller saaledes hverken synderlig originale eller synderlig interessante Karakterer, ikke at tale om, at den dramatiske Handling er afsluttet ved 3dje Akts Slutning, og at saaledes de to sidste Akter gjerne kunde have været borte, men vi setter det dog højest af alle Digterens Dramer. Pro-

fessor Monrad har, i Anledning af dette Stykke, i »Morgenbladet« leveret en Række »fragmentariske Studier« (ogsaa særskilt udgiven 1858), hvori han gjør sig megen Umage for at bevise den gamle, mange Aar førend Professoren kom til Verden anerkjendte Sætning, at en Lyriker ogsaa kan skrive Dramer. Forsaavidt dette, at indskjærpe en gammel, forlængst anerkjendt Sætning, har været Hr. Professorens Hensigt, saa er den vistnok ogsaa opnaaet, men forsaavidt han har havt til Hensigt at bevise, at »Lord William Russell« er et Digterverk, efter hvis Mage man længe skal søge, saa tvivler vi paa, at hans Hensigt er opnaaet; thi Lord Russell kan ikke i nogensomhelst Henseende kaldes et Digterarbejde af første Rang. Stykket, der i Forbigaaende sagt har megen Lighed med Goethes »Egmont«, og vist ikke uden Paavirkning af dette Drama, har sin største Fortjeneste deri, at der gaar en ren sædelig Aand igjennem det, hvilket forresten ikke gjelder om dette Stykke alene, men om hele Munchs Digtervirksomhed. I 1855 udgav Munch »Digte og Fortællinger,« hvilke dels bestod af ældre Arbejder som de føromtalte »Ephemerer« og »den Ensomme,« dels af nyere som Romancecyklusen »norsk Bondeliv« (Tekst til Tidemands Malerier). Disse faa Digte har man fremhævet som noget af det Ypperligste, der er flydt fra Munchs Pen, men de danner, hvilket man paa Forhaand maatte kunne vide, desværre et saare slet

Sidestykke til de fortreffelige Billeder, og naar man ved, hvori Styrken af Digterens Talent ligger, saa falder det meget naturligt. Hans hele Digtning er altfor drømmende og indadvendt, til at han kan have et objektivt Blik paa Livet og saaledes opfatte det Karakteristisk — Pointet — ved Bondens Liv. Versene klynger sig fast til Billeder, uden at noget af den Poesi, som ligger i den Situation, Billederne fremstiller, er gaaet over i Digtene. Man sammenligne t. Eks. Jørgen Moes dejlige Digt »Aftenstemning« (til et Maleri af Tidemand og Gude) med hine Digte af Munch; der gaar en ganske anden Friskhed og poetisk Luftning gjennem dette Digt end gjennem Munchs. Forfatteren forstaar ikke i mindste Maade at opfatte det nationale og endnu mindre det poetiske Element; kan man f. Eks. tænke sig noget mere prosaiskt end disse Linjer i Digtet »Familjelykke?«

Nu merke de først, at deres Livstræ
Har slaaet sin dybeste Rod,
Nu giver Hjemmet det fyldigste Læ,
Nu tørres ei hen deres Blod. (!)

Den sidste Linje er endog afskyelig. — I 1860 leverede Munch »Kongehallen i Bergen«, et Festspil, der opførtes i Anledning af Kongens og Dronningens Kroning; men vi skal, da det for det første er et Kommissionsarbejde og da det for det andet ikke har synderligt med Poesien at skaffe, og røber den største Mangel paa Selvkrittk, ikke her

omtale det videre. Det Verk, hvori Munch imidlertid paa det mest slaaende har bevist sin Mangel paa Smag og Selvkritik, og hvori han tillige har afgivet de allersletteste Prøver paa sit Talent, er »Nyeste Digte« (1861). Denne Samling afgiver det mest afskrækkende Eksempel paa, hvorvidt en Digter, naar han bliver baaret paa Hænderne af Publikum, og ved enhver Lejlighed — baade i Tide og Utide — hævet til Skyerne af en tjenstvillig Cicerone, kan drive det i Smagløshed og Fuskeri; men ikke desto mindre har dog Digterens tjenstvillige Aand og Udbasunerer i »Morgenbladet« ogsaa ophøjet disse Digte. Over Halvparten af den tykke Samling optages af lutter Lejlighedsdigte, som man ikke kan adskille fra Prosa uden derved, at de er skreven paa Vers, men selv disse er tarvelige nok. Digteren, der altid før, hvad den ydre Form angik, var saare nøjagtig, synes i sine sidste Digte at være kommen ud over det Standpunkt, at tage Hensyn til Rim og Rythmer; han bruger saaledes en hel Mængde Erik Bøghske Rim som f. Eks. sterk er paa Berserker osv. osv., men ikke nok med at Digteren setter saadanne Snurrepiberier som Rimet ud af Betragtning, han synes ogsaa at være kommen ud over det Standpunkt, at skrive ifølge Musens Inspiration; thi at Størsteparten af de i »Nyeste Digte« optagne Digte er skreven »invita Minerva«, er grejdt at se. Man fristes til paa Munch at anvende Hertz's Ord:

»Men naar en Digter gjør deslige Knuder,
Foragtes han af Mennesker og Guder.«

I 1861 begyndte Munch at udgive Maanedsskriftet »For Hjemmet«, hvori han foruden Smaadigte har leveret »Pigen fra Norge«, en historisk-romantisk Fortælling, der ogsaa er udkommen særskilt 1862. Uagtet Forfatteren deri viser sig tildels sterkt paavirket af Ingemanns historiske Romaner, og uagtet han ikke giver nye Synsmaader paa det Nordiske, saa fortjener dog Bogen Opmerksomhed, thi den er i alle Fald temmelig interessant. —

Vi har efter hvert som vi har omtalt Digterens forskjellige Arbejder, tillige ladet falde endel Bemerkninger om hans Digtning i Almindelighed, og Læseren vil saaledes maaske allerede paa Forhaand have konstrueret sig den Dom, vi agter at at fælde over Munch. At den i Forhold til hans, rigtignok temmelig tvetydige, Berømmelse, ikke vil falde synderlig fordelagtigt ud, er efter hvad vi forhen har sagt, temmeligt klart, men det er paa den anden Side langtfra vor Mening at fælde nogen Fordømmelsesdom over hans Virksomhed; tvertimod vi indrømmer, at han har leveret flere Arbejder af literært Verd. Men hvad vi protestere imod er dette: at Munch er nogen fremragende og genial Digter — og endnu mindre Norges første — og især det, at han skal være saa gruelig miskjendt. Munch hører ikke til de store Digtere, til dem, der danner Epocher i Literaturen, men

han hører til dem, der desuagtet udfolder en saare gavnlig Virksomhed. Og endnu gavnligere, baade for Literaturen og for Digteren selv, kunde Munchs Digtervirksomhed have været, hvis han ikke havde været saa uheldig at blive forfulgt af en Mand, der ved alle Lejligheder har fortalt, at Digteren var et Geni, et eminent Talent, og at hans Verker var fuldkommen fejlfri; thi en saadan Overvurderen maa naturligvis i høj Grad være skadelig for Digteren, saasom han derved straks indbilder sig at være fuldendt. Der gives som bekjendt et Slags Folk, en Art vandrende Filosofer, der gjør sig det til Opgave at gaa paa Jagt efter Genier, og en saadan Genijæger er »Morgenbladsmanden«, Munchs stadige Ophøjer. Medens Wergeland levede havde nok »Morgenbladsmanden« lagt al sin Kjerlighed paa ham, men da han døde gik den over paa Munch, og da der, efter hans Mening, ikke kan eksistere mere end et Geni ad Gangen i Literaturen, saa har han overtaget det Kunstnerhverv, at kaste alle mere fremragende Digtertalenter ned af Parnasset. Uagtet denne Mands Anmeldervirksomhed har været skadelig, saa har den dog ikke været saa skadelig, som den kunde have været, der er nemlig en slem Ulykke ved Recenscenten, den nemlig, at han aldrig kan skjule sig godt nok hans Bukkehorn viser bestandig frem. Men hvorom nu Alting er, saa bidrager hans Kritiker vistnok ikke synderlig til at hæve Munch i

Publikums Øjne; thi Munch har en Fortjeneste, og det en ikke liden, den nemlig, at hans Digtning aander af ren Sædelighed, og det vil, naar man kaster et Blik paa de fremmede Literaturer — den tydske og franske f. Eks. —, ikke sige saa lidt endda. Ved sine »Ephemerer«, »den Ensomme«, »Billeder fra Nord og Syd«, »Nye Digte«, »Lord William Russell» og tildels »Salomon de Caus« og »Pigen fra Norge« vil Munch bestandig beholde et agtet Navn i den norske Literatur; Resten af hans Digtninger stryger med den Tid, som sejler forbi. — —

Vi skal herefter omtale nogle mindre betydelige Forfattere, der hverken har udmerket sig ved et usædvanligt Digtertalent eller ved en usædvanlig Produktivitet.

Peter Andreas Jensen er født i Bergen 1812, blev Student 1831 og er nu Stiftsprovst i Christiania. Allerede i 1838 udgav Jensen en Digtsamling under Titlen »En Snes Digtninger« — lyriske Digte og et bearbejdet Lystspil —, der ikke indeholdt overvættes megen moden Frugt, og som derfor heller ikke vandt synderligt Bifald. I 1849 fulgte »Blade af min Mappe«, en temmelig betydelig Samling lyriske Digte. I 1855 udgav han »Frejdighed i Herren«, en stor Salmesamling. Foruden som lyrisk Digter er Jensen ogsaa optraadt som Dramatiker og Novellist. Saaledes udgav han 1852 »Dramatiske Digtninger«, 1853 »Kongens Magt«,

dramatisk Digtning, og endelig i 1857 Novellen »En Erindring«. Som Lyriker har Jensen den bedste Adkomst til et Navn i Literaturen, hans Lyrik udmerker sig vel hverken ved en rig Fantasi eller høj Billedrigdom, men der gaar en varm, inderlig Følelse igjennem den, og den tiltaler ved en let og behagelig Versifikation, skjønt den stundom ikke er fri for hul Pathos og Svulst. Han skriver Vers med en stor Lethed, hvilket hans store Skare af Lejlighedsdigte bedst beviser; thi som Lejlighedsdigter har han sandelig været produktiv som Faa; og man trænger ogsaa i Norge til saadanne Poeter med en letflydende Pen; thi det Antal Lejlighedsdigte, som aarlig forbruges deroppe, er overordentligt stort. Som Salmedigter har han været meget heldig, hans Digte i denne Retning udmerker sig just ikke ved en »brændende religiøs Begejstring«, men desto mere ved Inderlighed og Varme. — Jensen er den af alle norske Dramatikere, der er sterkest paavirket af Oehlenschläger, og hans to historiske Dramer »Kong Gorm« og »Olaf i Venden« frembyder derfor naturlig til en Sammenligning med Oehlenschlägers Tragedier. Men medens den danske Digters nordiske Helte med al deres Svulst og højtravende Deklamation dog bestandig viser sig i Besiddelse af inderlig Følelse, mangler denne fuldstændig hos Jensens Helte. Han har ligesom Tegnér i sin »Frithjofs Saga« søgt at dække den indre Mangel paa dyb Følelse

ved en sterk Pathos og ydre Glimmer. Derfor er vel disse hans to Dramer nordiske i den Forstand som man i gamle Dage — for 30 Aar og længere tilbage — tog Begrebet, men ikke i den Forstand, hvori man nu tager det. — Endnu uheldigere end Forfatteren var paa den nordiske Tragedies Gebet, var han i det nationale Nutidsskuespil. Hans nationale Skuespil »Huldrens Hjem« er saaledes hverken nationalt eller Skuespil, men et ynkeligt Mikmak, sammensat uden mindste sundt Begreb om norsk Folkeliv. Man har i dette Skuespil vistnok mere end nok af nationale Apparater — Bondedragter, Hestehandlere, fattige Skoleholdere, Huldrer, Sæterhytter, Jonsokeblus, tilsæterdragende Gutter og Jenter, Stevkamp, ærværdige Prester, omrejsende Studenter, ja endog Ord og Vendinger af og Viser i Folkesproget, kort Alt, hvad en national Gourman kan fordøje, men der mangler kun en liden Ubetydelighed, den nationale Aand, uden hvilken intet nationalt Skuespil, det være nu saa opfyldt af nationale Apparater som det være vil, kan præsteres. Men at levere et sandt nationalt Skuespil, var et vanskeligere Arbejde dengang Jensen skrev, end det nu er; thi dengang graserede der blandt det norske Publikum en fuldstændig Nationalepedemi, naar det bare fik dygtigt af nationale »Bøtter« og Dragter ind paa Scenen, saa tog man det ikke saa nøje med den folkelige Aand, man siede Myggen, men slugte Kamelen. — Som No-

9*

vellist har Jensen kun leveret et eneste Arbejde, nemlig »En Erindring», der, uagtet den er en altfor slavisk Kopi af Virkeligheden, dog giver et smukt og sandt Livsbillede. Den hele Skildring udmerker sig ved en Varme og Inderlighed, der ikke kan andet end tiltale, ligesom man ogsaa merker, at det er en sand Tildragelse, Forfatteren skildrer. »En Erindring« er maaske, naar Alt kommer til Alt, det bedste større Arbejde, denne Digter har leveret.

Peter Jonas Collett er født i Lier 1813, blev Student 1831, juridisk Kandidat 1835, og 1841 Lektor i Lovkyndighed ved Universitetet, hvor han i 1848 blev Professor i samme Videnskab, men døde allerede i 1851. Collett har som æsthetisk Forfatter ikke været synderlig produktiv, men de faa Arbejder, han har leveret, hævder ham et anseligt Navn i Literaturen. Som Digter har han, foruden fortreffelige Rejseskildringer fra Italien (i »Ydale« [1851] og en Nytaarsbog [1854], kun leveret nogle faa lyriske Digte (i Barfods »Brage og Idun«, »Morgenbladet« og »den Konstitutionelle«); disse Digte har man ensidigen fremhævet som de ypperligste af Colletts Frembringelser, og derover glemt hans kritiske Virksomhed. Ingen skal være villigere end vi til at indrømme, at disse Digte fortjener stor Opmerksomhed, men de kan dog ikke, hvad literært Verd angaar, sammenlignes med hans kritiske Artikler. Som Kritiker besad Collett

mer end almindelig Begavelse og mer end almindelig æsthetisk Dannelse, og derfor ligger ogsaa det, han har præsteret, over det Almindelige. Allerede i en ung Alder begyndte han i »Morgenbladet« og den »Konstitutionelle«, at levere literære Anmeldelser, hvilke, saavel paa Grund af den Skarphed, som gik igjennem dem, som paa Grund af Friskhed og Livlighed i Fremstillingen og de uhildede Anskuelsker, der udmerkede dem, vakte megen Opmerksomhed. Publikum havde hidtil ikke været vant til andre Kritiker end Venneanmeldelser, og endnu mindre havde det været vant til at se en Bog gjort til Gjenstand for en strengere og omhyggeligere Kritik, og hvad det aldrig før havde været vant til at se var, at en Bog blev totalt fordømt. Det kunde ikke være anderledes end at Collet, efter den skarpe, tildels hensynsløse Maade, hvorpaa han gik frem, maatte faa en hel Hoben Fjender, der erklærede ham for den »nedrigste Fordømmer« osv.; men det kunde heller ikke være anderledes, end at hans kritiske Virksomhed blev til stort Gavn for Literaturen; thi al den Mængde jammerligt Tøjeri, som allehaande Versemagere i den Tid opvartede med, fandt i ham en skaanselløs Fordømmer. Hvad der ogsaa gjør Læsningen af Colletts kritiske Afhandlinger saa tiltrækkende, er den lette, behagelige Stil, hvori de er affattet; Skade kun, at man ikke besidder en Samling eller et Udvalg af dem, men maa, for

at finde dem, ty hen til gamle og tildels utilgjængelige Blade.

En Forfatter med hvem Collett havde meget tilfælles var Henning Junghans Thue. Han er født ved Grimstad 1815, blev 1834 Student med Udmerkelse, 1840 Kand. mag., foretog derpaa paa offentlig Bekostning en Udenlandsrejse, og blev efter sin Hjemkomst Bestyrer af Arendals Skole. I 1848 blev han Lektor i Græsk ved Universitetet, men døde paa en Udenlandsrejse i Leipzig 15de Januar 1851. Thue har ligesom Collett sin største Fortjeneste, som Kritiker. Han har leveret en ikke ubetydelig Del lyriske Smaadigte, men disse har ikke noget betydelig Verd og er for største Delen glemt; derimod har han udgivet en »Læsebog i Modersmaalet« med literaturhistoriske Oplysninger, hvilke ikke er uden Verdi. Vistnok støder man saare sjelden her paa nogen original eller aandrig Opfatning af Forfatterne, men de korte Notitser er dog udarbejdede med Smag og Skjønhedssands. I »dansk Literaturtidende« leverede Thue en Opsats om den norske Lyrik, ligesom han ogsaa har udgivet en norsk Anthologi. »Han var«, siger hans Biograf, Monrad, »et blødt, modtageligt Gemyt, nden skarpe Kanter, uden sterkt fremtrædende Ejendommeligheder. Han udmerkede sig mindre ved dristige, originale Synsmaader, end ved et sundt Blik og en rigtig Smag, hvormed han stedse vidste at tilegne sig det Bedste

og det Sandsynligste. Dertil besad han en heldig Fremstillingsevne; hans Ord, skriftligt og mundtligt, i Vers eller i Prosa, flød stedste let og tækkeligt, uden Fordringer og uden Anstød«. Som Filolog besad Thue mange Kundskaber og megen Indsigt. Et lidet Udvalg af hans efterladte Skrifter, indeholdende, foruden lyriske Digte og Afhandlingen om den norske Lyrik, en Opsats om Demokratiet i Hellas og en Oversettelse af Aschylos's »Sonofferbærerinderne«, er udgivet af M. I. Monrad 1853. —

En anden Digter, der ligesom de to foregaaende ikke har udviklet stor Produktivitet, er Hans Ørn Blom, født ved Holmestrand 1817, Student 1837 og juridisk Kandidat 1843 og 54; han deltog som Frivillig i den sidste danske Krig, og er nu Kopist i et af Departementerne. Blom er ikke uden poetisk Begavelse, hvilket han tilstrækkeligt ved sine faa Arbejder har bevist, men de Forhaabninger, som man engang nærede om ham, er ikke bleven opfyldt — hans Talent har ikke faaet en harmonisk Udvikling —, hvortil vistnok et ulykkeligt Liv mest har bidraget. Under sit Ophold i Danmark kom han i en Avisfejde, som fortsattes oppe i Norge, og hans af Naturen pirrelige Gemyt bragtes i en saa ophidset Stemning, at han en Tidlang var vanvittig, imidlertid er han senere — for mange Aar tilbage — bleven fuldstændig helbredet; men hans Digtnings Blomstringstid synes at være forbi. — Det første Arbejde, Blom udgav, var »den hjemkomne

Søn» eller en »Nutidens Jean de France«, Komedje i tre Akter (1839). Dette Lystspil fortjente forsaavidt Opmerksomhed som det var saagodtsom det første Skuespil, hvortil Emnet var taget fra det højere Selskabsliv; men Forfatteren havde, uagtet det Stykke, han har leveret, ikke strengt taget kan kaldes uheldigt, dog altfor lidt klart, objektivt Blik paa Livet, og for liden Opfatningsevne til at han kunde levere et Nutidslystspil af større Verd. Hans Stykke synes ikke at være uden Paavirkning af den engelske Komedje (Sheridan og Goldsmith). Langt heldigere var Digteren senere i den lille Enaktsvaudeville »Tordenskjold«, der er et net, kvikt, lidet Stykke. I 1840 udgav han en liden Pjece, betitlet: »Upartisk Betragtning af vor Literatur«, hvilken Bog P. L. Møller pudsigt nok anbefalede; men Skriftet er ganske modsat af hvad Titlen lover, thi istedetfor at være upartiskt, er det i allerhøjeste Grad partiskt, det synes nemlig nærmest at være skrevet i den Hensigt at sige Welhaven Ubehageligheder. Foruden disse Arbejder har Blom leveret en ganske morsom Studenterkomedie »Markedsgjesterne og Samfundsballet« (1847) og enkelte lyriske Smaadigte og kritiske Artikler, spredt hist og her i forskjellige Blade. Efter 1850, da det smertelige Slag rammede ham, udgav Digteren intet førend i 1859, da et lidet Lystspil af ham »En Time paa Jerkind« opførtes paa Christiania Theater. Stykket er imidlertid en ren Bagatel, uden

nogen højere Fordringer. Kort før havde han ogsaa offentliggjort nogle faa Smaadigte. — Har Blom udfoldet en saare ubetydelig Digtervirksomhed og kun engang imellem i et lidet Arbejde ladet høre fra sig, saa er dette sandelig ikke Tilfældet med den Forfatter, vi nu skal omtale, han har saamænd ofte nok — oftere end nødvendigt var — ladet høre fra sig. Han synes dog i de sidste Aar, til Lykke for Literaturen, og vi kan trygt sige ogsaa til Lykke for ham selv, at være saagodtsom forstummet. Den Mand, vi mener, er Rolf Olsen. Rolf Olsen er født i Bergen 1818, blev Student 1836 og er nu Overretssagfører i Østerrisø, hvorfra han i flere Aar har været Storthingsrepræsentant. Rolf Olsen havde engang ligesom hans Fader, den føromtalte Andreas Olsen, et Navn i Literaturen, men han fortjente det vist ligesaa lidt som — ja maaske endnu mindre end — sin Fader. Olsen har forsøgt sig i alle mulige literære Grene, han har optraadt som Lyriker, Dramatiker, Novellist og æsthetisk Kritiker — og har overalt været lige uheldig. Ja, Publikum har været slemt imod Olsen, men Olsen har ogsaa været slem imod Publikum; han har forgivet det med slette Arbejder, og Publikum har til Gjengjeld modtaget dem med Kulde. Men nu er der bleven Enighed paa begge Sider, Olsen skriver ingen flere Komedier eller andre æsthetiske Verker, og Publikum har glemt,

hvad han har skrevet, og dermed finder begge Parter sig vist allerbedst tilfreds.

I 1840 debuterede Olsen første Gang med et større Arbejde, idet han udgav »den sidste Viking« Tragedie i fem Akter, hvilket Stykke dog langtfra kan kaldes nogen heldig Debut; thi den Poesi som findes deri, kan vist Enhver uden Skrupel tage paa sin Samvittighed; man kommer, naar man læser »den sidste Viking«, uvilkaarlig til at tænke paa hvad Heine sagde om Scribe, at der manglede ham kun en Ting, for at være Digter, nemlig Poesi. Det varede efter den sidste Viking mange Aar, førend Forfatteren igjen udgav noget større Skrift, men i den mellemliggende Tid var han desto frugtbarere i Journalpressen, han leverede saaledes en Mængde Bidrag — Noveller, Digte og især kritiske Opsatser — til den Konstitutionelle, Rigstidenen og Morgenbladet, hvoraf han i flere Aar var Medarbejder. Han havde debuteret første Gang med en Tragedie — og været uheldig, han debuterede nu anden Gang med en Vaudeville — og var ogsaa uheldig. — Det var ganske naturligt, at det levende Bifald og den Glæde, hvormed det norske Publikum modtog Heibergs fortreffelige Vaudeviller, maatte bringe norske Forfattere paa den Tanke ogsaa at forsøge sig i Vaudevillen. Olsen skrev en Opsats om en lokal, norsk Vaudeville og udgav i 1848 »Salonen eller Intrigen Kræmmerhuset, og Forsøget faldt saaledes ud, som

man paa Forhaand kunde vente. Intet er nemlig en vanskeligere Sag, og Intet forraader en større Mangel paa sund Dømmekraft, end det at ville overføre en Digtart, der er ejendommelig national og saaledes kun kan tænkes opstaaet i det Land og under de Forholde, hvor den spiller, i en anden Litteratur, naar, vel at merke, Folkelivet er ganske forskjelligt fra hint Lands. Og Heibergs Vaudeviller er national, de er noget af det mest nationale, den nyere danske Litteratur har frembragt, og for at fremmede Forfattere med Held skal kunne levere Sidestykker til dem, maa ogsaa det fremmede Folkeliv indeholde omtrent de samme Elementer som det danske. Men dette er ikke Tilfældet i Norge; danskt og norskt er nu engang forskjelligt, og danskt og norskt Folkeliv — og specielt Bylivet — er endnu mere forskjelligt. Norge ejer ingen Middelstandsklasse med sterkt udprægede Ejendommeligheder saaledes som Danmark; der hersker ingen Forskjel mellem de forskjellige Folkeklasser, og derfor har heller ingen af disse sterkt udprægede Ejendommeligheder. Den norske Komedie kan aldrig faa Typer som »Trop«, »Hummer«, »Klister«, og disse er egte Vaudevillefigurer. Den danske »Hr. Sørensen« er et rigt Thema, der kan varieres i det Uendelige, det kan bruges til »alle mulige Roller«; den norske »Bjerkebæk« har Bøgh allerede udtømt. Desuden er det norske Folk af en altfor indesluttet og mørk

Karakter til at en saa let og flagrende Sommerfugl som Vaudevillen skal kunne trives hos det, det fordrer en højere — og drøjere — Komik end den, Vaudevillen kan præstere, derfor vedbliver ogsaa Holberg altid at være Nordmændenes Yndlingsdigter, og derfor røber det ogsaa saare liden sund Sands at ville indføre en lokal, norsk Vaudeville. 1849 udgav atter Olsen en Vaudeville »Kontrolløren«; men den vandt nok ikke synderligt Bifald, og Forfatteren fandt det derfor raadeligst ikke mere at vove sig ind paa den Galej; han vendte sig derfor atter til det alvorlige Skuespil og fremkom i Vinteren 1852 med det nationale, norske Skuespil »Anna Kolbjørnsdatter,« der ved Opførelsen blev modtaget med stormende Bifald. Og Stykket havde i Sandhed ogsaa alle Betingelser for at vinde et smagløst og ukritisk Publikums Behag. Det var et egte nationalt Emne (Stykket er forresten en Bearbejdelse af Rahbeks Drama af samme Navn), tilsat med alle tænkelige nationale Attributer; thi forstaar ikke Rolf Olsen sig paa Poesi, saa forstaar han sig til Gjengjeld saameget bedre paa at føre sig Publikums slette Smag til Nytte, det maa man lade ham. Stykket har ikke en Snus med Poesien at skaffe, og indeholder ikke andet end hvad Enhver kan læse sig til i Historien, naar undtages, at Forfatteren tilslut lovpriser den skandinaviske Ide. Men ikke destomindre blev Stykket, dengang det opførtes, erklæret for et Arbejde af »dramatisk

Verd«; vi erklærer det for et af de sletteste Stykker, der nogensinde er gaaet over en Scene. — En anden Forfatter, der vel heller ikke har drevet det synderligt vidt paa Parnasset, er C. P. Riis, født i Bergen 1826, Student 1846, og nu Landmand i Bergens Stift. Han er Forfatter af det bekjendte lille, nationale Lystspil — Forfatteren selv kalder det meget beskedent dramatisk Idyl — »Til Sæters«. (1850, 3dje Oplag 1860). Intet norskt Stykke har vundet saameget Bifald som »Til Sæters«, det har været opført flere Steder i Udlandet, og har i 9 Aar gaaet over 100 Gange paa det norske Theater i Christiania; men om det med Rette fortjener et saadant almindeligt Bifald, derom kan rejses grundet Tvivl. Stykket er uden dramatisk Betydning, besidder ingen Karakterer (den eneste Person i hele Stykket, hos hvem der er Spor og Karakter, er Skoleholderen, men denne Figur er hel og holden laant fra Asbjørnsens Huldreeventyr), men det er et gjennem muntert lidet Stykke, og Melodierne er — hvad der er saagodtsom Hovedsagen ved saadanne Arbejder — valgt med megen Smag. Uheldigere var Riis i sit Treaktslystspil »Julegjæsten« (1852); thi den ubetydelige Handling, som det indeholder, er spundet ud i 3 lange Akter, og Karakterer besidder Stykket, uagtet der er godt Tilløb til et Par saadanne, ingen af. Men alleruheldigst var Forfatteren i »en Juleaften« Syngespil i to Akter, hvilket han, efter

mange Aars Taushed, i 1862 lod opføre paa Christiania Theater. — — —

Medens Ingemanns Romaner i Danmark fremkaldte en Del Efterfølgere som Carl Bernhard, Carit Etlar o. fl., var dette ikke Tilfældet i Norge, hvor man, paa et Par Undtagelser nær, ikke ejer nogen historisk Roman. Man skuldė tro, at det rige Stof, som den norske Historie frembyder til Arbejder i denne Retning, maatte have lokket Forfatterne til at forsøge sig i den historiske Skildring; men foruden Monsen (den ufuldendte »Dronning Gyda«) og A. Munch (Fortællingerne i »Nord og Syd» og »Pigen fra Norge«) har kun en eneste Forfatter optraadt som historisk Romanforfatter, nemlig Pseudonymen Aslak Elg (Jak. Weltesen), der i 1849 debuterede med „Bergens Sommer», en romantisk Skildring fra det 12te Aarhundrede, hvilken Bog, uagtet den besad mange svage Sider, dog berettigede til gode Forhaabninger om Forfatteren. Fortællingen var, ihvorvel ikke uden Paavirkning af de Ingemannske Romaner, dog et langt troere Billede af en nordiske Middelalder end disse; men det meget Ypperlige, som Bogen indeholdt vansiredes meget ved en tungvindt Stil og Udtryksmaade — en saare uheldig Efterligning af Sagastilen. Men de Forventninger, man nærede om Forfatteren, skuffedes, da han i 1861, efter lang Taushed, udgav en Samling Noveller og Skitser under Titlen »Mellem Fjeldene». Det betydeligste,

men tillige mindst heldige Stykke i Samlingen, var den historiske Fortælling »Magrete«. Fortællingens Gang er altfor slæbende, Forbindelsen altfor løs og Fremstillingeu altfor farveløs og monoton til at den, endskjønt den ikke mangler enkelte heldige Partier, kan behage. Flere af de mindre Skitser var derimod ganske underholdende, og, navnlig hvad Naturskildringen angaar, verdifulde, men de forraadede dog ikke i mindste Maade noget fremragende Talent, eller gav noget stort Haab om, at Forfatteren vil bringe udmerkede Arbejder i denne Retning til Torvs. Man faar tvertimod under Læsningen Indtrykket af, at Forfatteren har givet det Bedste han ejer, dog vil han maaske endnu kunne levere nette Arbejder i Skitsen, men som historisk Romanskriver tør man vel neppe vente sig synderlig Mere af ham. —

II.

Omkring Aarene 1850 herskede der en usædvanlig Rørelse og et usædvanligt Liv saavel inden de specielt litterære, som inden de specielt politiske Forholde i Norge; det var ligesom om den franske Revolution, der i 1848 satte Gemytterne i saa stor Bevægelse i andre Lande, ogsaa øvede

sin vækkende Indflydelse paa Nordmændene. Vist er det, at der var en Livlighed, i Literaturen og i Særdeleshed i Pressen, i disse Aar, som, naar man undtager Striden om Norges Dæmring, ikke har sin Mage. 17de Maj 1848 udkom det første Nummer af Christiania-Posten, og Bladet begyndte snart at vække Opsigt, da man troede at det skulde blive rent oppositionelt Organ, hvilket dog ikke blev Tilfældet. 1849 begyndte »Krydseren« (nu Aftenbladet) at udkomme, som, uagtet det i sine første Dage ikke saa sjeldent sank ned til at blive et lidet Smudsblad, dog unegteligen var redigeret med meget journalistisk Talent, og var i Almindelighed et kraftigt Oppositionsblad, der ved alle Lejligheder opponerede mod Morgenbladet. I 1851 begyndte L. Kr. Daa*) at udgive Ugebladet »den norske Tilskuer«, som hovedsagelig indeholdt politiske Opsatser, hvilke var af meget Verd. Samme Aar, som Tilskueren begyndte, udkom 25de Oktober første Numer af »Illustreret Nyhedsblad«, hvorved et »sterkt følt Savn i Literaturen« — Mangelen paa et kritisk-æsthetisk Organ — blev afhjulpet. Vel eksisterede paa denne Tid Langes »norsk Tidsskrift

*) Daa er unegtelig et betydeligt journalistisk Talent — Journalistiken er uden Tvivl hans rette Felt —, men han mangler ligesom A. B. Stabell, og i endnu højere Grad end denne, Konsekventse; og Daa mangler endnu en Ting: det, som man i Almindelighed plejer at benævne jouralistisk Ærlighed.

for Videnskab og Literatur«, men det opfyldte dog ikke i nogen Henseende sin Bestemmelse som kritisk Organ; thi dels anmeldtes meget faa Bøger deri, og dels blev det ikke holdt à jour, saaledes at en Bog ofte anmeldtes et Aar eller to, efterat den var udkommen. Var Nyhedsbladet end ved sin første Fremtræden temmelig ungdommelig redigeret, og udmerkede det sig i de første Aar ved en vis vragende Tone — ligesom det i den sidste Tid synes at udmerke sig ved stadig Ophøjen af Middelmaadigheden —, saa var det dog allerede dengang, det kan ikke negtes, redigeret med Talent, ligesom det ogsaa altid har raadet over de bedste Kræfter. Ved Siden af Nyhedsbladet eksisterede en kort Tid »Idun«, Blad for Literatur og Kunst (udgivet af Glückstad, 1851), der hverken førte et langt eller glorverdigt Liv. — Man ser saaledes, at der langtfra i Norge paa denne Tid manglede paa publisistiske Organer, tvertimod, man havde sand Overflod paa dem; thi foruden disse nævnte Blade, opstod mange andre, hvoraf dog ingen førte en længere, betydeligere Tilværelse. Men uagtet der var en saadan Overflødighed af Blade, lod det dog ikke til — hvad man skulde have ventet — at det i mindste Maade skortede dem paa Stof, ja vi tager vel ikke Munden for fuld, naar vi siger, at de norske Aviser aldrig har været saa interessante som netop i denne Periode; de havde nemlig et stort, ja næsten uudtømmeligt, og saare interes-

sant Stof i »Sprogstriden«. Alle Penne var i Bevægelse, og det hendte ikke sjelden, at samtlige Aviser paa en og samme Dag indeholdt Indlæg i Sprogstriden, pro et contra. — Man kan umulig omhandle den norske Literatur i de 12 sidste Aar, uden ogsaa at tage Sprogstriden med; thi dens Betydning er ligesaa stor som dens Indflydelse, den har givet hele Literaturen i disse sidste Aar en højest ejendommelig Farvning. Vi skal derfor, da den baade er af saa stor Betydning, og de andre skandinaviske Folk — hvorpaa denne Bog hovedsagelig er beregnet — synes at have et mindre grejdt og klart Begreb, saavel om dens Historie som om dens Formaal, her forsøge paa at give et kortfattet Udsigt over den. Vi har før paa et Par Steder, blandt andre der, hvor vi omhandlede Wergeland, berørt, at man allerede dengang — altsaa i den første Periodes første Dage — tænkte paa Folkemaalets Indførelse som Skriftsprog, men vi ytrede ogsaa dengang, at Ideen var grebet ud af Luften, og ikke i mindste Maade holdbar, saasom man savnede alt Kjendskab til Folkesproget. Man kom derfor heller ikke den Gang videre end til at optage enkelte Gloser af Folkemaalet i Skriftsproget; men det var dog en Begyndelse. Og allerede før, under Foreningen med Danmark, var de norske Forfattere, som vi i Indledningen paapegede, begyndt at gjøre, ikke alene sin Nationalitet, men ogsaa sit Sprog, gjeldende i Literaturen.

Edv. Storm skrev saaledes, som ogsaa forhen paapeget, sine Viser i Gudbrandsdalsk Dialekt, og Johan Nordahl Brun optog i sit Syngestykke: »Ejndrides og Sigrids Bryllup« (Kjb. 1791) flere specifik norske Ord som Grande, Jente, osv., hvilket han selv i Fortalen gjør opmerksom paa. Og paa dette Grundlag fortsatte man efter Foreningen med Sverige, man optog en og anden Glose, og maaske ogsaa en og anden Vending af Folkemaalet, men videre drev man det ikke. Og man havde dengang hellerikke godt for at gjøre mere; thi man manglede, som vi tidligere flere Steder har bemerket, saavel sundt Kjendskab til Folkets Levevis som til dets Sprog; derfor var ogsaa dengang al Tale om et nyt, norsk Sprog meningsløs. Men ganske anderledes stillede Sagen sig senere hen. Man fik det Materiale, hvoraf et norsk Sprog skulde bygges, samlet, man fik Forskjellen mellem de forskjellige Dialekter klart betegnet, og man fik ogsaa et Normalsprog givet — og nu begyndte Striden. Ivar Aasen havde 1848 udgivet sin »Grammatik« over Folkesproget, og 1850 sin »Ordbog«, og derved bragt et stort Sprogmateriale frem for Lyset. Hertil kom Stiftelsen af Nationaltheatrene. Den 2den Januar 1850 stiftede Ole Bull det norske Theater i Bergen, og den 11te Oktober 1852 aabnedes det norske Theater i Christiania. Publikum havde hidtil levet i den naive Tro, at Nordmænd aldrig kunde blive Skuespillere, og at det norske

Sprog aldrig kunde faa Hævd paa Scenen, dertil var det altfor raat og »udannet«, mente man. Og saa Dialekten, hvor vilde ikke den klinge frygtelig! Nej, der gaves intet andet Sprog til at spille Komedie i end danskt, det var ikke raat, det var »dannet«! Men det gik her, som ved andre Lejligheder, Publikum siede Myggen, men slugte Kamelen; naar det kun var Dansk, saa var det det samme, hvorledes dette danske Sprog forresten var beskaffen. Vi har saaledes paa Theatrene i Norge hørt saa frygtelige sjællandske Dialekter, som nogen sjællandsk Tørvebonde er istand til at levere, men ikke destomindre har det norske Publikum fundet Sproget særdeles smukt, og, ikke at forglemme, »dannet«. Denne latterlige Forguden af det danske, og denne skammelige Foragt for det norske Sprog fik, ved Oprettelsen af Nationaltheatrene, et føleligt Knæk. Efterat Publikum i nogen Tid var bleven vant til at høre norskt Sprog fra Scenen, fandt det tilslut, at det ikke lød saa afskyeligt endda, og man begyndte at faa Agtelse for det Sprog, som man før havde foragtet. Og hermed var meget vundet! Thi naar det dannede Publikum først fik Agtelse for det Sprog, det selv talte, saa begyndte det ogsaa snart at faa Agtelse for det Sprog, Bonden talte. Før havde man betragtet Folkemaalet, som det mest barbariske Sprog, som kunde tænkes, nu da man fik Folkeviser og Folkemelodier samlet, begyndte man at finde det

smukt, musikalsk og i høj Grad kraftigt og velklingende. Det fine Publikum holdt sig ikke længer for Ørene, naar det hørte en Folkevise, tvertimod det sang dem selv. Folkevisen vandrede fra den stille Fjelddal ind i den elegante Salon, og Publikum fandt, at den ikke alene var smuk med Hensyn til Indholdet, men ogsaa med Hensyn til Sprog og Udtryk. Kort, man begyndte at forsone sig med og finde Behag i Folkesproget; men som Skriftsprog vilde man naturligvis ikke vide af det. Det kunde have sine gode Sider, det kunde være godt nok for Bonden, men at den dannede Mand skulde tale, og Literaturen skrives i et saadant Sprog, det faldt for svært. Saa udgav N. R. Østgaard sin Skildring »En Fjeldbygd«, der for største Delen var skreven i østerdalsk Dialekt, og C. P. Riis oversatte »Til Sæters« paa Folkesproget. Dette Foretagende vakte megen Opsigt, meget Bifald og megen Modstand. At skrive Bøger i Folkesproget betragtedes af Nogle som en absurd Ide, en Latterlighed, af Andre som et saare glædeligt Tegn. Nogle fordømte Foretagendet, Andre priste det. Publikum delte sig i to Partier, et, som erklærede sig for det Bestaaende, som holdt i et og alt paa det danske Skriftsprog, og et andet, som arbejdede for Forandring — i større eller mindre Grad —; det sidste Parti deler sig atter i to Klasser, en, der holder sig til det mindre Væsentlige og kun vil have Smaating forandret, en anden, der kjemper for

Folkemaalets Indførelse som Skrift- Tale- og Forretningssprog, og det er kun med dette Parti, vi her skal beskjeftige os. — Den første Indvending, man kommer med mod Sprogbevægelsen er den, at det er et stort Tilbageskridt istedetfor et Fremskridt, at ville indføre et »nyt« Sprog i Norge, den Forbindelse, som hidtil har fundet Sted mellem Norge og Danmark vil derved afbrydes, Nordmændene vil da ikke længer kunne forstaa danske Bøger, og Danskerne vil paa den anden Side da ikke længer kunne forstaa norske Bøger, der maa saaledes Oversettelser til, mener man, for at de to Nationer gjensidig kan gjøre sig bekjendt med hinandens Literatur. Hvis Sprogbevægelsen havde en saadan Forandring til Hensigt, hvis en fuldstændig Adskillelse mellem den danske og norske Literatur vilde blive en sikker Følge af Folkemaalet Indførelse som Skriftsprog, da fortjente i Sandhed Ideen Modstand; men Sagen er den, at Folkemaalets Indførelse i Literaturen aldrig vil have en saadan Følge. Det Ramaskrig, som man — og ikke mindst Danskerne — rejser mod Sprogbevægelsen, den Uvilje, hvormed man betragter den, skriver sig for en stor Del fra Mangel paa Kjendskab til den. Vilde Udenforstaaende bare sette sig en liden Smule ind i Sprogstriden, og vilde disse Skvadronører, der ved enhver, noksaa ubetydelig, Anledning gjør Brandallarm, bare tie stille, saaledes at de ophidsede Gemytter fik Tid til at sette

sig, saaledes at man fik et klarere Syn paa Sagen, saa vilde man snart faa Øjnene op for, at det ikke er saa farligt, som man skriger til. Man maa dog erindre, at det ikke er noget Fantasisprog, grebet ud af Luften, Nordmændene vil have indført, men et Sprog, der er nøje beslægtet med Dansk og Svensk. Vilde man blot engang for Alvor gjøre sig bekjendt med det nye Sprog, vilde man bare læse Ivar Aasens »Prøver af Landsmaalet« eller Vinjes »Ferdaminni«, saa tænker vi, man vilde forsone sig med hele Sprogstriden og finde, at al denne Spektakel, som man har rejst, dog ikke i Grunden er andet end »blind Allarm«. Det nye norske Sprog vil i intet Tilfælde adskille sig mere fra det nuværende danske Skriftsprog, end Svensk adskiller sig fra dette.

Men, spørger man, hvilken Fordel kan Norge have af at faa et særskilt, ejendommeligt Skriftsprog. — Der er ikke een Fordel, der er mange. Først og fremst dog den, at den største Del af Befolkningen slipper at lære et fremmed Sprog, at Almuen kan læse sit eget Maal paa Prent og saaledes istedetfor et fremmed faar sit eget; dette er den mest praktiske Fordel. Den anden Fordel, som vil følge af Skriftsprogets Forandring, er den, at Literaturen bliver mere national. Det er noget som tilstrækkelig har vist sig, dette, at hvis Digtningen skal være sand national, hvis den skal synes ligesom grebet ud af Folket, saa maa den og-

saa være skreven i et norskt Maal. Man kaste engang et Blik paa de norske Digterverker, som i de senere Aar — ligefra Asbjørnsens »Huldreeventyr« — er kommen for Lyset, og man vil se, hvorledes det norske og det danske Sprog i dem kjemper mod hinanden. De norske Forfattere har, hvor de har gjort et nationalt, folkeligt Sujet til Gjenstand for Behandling, aldeles ikke kunnet undgaa at optage ikke blot norske Gloser, men ogsaa en Mængde norske Vendinger. Og det er ganske naturligt; man kan ikke skildre den sande folkelig Aand uden i et sandt folkeligt Sprog; Tanke og Udtryk hører sammen. Nu har man en Gang for alle anerkjendt, at det norske Folkeliv — specielt Bondelivet — saavelsom den norske Historie indeholder rigt Stof for Kunstdigtningen; og naar man har gjort denne Indrømmelse, saa synes det os ogsaa naturligt, at man tillige gjøre den Indrømmelse — som dog en Gang, sent eller tidligt, maa gjøres —, at Folkemaalet er det Sprog, hvori en norsk national Digtning kun kan skrives. Først naar man har drevet det saavidt, at Folkemaalet har Berettigelse som Skriftsprog, først da kan en national Digtning, som Folket kan erklære for at være Kjød af sit Kjød og Blod af sit Blod, forventes. — Sprogstriden ligger naturligvis endnu altfor nær, til at man kan give en kritisk Drøftelse af den, eller blot et Fingerpeg til Bestemmelsen af dens Fremtid; men saameget synes vist, at Refor-

mationspartiet, med Aasen og Vinje i Spidsen, engang vil vinde Sejer; hidtil har den gode Sag dog virkelig sejret; man behøver bare at lægge Merke til Sproget i de seneste udkomne norske Digterarbejder for at overbevise sig derom. Og jo mere Digterne lægger an paa at være national, jo mere Betydning vil ogsaa Sprogreformationen faa; thi Nationalitet og norskt Sprog i Digtningen maa følges ad. — Vi skal nu efter disse faa Bemerkninger gaa over til at omtale den Mand, der har den allerstørste Fortjeneste af Sprogsagens Fremme, og som man umulig kan lade staa uomtalt, naar man vil omtale Sprogsstriden.

Ivar Andreas Aasen blev født 5te August 1813 paa Gaarden Aasen paa Søndmøre, hvor hans Forældre var Bønderfolk. Han var først i nogle Aar Omgangsskolelærer i sin Fødebygd, kom derpaa til en Prest, af hvem han undervistes i de almindelige Skolefag, og var derefter Huslærer. — Det merkeligste ved Ivar Aasen er det, at ikke Sprogvidenskaben, men Botaniken, var den første Gjenstand for hans selvstændige Studium; men ved at give Planterne norske Navne istedetfor latinske, bragtes han ind paa Lingvistikens Studium og udarbejdede en Afhandling om den søndmørske Dialekt, som indsendtes til Videnskabernes Selskab i Throndhjem. Af dette Selskab fik nu Aasen Stipendium for at gjøre Samlinger til en Ordbog over »Folkesproget« og gjennemrejste i den Anledning

de fleste Egne af Landet. I 1847 bosatte han sig i Christiania, for at bearbejde sine righoldige Samlinger, hvoraf han har udgivet »det norske Folkesprogs Grammatik» (1848), »Ordbog over det norske Folkesprog« (1850), »Prøver af Landsmaalet« (1853) og »norske Ordsprog« (1856). Desuden har han leveret mindre Sprogarbejder og adskillige Artikler til Blade og Tidsskrifter. Ogsaa som Digter (i Folkemaalet) er Aasen optraadt med meget Held, hvilket senere skal omtales. Fra 1850 af er han lønnet Sproggrandsker med 300 Spd. i aarlig Gage.

Ivar Aasen er et af disse stille, fordringsløse Mennesker, der, uagtet overbevist om sit Arbejdes store Verd og Betydning, dog betragter det ubetydeligt i Sammenligning med Andres; Ingen er villigere end han til at indrømme sine egne Mangler; kun i en Ting er han paastaaelig, og det er i Sprogsagen. Og det er ikke forunderligt, at han holder paa Folkesproget. I sin tidligste Barndom har han indsuget Kjerligheden til det gjennem Modersmelken, senere har han følt det Forkerte i, at Bonden maa lære at læse et fremmed Sprog og derved faa en vis Foragt for sit eget, og endelig har han offret det meste af sit Liv paa at lære Folkesproget at kjende — og da maa man føle Kjerlighed derfor. Han har selv gjort de første Forsøg paa at indføre Folkemaalet som Skriftsprog, og Forsøget er faldet over Forventning heldigt ud.

Han nærer ligesom Vinje den urokkelige Tro, at Ideen engang vil komme til Virkeliggjørelse, og kun en Ting kan bringe den lille, beskedne og tilbageholdne Mand i Fyr og Flamme, den nemlig, at man frakjender hans Sprogreformation al Holdbarhed. Aasens lingvistiske Arbejder har saavel i Norge som i Udlandet vundet al Anerkjendelse, og han indtager en høj Rang mellem vor Tids Sprogforskere ligesom hans Sprogkundskaber er i Sandhed forbausende, især naar man betænker, at Altsammen for det meste grunder sig paa Selvstudium. — Som Digter i det nyere Landsmaal — saaledes kalder han sin Bearbejdelse af Folkesproget — har han frembragt Arbejder, der indtager en hæderlig Plads i Literaturen. Foruden en Del Smaadigte, spredt hist og her, har han leveret det lille Sangspil »Ervingen« (Chr. 1855), der, uagtet det som dramatisk Arbejde har mange svage Sider, og som saadant staar temmelig lavt, dog giver et saare naturtro og fortrinligt Billede af det norske Folkeliv. Aasen har ved dette lille Digt bedst bevist, hvormeget en Digtning, hvortil Stoffet er hentet fra Bondens Liv, vinder ved at skrives i Folkemaalet. De andre norske Forfattere, der har forsøgt sig i det nationale Nutidsskuespil, har alle i mere eller mindre Grad været uheldig; deres Stykker være nu saa nationale, de være vil, med Hensyn til Naturtroskab og alle nationale Apparater, der har dog manglet dem en Ting — den natio-

nale Aand, den har de ikke faaet med, men det har Aasen; den varme Poesi, den hjemlige Duft, der hviler over hans lille Stykke, har de andre norske Stykker saare lidet af. Og hvor nær ligger ikke den Tanke, at det kun er Sproget, som har manglet hine Forfattere? — Vi aftrykker her som Prøve Aasens Digtning en liden Sang af »Ervingen«. —

Ervingens Sang.

Her er dat Land, som hugar meg best,
og hiit hev' og lengtat lengje;
her var dat stødt, som Hugen var fest
og gjekk i sitt gamle Gjengje.
Vida hev' eg flutt og faret i kring,
aldri saag eg slike hyggjelege Ting.
Ja, myket hev' og seet,
og meir hev' eg frett*)
men her hev' eg seet dat beste.

Her er væl Jordi hugleg te sjaa
og yndeleg paa alla Tider,
helst naar ho heve Sumarsploggi paa
og blømer**) til dei øvste Lider.
Aldri vild' eg hytt i nokon-handa Skatt
denne vaar sæle sumarljose Natt,
daa Jordi ligg i Skrud***)
og søv som ei Brud
og Dagen vakjer trutt um Landet.

---

*) spurgt, hørt. **) blomstrer. ***) festlig Dragt.

Her heve alt ein venare Lit,
han gjerer meg so godt i Hjarta;
her er dat rett, som alle hadde Vit
og kunde baade læ' og garta.
Folket og eg er like som eitt,
alt kvat dei segja, skynar og so greidt;
og aldri er dar Ord
paa all dan vide Jord
som ganga meg so til Hjarta.

Her kann eg kjenna Bygder og Bol*)
og Berg i so ymsa Rader;
Fjøra og Fjell og Himmel og Sol
er kjendar' en andre Stader.
Saart hev' eg saknat Heimen ei Tid,
difyr' er han no so kjær og so blid.
Lat koma kvat som kann:
eg møter som ein Mann,
og aldrig fer**) og ut or Landet.

Ogsaa som Oversetter har Ivar Aasen leveret fortrinlige Arbejder, saaledes findes i hans Prøver af Landsmaalet flere heldige Oversettelser paa Folkemaalet fra Tydsk, Engelsk og Fransk.

En Forfatter, som rettest tages sammen med Aasen, er Nikolaj Ramm Østgaard, nu Foged i Østerdalen. Ligesom Aasen er Østgaard en af de faa norske Forfattere, der har leveret Digtninger i Folkesproget. Hans betydeligste og mest beundrede Verk er »En Fjeldbygd« (1852, 2det Oplag

*) Bosteder. **) farer.

s. A.) Denne Bog, der udkom i en for den saare gunstig Tid, svarer dog, for at bruge Bjerkebæks Ord, ikke til de Fordringer, vi stiller til en national Digtning. Det ligger uhyre nær for en Forfatter, som gjør Folkelivet til Gjenstand for sin Digtning, at gjengive dette aldeles naturtro, med alle dets Trivialiteter, med al dets Prosa. Der er to Afveje, hvorpaa en folkelig Digter kan komme, enten den, at han omgiver Digtningen med en Romantik, der ikke hører hjemme i Folkets Liv — og saaledes bliver Digtningen virkelig usand, eller den, at han kopierer Virkeligheden indtil Smaalighed — og da bliver Digtningen poetisk usand, og den sidste Afvej var Østgaard i sin »Fjeldbygd« kommen paa. Han skildrede saaledes med overordentlig Nøjagtighed de mindste, ubetydeligste og mest upoetiske Smaating, og den Varme, hvormed Forfatteren fortalte og den ofte poetiske Luftning, som strøg igjennem Bogen, var ikke istand til at fordrive det matte Indtryk, som den store Omstændelighed og Bredde i Fremstillingen, frembragte. En Fjeldbygd staar paa Overgangen mellem Maurits Hansens og Theodor Reginalds Noveller og Bjørnsons Fortællinger. De heldigste Stykker, en Fjeldbygd indeholdt, var uden Tvivl Fortællingen »De to Festerpiger« og »to Historier«, fortalt af Embret Tønsæting. »Min sidste Sommer i Hjemmet« — det betydeligste Afsnit af Bogen — var derimod opfyldt af altfor mange Trivialiteter og allehaande

upoetiske Ting, til at den kunde behage. Denne samme Fejl — Mangel paa Idealitet —, der karakteriserer en Fjeldbygd, karakteriserer ogsaa hans Skuespil »ên Husjomfru» (utrykt, opført paa det norske Theater 1854). Stykket, hvis Sujet er hentet fra det norske Selskabsliv, vidner paa flere Steder om en ikke ganske almindelig Opfatningsevne, men Forfatteren mangler aldeles et højere, mere kritisk Blik paa Livet, og Skuespillet er fra fra først til sidst opfyldt af Trivialiteter. Stykket er vistnok meget naturlig sandt, men af poetisk Sandhed findes der ikke stort. I 1860 udgav Østgaard en Samling Rejseskildringer: »Fra Skog og Fjeld«, hvori ogsaa hans gamle Fejl — og det paa somme Steder paa det allersterkeste — gjør sig gjeldende. — —

Medens der i den danske Literatur i de sidste 12 Aar ikke har fremtraadt nogen Digter med ualmindeligt Talent, og Sangens Fugle der, uagtet der naturligvis udvikles en stor og ofte forbausende Produktivitet, synes at blive sjeldnere — eller i alle Fald af mindre Betydenhed end tidligere —, synes dette ikke at være Tilfældet i Norge. Vistnok har der ogsaa i Danmark i de sidste Aar fremtraadt Digtere med meer end almindelig Begavelse — saaledes maa den for tidligt afdøde H. E. Schack, »Fantasternes« Forfatter og Johannes Fibiger fortrinsvis nævnes —, men den nyeste danske Literatur kan dog ikke, saaledes forekom-

mer det os, hvad fremragende Digtertalenter angaar, maale sig med den norske, saaledes som denne har udviklet sig i de sidste Aar. Det synes som der i Danmark i denne Tid er en vis Stillestaaen i Literaturen; at man søger efter noget Nyt, noget nationalt, er let at skjønne, men endnu er ikke noget Talent fremtraadt, der i højere Forstand kan siges at have leveret Forarbejder til den nye Digtning. Det synes underligt, at den ypperlige Grundvold, som Oehlenschläger har lagt til en dansk Tragedie, et danskt, historiskt Drama, ikke har bragt nogen dansk Forfatter til at forsøge paa at bygge videre. Det synes ogsaa underligt, at Blichers jydske Noveller ikke har bragt talentfulde Forfattere paa den Tanke at supplere de jydske med sjællandske, fyenske osv. Hvad det historiske Drama angaar, da er man i Norge kommen videre end i Danmark, man har deroppe forstaaet at føre sig Oehlenschlägers Dramer til Nytte; vistnok er det, som man hidtil har leveret, ikke betydeligt hvad Kvantitet angaar, og maaske heller ikke er saa betydeligt hvad Kvaliteten betreffer, men man er dog begyndt, og der er Kræfter i Bevægelse. — Medens altsaa Danmark i de 12 sidste Aar ikke har frembragt noget Talent af mere Betydenhed, der, vel at merke, tillige har udfoldet betydelig Digtervirksomhed, er der til Gjengjeld i Norge fremtraadt tre, hvem man — om de end ikke er Digtertalenter af første Rang — dog ikke kan

negte virkelig og tildels ualmindelig Digterbegavelse. Disse tre er Ibsen, Bjørnson og Vinje. —

Henrik Ibsen er født i Skien 20de Marts 1828, var først Farmaceut, tog i 1850 examen artium og blev 1851 ansat som artistisk Direktør ved Bergens Theater, og i 1857 ved det norske Theater i Christiania, hvilken Post han har indehavt indtil i Sommer, da, som bekjendt, Theatret fallerede. — Havde man for 7 Aar siden, da Ibsens Drama »Fru Inger til Østeraad« var bleven opført paa det bergenske Theater, spurgt den norske Kritik om ham, vilde den uden Tvivl have rystet betænkelig paa Hovedet, med en Mine, som vilde den sige: »Kjender ham ikke.« Og dog havde Ibsen dengang i over 4 Aar produceret som Digter og leveret tildels højst respektable Arbejder. Men han levede i en — vi havde nær sagt — Afkrog af Landet, og forstod aldeles ikke at bære sin Virksomhed til Skue — han sad stille og arbejdede for sig selv — og var derfor heller ikke kjendt af det store Publikum. Ibsen fremtraadte første Gang i 1850 med »Catilina«, Drama i tre Akter af Brynjolf Bjarme. Dette Stykke, der forraadte stort Ubekjendtskab med det Dramatiske og Sceniske, gav dog paa ethvert Blad Bevis paa en begavet Natur, og vidnede tillige om en overordentlig Lethed i Sprogbehandlingen, hvilket forresten udmerker al Ibsens Digtning. Samme Aar begyndte han i Forening med P. Botten Hansen og Vinje at udgive

Ugebladet »Manden« (senere Andhrimner), hvori Ibsen leverede en Række smukke lyriske Smaadigte og en Del kritiske Opsatser. I 1851 traf Ole Bull paa ham og tog ham til Theatret i Bergen, og her udfoldede han sin betydeligste Virksomhed. 2den Januar 1853 opførtes her hans Eventyrkomedje »Sankthansnatten« (utrykt), 2den Januar 1854 »Kjempehøjen«, dramatisk Digtning i en Akt (opført i en anden Skikkelse paa Christiania Theater 1850, trykt i Bergenske Blade 1854) og endelig 2den Januar 1855 gik hans »Fru Inger til Østeraad«, Drama i fem Akter, over Scenen. Dette Stykke, der først i 1857 udkom, er næstefter »Hærmændene paa Helgeland» det bedste dramatiske Arbejde, Ibsen hidtil har leveret. Forfatteren giver os her et stort og særdeles interessant Billede af Norges Tilstand i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede. Knut Alfssøn var 1502 dræbt ved Oslo, 1508 var Herluf Hyttefad fangen og henrettet; Danerne havde faaet Overmagten; men endnu besad Landet Kræfter, som under en dygtig Anfører vilde have kunnet trodse Fjenden og bevaret Uafhængigheden; men til al Ulykke var man ikke enig og havde tildels ikke Mod til at sette sig til Modværge, og maatte derfor Landet som selvstændige Stat gaa til Grunde. Fru Inger staar som Repræsentant for en Del af Selvstændighedspartiet: hun har Magten, og hun har tildels Viljen til at hjelpe Fædrelandet ud af dets sørgelige Stilling,

men hun mangler Modet. Landets og hendes Fremtid staar lys og skinnende for hende, hvis hun vover Skridtet og hjelper sit Folk i Nøden — og Alt gaar godt; men hendes egen og tillige Landets Fremtid vil blive sørgelig, hvis hun af al Magt understøtter Frihedspartiet — og det gaar galt. Af denne Tvivl, som karakteriserer Fru Inger, var alle de mægtige Nordmænd — af dem var der rigtignok faa tilbage — befængt, og Landet gik til Grunde, fordi de tvivlede og ikke havde Mod til at gjøre Modstand. Som Repræsentant for den anden Del af Frihedspartiet — den Del, der havde Villjen og Modet, men manglede Magten — staar Olaf Skaktavl. Slutningen af første Akt er derfor ypperlig, naar Olaf Skaktavl, efterat Fru Inger i Monologen har sagt: »i min Magt staar det at rejse dem Alle som een Mand! — jeg kan redde Landet, men nej, jeg kan det ikke, jeg vil det ikke!«, rolig træder ind i Riddersalen, gaar lige hen til Inger Gyldenløve og hilser: »Hil eder, Inger Gyldenløve!« For at gjøre Tvivlen hos Fru Inger saa meget sterkere, har Forfatteren meget sindrigt gjort »Dalejunkeren« til Fru Ingers og Sten Stures uegte Søn; det er altsaa ikke blot om Landets Fremtid, der »spilles Brikkespil«, men ogsaa om hendes Søns, hun kan blive »Kongemoder«, og hun kan styrte sit Barn i Ulykke og blive dets »Morder.« Tvivlen hersker i hendes Sjel, hun kan ikke finde Fred, den ene Tanke krydser den anden, derfor

staar hun ogsaa om Aftenen og stirrer ud over Landevejen, som ventede hun En, der skulde bringe hende Vished, borttage Tvivlen fra hendes Sind — og derfor maa hun gaa under. Tvivlen gjør hende blind, og hun giver, naturligvis ikke med sit Vidende, Fingerpeget til sin Søns Drab, og med det samme er saavel hendes som Landets lyse Fremtid ødelagt. — I »Fru Inger til Østeraad« har Ibsen bevist, at det ikke skorter ham paa Opfindelsesevne, hvilket man i Anledning af »Hærmændene« paastod, man maa tvertimod i »Fru Inger« beundre den Rigdom paa Knuder, som Forfatteren har bragt istand. — Var »Fru Inger« et fortrinligt Arbejde, saa kan det samme ikke siges om det Skuespil, som Digteren Aaret efter, 1856, udgav. »Gildet paa Solhoug« hører i flere Henseender til et af Ibsens mindst vellykkede Arbejder. Stykket er ligesom Henrik Hertz's »Svend Dyrings Hus« skrevet paa rimede Vers i Kjempevisestil, og det kan ikke undgaa Nogen, at en meget sterk Paavirkning her har fundet Sted, dog det er vist ikke det Værste ved Stykket — tvertimod Dialogen besidder mange, saare mange Skjønheder —, men det har som dramatisk Arbejde en Mængde Fejl og besidder som saadant meget lidet Verd. Det er højst forunderligt, at en Forfatter, som har skrevet »Fru Inger«, der som dramatisk Digtning staar meget højt, og hvor den dramatiske Anordning formelig fortjener at studeres, straks efter kan skrive et Stykke som

»Gildet paa Solhoug.« Den ubetydelige Handling er udspundet i hele tre Akter — den er i det højeste tilstrækkelig til en —, og af Karakterer besidder Stykket ikke en eneste uden Margit, Resten er bare Antydninger til Karakterer. Men »Gildet paa Solhoug« er i Besiddelse af megen ydre scenisk Effekt, og den Lykke, som Stykket ved Opførelsen har gjort, maa visselig for en stor Del skrives paa dennes Regning. Ligesàa uheldig som Ibsen havde været i »Gildet paa Solhoug«, ligesaa heldig var han i sit næste (trykte) Skuespil, det bekjendte »Hærmændene paa Helgeland«. Man har sterkt dadlet Forfatteren den Maade, hvorpaa han har ført sig Sagaen til Indtægt, og det kan ikke negtes, at han har fraadset vel sterkt i denne; men det kan paa den anden Side heller ikke negtes, at hans Stykke vidner om ualmindelig Begavelse og især et nøje Kjendskab til det Dramatiske. Man maa gjerne dadle Forfatteren for hans Plyndren af Sagaerne, og han fortjener maaske ogsaa Daddel derfor, men man maa ikke tro, at han har gjort det, fordi han mangler Opfindelsesevne; thi det gjør han vitterligt ikke. »Hærmændene paa Helgeland« blev modtaget med overordentligt Bifald og det med fuld Ret; thi det indtager en fremragende — om end ikke første — Plads blandt de norske dramatiske Digtninger. I dette sit Stykke brød Ibsen for fuldt Alvor for første Gang over tverts med Oehlenschlägers traditionelle Maade at opfatte Sagaen og

Sagaheltene paa. Den glimrende Lyrik, Stortalenhed og Monologdygtighed, som Oehlenschläger altid udstyrede sine Sagahelte — ligesaavel som sine tydske Riddere — med, har Ibsens Personer intet af, de farer overordentlig stille og roligt frem, men han forstaar dog gjennem den ordknappe Dialog at vise Karaktererne frem, klart og rent, for Tilskuerne. Han behøver ikke, som en anden norsk Digter, der ogsaa har forsøgt sig i Sagadramet, hvert Øjeblik en lang Monolog, for at faa Karaktererne grejdt fremstillet, han behøver ikke saadanne extraordinære Kneb for at bevise Publikum, at det er saaledes Helten oprindelig skal være; alle Ibsens Personer i »Hærmændene« udvikler sine Karakterer gjennem Situationen — denne spender dem op —, og heri bestaar netop hans Mesterskab. Hvor ypperlig er ikke i denne Henseende 2den og 3die Akt; hvorledes stiger ikke Hjørdis Karakter i sin Storhed frem under Gjestebudscenen i 2den Akts 3die Scene? Ogsaa den derpaa følgende Scene, hvor Ørnulf kommer tilbage med Egil er fortreffelig; man faar et rigt Indblik i den gamle Vikings Karakter ved den Maade, hvorpaa han modtager Budskabet om sin Søns Død. Dette er den rette sceniske Effekt; tredje Akts første Scene mellem Gunnar og Hjørdis er ogsaa fortrinlig, og ikke mindre Scenen mellem Sigurd og Hjørdis i samme Akt. Karaktererne skinner klare og fyldige med al deres plastiske Afrundethed, netop ved denne

sterke Ordknaphed og Talen ud paa. Medens Oehlenschlägers Karakterer med alle deres Monologer og al deres Deklamation, dog ofte staar temmelig ubestemt, er Ibsens Karakterer fuldt ferdig. Og skriger man end paa, at han har forgrebet sig altfor sterkt paa Sagaen, lad man det, der bliver sandelig nok igjen, som ikke er taget af Sagaen, men fra ham selv, og dette er saa meget, at det er nok til at sikre »Hærmændene« en betydelig Plads i Literaturen. — Imidlertid synes Ibsen, efter denne heldige Debut, dog ikke at ville fortsette med Sagadramet, i alle Fald har han siden slaaet ind paa en ganske ny Bane, Nutidslystspillet. Et Arbejde af ham i denne Genre vil til Nytaar udkomme, og efter hvad vi paa Forhaand — rigtignok ikke fra authenthiske, men dog meget velunderrettede, paalidelige Kilder — har hørt om dette Verk, kan man have de allerbedste Forventninger. — Foruden som Dramatiker, har Ibsen fremtraadt som Lyriker og leveret en Mængde lyriske Digte, hvoraf man, beklageligt nok, savner en Samling; de er spredt rundt omkring i Blade og Tidsskrifter. Ibsens Lyrik udmerker sig ved Inderlighed i Følelse, ved en plastisk Form og i Særdeleshed ved en ualmindelig Styrke og Malmfuldhed i Udtrykket, hvori han overgaar enhver anden norsk Digter. Sproget føjer sig overordentligt let og behageligt under hans Haand, og især anvender han med stor Ferdighed Bogstavrimet, hvilket giver

hans Digte en stor Klangfuldhed og Vellyd. Ogsaa i det fortællende Digt har Ibsen forsøgt sig og hans i Nyhedsbladets Nytaarsgave for 1862 indførte Digt »Terje Vigen«, er af stor Skjønhed og kan visselig stilles ved Siden af de bedste af »FänrikStåls sägner«, med hvilke Digte dette Ibsens har en Del Lighed, uden at der i mindste Maade kan være Tale om Efterligning. Som et i flere Henseender merkeligt, og om Ibsens malmrige og fortrinlige Sprog vidnende Digt, kan »Paa Widderne« anføres (i Nythedsbl. Nytaarsgave 1860). Foruden rent lyriske Digte har Forfatteren leveret en stor Mængde Lejlighedsdigte, der saagodtsom alle besidder stort Verd. Ibsen har ligesom Carl Ploug et særdeles godt Greb paa at frembringe gode Lejlighedsdigte; de ved begge at lægge ind i Lejligheden et Element, der strækker sig ud over denne. — Naar man ser tilbage paa Ibsens Digterliv, saa finder man det ikke synderligt righoldigt hvad Mængden angaar, men det er tildels desto mere righoldigt, hvad Verdien angaar. Den Omstændighed, at han bestandig har været optaget af praktisk Virksomhed, og det tilmed af en saa dræbende og sløvende Virksomhed som en Theaterdirektørs, har vel ikke havt en saa liden Indflydelse paa hans Produktivitet; og hertil kommer, at Ibsen, før han udgav »Hærmændene«, var meget lidet paaskjønnet. Han har aldrig kunnet med den Ting at stikke sin Personlighed frem overalt, og Publikum, der har

saadan en Lyst til ved enhver Lejlighed at tage Personligheden med, har derfor hevnet sig paa ham og ringeagtet ham. Hans Liv har man forbittret ham, ikke alene ved skarpe og uretferdige Kritiker over hans Digterverker, men ogsaa ved skaanselløse Angreb paa hans Theatervirksomhed har man gjort ham Livet saa surt som muligt. At en Digter under saadanne Omstændigheder er lidet produktiv, er ikke til at undres over. Men Ibsen skal erindre sig Digterens Ord: »Sandheds Sag sejrer kun i Nederlag«, og har han hidtil fundet liden Anerkjendelse, saa tør det vel hende, at Eftertiden vil være mere paaskjønsom. — —

Den anden og mest — og det vistnok med Rette — berømte af de tre Digtere, der i de sidste Aar har fremtraadt, er Bjørnstjerne Bjørnson.

Bjørnstjerne Bjørnson er født i Kvikne i Østerdalen 8de Oktober 1832, blev Student 1852, rejste 1856 til Kjøbenhavn og blev kort efter Hjemkomsten (1857) ansat som artistisk Direktør ved Theatret i Bergen. Den 1ste November 1859 indtraadte han i Aftenbladets Redaktion, men gik atter ud af denne i Begyndelsen af Januar 1860, og rejste i Forsommeren samme Aar til Kjøbenhavn, hvorfra han i Slutningen af Aaret med Stependium af Statskassen begav sig paa Rejse til Rom, og opholder sig nu (Oktober 1862) saavidt vides i Tydskland.

Bjørnson er af alle norske Digtere, baade nu-

levende og afdøde, den, der har vundet mest Berømmelse og Anerkjendelse i Udlandet, hans Fortællinger er oversat paa Tydsk, Engelsk, Hollandsk, Finsk osv., og uagtet hans Navn saaledes er bleven berømt overalt, er han ingen ældre Digter, tvertimod han er — vi havde nær sagt — den yngste af alle de nu optraadte norske Digtere. Dette, at han, skjønt han er en ganske ung Mand, har vundet en mere end almindelig Berømmelse, tyder paa Forhaand paa noget Usædvanligt, eller i alt Fald paa at Publikum finder hans Digtninger at være usædvanlig. Men ikkedestomindre har Bjørnsons Digtervirksomhed været gjort til Gjenstand for en saa nedbrydende Kritik, som vel kan vederfares nogen Digter. Man har ikke vraget eller brudt Staven over et enkelt af hans Verker, men tvertimod over hans hele Digtervirksomhed fra først til sidst, man har kaldt hans hele Digtning »Slibrigheder, der ligger i Tiden« osv. Og det merkeligste ved Sagen er, at det ikke er Udlandet, hvad man maaske kunde vente, der har fældet denne afgjorte Fordømmelsesdom over ham, men tvertimod en af Digterens egne Landsmænd. Det er en af Digterens egne Landsmænd, der har paataget sig , dette, naturligvis efter hans egen Mening højst fortjenstlige, Arbejde at ville paavise, at alle Bjørnsons Arbejder i Grunden ikke er andet end Makverker, og at den Lykke, som de har gjort kun kan tilskrives den Omstændighed, at Publikum

er i højeste Grad ukritisk og lader sig forlede af Raabet; thi, mener denne store Samtidige, »Skriget dominerer os i Grunden«. Hvad der imidlertid er det ærgerligste ved hele Sagen, er den Omstændighed, at det store Publikum mangler Kundskab om, hvem den Mand er, som det skylder denne »mageløse« Opdagelse. Rigtignok er han særdeles godt bekjendt blandt Christiania Publikum, men heller ikke videre strækker hans Navn sig, hans Berømthed staar desværre ikke i det allerfjerneste Forhold til Bjørnsons. Han har, stakkels Mand, som saa mange Andre, sat sit Lys under en Skjeppe. Vi har forudskikket disse Ord, i Anledning af Kritiken over Bjørnsons »Kong Sverre« i Christiania Morgenblad, for straks at give tilkjende, hvilken Stilling vi indtager ligeoverfor hin Kritik og saaledes ogsaa ligeoverfor Bjørnsons Digtervirksomhed i det Hele taget.

Bjørnson begyndte sin Forfattervirksomhed (1854) som æsthetisk Kritiker i »Krydseren« og lagde som saadan megen Skarphed og Hensynsløshed for Dagen. Vel forraadte disse hans første kritiske Eksperimenter meget ofte, at Forfatteren besad grundig Mangel paa æsthetisk Dannelse og literære Kundskaber i det Hele taget, men de forraadte endnu oftere — ja næsten bestandig — et skarpt kritisk Blik og et godt naturligt Skjøn. Efterat han i nogen Tid havde fortsat med denne sin Kritikervirksomhed, fremtraadte han i Begyndel-

sen af 1856 som Digter med Fortællingen »Aanun« i det af ham redigerede »Illustreret Folkeblad«. Derpaa fulgte »Ole Stormoen«, Skitsen »et farligt Frieri« (optaget i »Smaastykker«) og den ufuldendte Fortælling »en munter Mand«; og i dette Blad tryktes ogsaa »Synnøve Solbakken« for første Gang. — Det er ganske interessant nu at læse disse Bjørnsons ungdommelige Smaafortællinger, man kommer uvilkaarlig til at gjøre Sammenligning mellem Forfatteren da og nu, og man faar derved se hans gradvise Fremadskriden. Allerede i disse Smaafortællinger aabenbarede sig Bjørnsons skarpe Blik for at opdage det Ejendommelige og Poetiske i Bondens Liv, allerede her viste hans ejendommelige Sprogmaner sig, en ypperlig Efterligning af Sagastilen, som han brugte med saameget Held i »Synnøve Solbakken«, men hans Stil havde naturligvis endnu ikke faaet tilbørlig Fasthed, og der plumpede derfor af og til en ganske anden Stil ind, der mindede om ganske andet end Sagaen. Men med al sin Famlen, og med alle sine tildels sterke Tegn paa Forfatterens Umodenhed er dog disse Fortællinger meget tiltrækkende, og i Særdeleshed saare betegnende for Bjørnsons Digtnings Udviklingsgang. I »Aanun« har Forf. skildret os, hvorledes en ung, og af Naturen med allehaande mekaniske Ferdigheder begavet, Gut paa Grund af en forfejlet Opdragelse og af Mangel paa kjerlig Om-

gang — han bliver overalt stødt tilbage og betragtet som en Fjante — gaar til Grunde og ender i Vanvid. — Her er et Træk af den norske Bondes Karakter grebet med dristig Haand og fremstillet i al sin Sandhed; der gives rundt omkring i Norges forskjellige, afsondrede Bygder mange slige Figurer som »Fliraanun«; saavel Naturen som Menneskene synes at støde dem ubarmhjertig bort, begge er haarde og ukjerlige, og det oprindelige rige Kjerlighedsveld, som risler i disse ulykkelige Menneskers Indre, udtørres lidt efter lidt af Mangel paa kjerlig Deltagelse, og tilsidst staar de aldeles redningsløse og maa absolut gaa til Grunde, de finder nemlig et særdeles Velbehag i at staa saaledes alene, de nyder og fraadser i sin Ensomhed. Bjørnsons Aanun er ikke uden Lighed med A. Munchs »den Ensomme«, det er i alle Fald det samme forunderlige Hang til Ensomhed, der ligger i Nordboens Karakter, begge Forfattere har villet fremstille. — Den anden af Bjørnsons første Fortællinger, er »Ole Stormoen«. Der gaar en ganske anden Grundtone gjennem denne Fortælling end gjennem Aanun; thi her er det humoristiske Element det overvejende. »Slig en Jente, som Dotter min er, slig en Jente er ikke født i Bygden i Mandsminde«, saaledes begynder »Ole Stormoen«, og saaledes er Tonen gjennnem hele Fortællingen. »Ole Stormoen« er ikke uden Lighed med »en glad Gut«, og navnlig forekommer selve Ole Stormoens

Karakter os at have ikke saa lidet tilfælles med Ole Nordistuens. — Om »en munter Mand« skal vi senere tale. — Efter disse forberedende Arbejder fremtraadte Bjørnson med »Synnøve Solbakken« (1857, 4de Oplag 1860), han havde i de foregaaende Fortællinger i Almindelighed kun holdt sig til at udvikle een Karakter, saavel »Ole Stormoen« som »Aanun« og »en munter Mand« (saavidt vi af det Brudstykke, vi har faaet af denne, kan dømme om det Hele), er Karakterskitser; »Synnøve Solbakken« derimod, er at stort Karaktermaleri, hvor alle Figurer er sterkt udpræget. Det er overordentligt sindrigt saaledes som Forfatteren har vidst at stille de forskjellige Figurer mod hverandre. Forholdet mellem Sæmund og Thorbjørn, Forholdet mellem Synnøve og Ingrid Granliden, Forholdet mellem Synnøve og hendes Moder og endelig Forholdet mellem Solbakkefolket selv. Efter hvert som nu Fortællingen skrider fremad, udvikler saavel de Elskendes som Bipersonernes Karakterer sig ud af Situationen. Især er Forholdet mellem Fader og Søn genialt tegnet, vi synes fra den allerførste Begyndelse af, fra det Øjeblik Sæmund jager Aslak bort, at se hans Kjerlighed til sin Søn, den træder sterkere og sterkere frem alt som Fortællingen udvikler sig, indtil vi i Scenen med Doktoren faar det allerbedste Syn for Sagen. Hvert enkelt Kapitel i Fortællingen danner ligesom

hver Akt i et Drama et Slags afsluttet Hele, dog saaledes at Slutningen har Elementet til en ny Situation i sig og peger frem mod det følgende Kapitel — følgende Akt — indtil det sidste Kapitel, hvor Spændingen er størst og Knuden løses, og Karaktererne er fuldt ferdige. Heri, i et lade Karaktererne — dramatikt — gjennem Situationerne udvikles, har Bjørnson ligesom Henrik Ibsen sit Mesterskab. Og netop fordi »Synnøve Solbakken« staar saa højt over hans andre Fortællinger i denne Henseende, netop derfor er det ogsaa hans ypperligste Arbejde i novellistisk Retning. I sin næste Fortælling »Arne« forekommer det os, at Bjørnson gjorde et Tilbageskridt, og forsøgte ligesom i sine første Fortællinger paa at give bare een eneste Karakterudvikling, nemlig Arnes. Og vi har saameget mere Grund til at holde os til denne Tro, saasom Fortællingen »Arne« (1858) er en Omarbejdelse af det føromtalte Brudstykke »en munter Mand« (1857), hvis Hovedperson, der ogsaa hedder »Arne«, er født paa »Kampen« og en Søn af »Endre« (Niels) Skrædder og Spillemand. Men medens »Arne« i Fortællingen af samme Navn er en blid, følelsesfuld og lyrisk Natur, er han i »en munter Mand« anlagt som »Ironiker«, og desuagtet er en stor Del af Fortællingen, hvori Ironikeren »Arne« spiller Hovedrollen, beholdt i den »Arne«, hvor den lyriske Arne er Hovedpersonen.

Janus*) spiller i sin Bog om »Arne« oftere hen paa, at Forfatteren paa et Par Steder synes at ville have gjort Helten til Ironiker, men har ikke havt Evne dertil; dette er fuldkommen rigtigt opfattet. Forfatteren har virkelig et Sted havt den Tanke at gjøre Arne til Ironiker og tildels udført den ogsaa; men saa har han pludselig bøjet ind i en ganske anden Gade og gjort Arne lyrisk og drømmende. Der gaar igjennem hele Arne en Dobbelthed, og da Forfatteren ikke har havt Lyst — eller maaske efter det Kjendskab, vi har til »Arnes« Affattelse ikke havt Tid — til atter at foretage en grundig Omarbejdelse, er Helten bleven uden sand Livsanskuelse, og Fortællingen »Arne« er derfor som Helhed et mindre vellykket Arbejde. Men har den som Helhed mange og store Mangler, saa har den til Gjengjeld saa mange ypperlige Enkeltheder som intet andet af Bjørnsons Arbejder. Man faar næsten Indtrykket af, at Forfatteren, i Bevidstheden om sit Arbejdes Mangler, har opbudt al sin Kraft, al sin glimrende Begavelse, for at gjøre Enkelthederne saa meget mere tiltrækkende. De mange Viser, som »Arne« indeholder, er saaledes noget af det Fortrinligste, Literaturen har, og som Bjørnsons Pen har frembragt, hvilket ogsaa hans værste Modstandere — at sige dem af disse, der indrømmer

---

*) Bjørnstjerne Bjørnsons »Arne«, en Undersøgelse af Janus, udgiven af Vilhelm Winsløw. Kjb. 1861.

Forfatteren Noget, men som forhen vist, gives der ogsaa Folk, der ikke indrømmer ham en Snus Digtertalent — indrømmer. Og forsaavidt som Bjørnson i »Arne« viser sig som fortrinlig Lyriker, er hans Bog — foruden i mange andre Henseender — merkelig og betegnende for Digterens Udvikling. I sin tredje større Fortælling gav Bjørnson et ganske andet Billede af det norske Folkeliv end de, han hidtil havde leveret os; han tog en ganske anden Side af Folkekarakteren, den let humoristiske. Kunde »Synnøve Solbakken« og »Arne« sammenlignes med store, sjelfulde og dybsindige Malerier af Tiedemann, saa kan »en glad Gut« lignes med et Genre-Billede af Exner. Hermed maa man dog ikke forbinde den Tanke, at denne Bjørnsons sidste Fortælling skulde være mindre national end de foregaaende, eller endog — siden vi sammenlignede den med en dansk Malers Arbejder — af en dansk Karakteer; tvertimod vi anser »en glad Gut« for at være ligesaa national som de to andre Fortællinger. Men hvad vi ikke anser den for at være, er saa poetisk verdifuld som »Synnøve Solbakken» t. Eks. I sin »Synnøve« og i sin »Arne« havde Forfatteren rullet mørkere Sider af Livet op for os: i »Synnøve«, hvorledes det haardnakkede, indadvendte Gemyt, der er Særkjendet for den norske Bonde, fører til et Slags Misforstaaelse mellem Fader og Søn, og Forstaaelsen indtræder først, naar Kjerligheden til

Kvinden og Tanken om at miste den elskede Gjenstand sterkt indtræder, i »Arne«, hvorledes Tausheden foraarsager Indsluttethed og Hang til Ensomhed, hvorfra kun Kjerligheden afløser En. I »en glad Gut« leverede han derimod et lysere Billede; to Elskende, der, uagtet Elskerindens Bedstefader modsetter sig paa det bestemteste deres Forening, dog ikke taber Modet eller sit glade Humør og lover at holde ud til det sidste. Medens det i de to andre Fortællinger var Tausheden, der bragte Ulykken og Misforstaaelserne med sig, er det her kun den gamle, knarvorne Ole Nordistuen, der adskiller de »glade« Elskende. Fordi Bjørnson ikke har oprullet et dybere Billede af Livet, men tvertimod et muntert, livligt og ubetydeligt Genrebillede, staar ikke »en glad Gut«, hvad poetisk Verd angaar, saa højt som de andre Fortællinger. Karaktererne er med Undtagelse af Skolemesteren uden synderlig Dybde, og den Mængde dramatiske Situationer, som de to andre Fortællinger — og især »Synnøve« — indeholder, findes i »en glad Gut« meget faa af. Men Fortællingen er frisk og yderst underholdende, Ole Nordistuen er fortrinlig tegnet, ligesom Heltinden, Margit selv, og Brevvexlingen er ypperlig. Det Talent til at tegne det erotiske Skjelmeri og barnlige Naivitet, som Bjørnson paa flere Steder saavel i »Arne« som og i »Synnøve Solbakken« havde afgivet Beviser paa, anvendte han med stort Mesterskab i »en glad Gut.«

— Foruden »en glad Gut« indeholdt »Smaastykker« et Par mindre Fortællinger og mindre Skitser, af hvilke »Ej faarleg Friing« og »Faderen« er de ypperligste, hver i sit Slags. »Et farligt Frieri« er en smuk liden Skitse, med kjekt og kvikt Anstrøg; »Faderen«, et dybt Livsbillede — og maaske det Bedste, Bjørnson nogensinde har skrevet. —

— Bjørnsons Fortællinger vakte overordentlig Opsigt, de var ogsaa noget nyt; men Publikum følte, at netop saadan var det Folkelivet skulde opfattes, det var et saadant Begreb, det efter Folkeviserne med deres klagende, længselsfulde Melodier, havde dannet sig om det norske Bondeliv. De andre nationale Novellister havde nok tildels givet naturtro Billeder af Folkelivet, men de havde ikke givet poetisk sande Billeder, de havde ikke forstaaet at opfatte det Dybe, det Ejendommelige hos Fjeldbonden. Bjørnson gav, for at bruge Digterens egne Ord, Udtryk for det, som Saga tier over, vore Viser synger hen for sig selv, og vore Bønder gaar tunge med over sit Arbejde. Han lyste for første Gang op i det Mørke, som hidtil havde omgivet Fjeldbondens Liv, han gav os en Række dybe og store Billeder, som, uagtet de bar et underligt Præg, dog var saare tiltrækkende. Han vidste i det mindste, for andre ubetydelige Ord, at lægge den største Betydning, han forstod at faa Indblik i Bondens dybe Sind og opfatte det Ejendommelige i hans Maade at være og udtrykke sig

paa. Og hvad de andre Forfattere ikke forstod, nemlig at finde det tilsvarende Udtryk for Tanken, det forstod han, derfor fik hans Stil denne forunderlige, regelmæssige Ordknaphed, derfor taler hans Figurer aldrig fuldt ud i en Strøm af Ord, men kun ud paa. Thi ligesom Sagaheltene er indsluttede og ordknappe, saaledes er ogsaa Bonden ræd for at udtale sig og røbe sine inderste og kjereste Tanker. Men skulde Bjørnson levere sande Digtninger af Folkelivet, saa maatte han ogsaa tage Folkets Sprog med, eller han maatte i alle Fald, saaledes som han har gjort, optage ikke alene en Mængde Ord og Vendinger, men ogsaa Aanden. Der gaar, det kan ikke negtes, en sterk Luftning af Folkesproget gjennem Bjørnsons Stil, især i »Synnøve Solbakken« — ogsaa den ypperligste, og ikke mindst af denne Grund den ypperligste af hans Fortællinger. Men, hvad vilde ikke en »Synnøve Solbakken«, skreven paa Ivar Aasens nyere Landsmaal blive? Vi har i Bjørnsons egen Bog Konturen dertil, og vi kan deraf skjønne, hvorledes den fuldstændige Tegning vilde blive. —

Efter at vi nu har omtalt Bjørnson som Novellist, skal vi gaa over til at omhandle den anden, og ikke mindre betydningsfulde Side af hans Digtervirksomhed, hans dramatiske. Bjørnson optraadte først som Dramatiker med Eenaktsskuespillet: »Mellem Slagene« der, efter det Kjendskab vi har til dets Affattelsestid, er skreven omtrentlig

samtidigt med Fortællingerne »Aanun« og »Ole Stormoen«, altsaa før »Synnøve Solbakken«. »Mellem Slagene« er efter vor Formening ikke alene det bedste Skuespil, Forfatteren hidtil har leveret, men tillige det ypperligste Drama, den norske Literatur ejer. »Sjelden«, har en dansk Kritiker sagt, »har man set et saa stort Stof, indesluttet i en saa liden Ramme«, og vi lægger til, sjelden har vel en Forfatter vidst i et Stykke, der kun spiller en halv Times Tid, at fremstille større og mere klarttegnede Karakterer. Vi føres ind i et Hus, hvor Kjerligheden før har talt, men hvor den nu hjemløs vanker omkring; disse to Mennesker — Halvard og Inga —, der i Stykket udgjør de to modstridende Parter, har en Gang elsket hinanden inderligt, hun har forladt sin Fader, for at følge ham, han har givet Afkald paa Magt og Hæder for at være hos hende, men Tausheden har lidt efter lidt sneget sig ind i deres fredelige Hjem, og istedetfor Ord hjelper de sig med Tanker. Men Tankerne tager snart forskjellige Veje, han længes fra hende til Slaget, hun længes tilbage til sin gamle Fader og hans venlige Stue — og de skilles mere og mere fra hinanden, de rædsomste Misforstaaelser opstaar, der rejser sig et frygteligt Svælg imellem dem. Den ene aner godt, hvad den anden grubler paa, men ingen af dem finder Forsoningsordet; begge ser de det Helvede, der vokser frem omkring dem, men ingen af dem gjør Skridtet til Forsoning.

Da stiger der en Tanke op i Ingas Sjel, hun vil ved en Daad atter bringe Halvard til sig og faa ham forligt med hendes Fader. Paa sine Skid setter hun ned over til Kong Magnus's Lejr og faar fat i en Del Heklunger, hvormed hun vil forhindre Halvard fra at drage bort, og med det samme fange en Del af Sverres Folk. Men ved Hjemkomsten finder hun Situationen ganske anderledes end hun havde ventet. Halvard er kommen hjem, og ikke som hun mente med Birkebejner, men med en gammel Bekjendt, der udgiver sig for Kong Magnus's Spejder, og som i Virkeligheden er — Kong Sverre. Nu merker hun, at hun har taget fejl, og at, hvis Halvard faar mindste Besked om hendes Forehavende, det sidste Baand, der endnu knytter dem sammen, vil blive løst. Spændingen stiger. I sin Nød tager Inga sin Tilflugt til Kong Sverre og han lover at hjelpe hende. Heklungerne bliver beværtet og beruset, Sverre faar sendt Bud efter nogle af sine Birkebejner, og nu synes det igjen at lysne for Inga. Men ulykkeligvis kommer Halvard til og opdager det Hele, og den sidste Traad, der bandt dem til hinanden, er overhuggen. Halvard dræber en af Heklungernes Mænd og disse lægger i Forbittrelse herover en Kulild kring Huset og sværger paa, at de, hvis ikke Døren lukkes op, vil brænde Hytten af. Halvard gaar mod Døren, Sverre stiller sig i Vejen og lover, »at før skal Hytten svides af over Hovederne paa jer, end jeg

slipper jer ud, før I har talt«. — Spændingen har her naaet Toppunktet. Men uagtet Døden svæver dem over Hovedet, kan dog ingen faa Forsoningsordet over sine Læber, førend Sverre minder dem om deres Barn; da er Isen brudt, begge Forældrene vil gaa efter ham; Forsoningen er der; Døren er fri. — Her ser vi et Billede paa, hvorledes dette indadvendte, ordknappe Væsen fører til de frygteligste Misforstaaelser og Kollisioner, her ser vi, hvorledes »Taushed dræber mere end Ord.« Halvard og Inga med deres paa Bunden hvilende dybe og lidenskabelige Kjerlighed og deres forfærdelige Taushed gjør et sterkt Indtryk, men for at forsterke dette og gjøre Billedet saameget interessantere, har Forfatteren stillet Sverre midt imellem dem. Hans storslagne Humor, hans tørre Vittighed, bag om hvilken dog Følelsen sterk og gjærende ligger, gjør i Modsetning til Halvards og Ingas Lidenskab sterk Effekt. Sverres Karakter er ypperlig tegnet, vi har i ham den Mand, som ene vovede at trodse Paven, den Mand, som med en liden Flok Vagabonder kjempede sig et Land til. Og vi faar et rigt Indblik i hans Karakter, hvor han i 14de Scene skuer ind i sig selv i den Monolog, han har. Vi faar se, hvad denne Mand, »der maatte lægge Smil over sit Aasyn og Skjemteord paa Læben og lukke vel til for Sorgen«, for at give Mod til Alle, led, og vi faar Begreb om hvilken Sjelstorhed, han maatte være i Besiddelse af.

Bjørnson giver vel ikke i dette Drama Sverres Karakter fuldt ferdig; thi dertil er Stykket for lidet, Situationerne for faa, men han giver dog et saadant Billede af ham, som ingen anden vil kunne gjøre ham efter i et Enaktsstykke. — Det næste dramatiske Arbejde, Bjørnson leverede, var »Halte-Hulda«, Drama i tre Akter (1858). — Havde Kritikens Stemme om »Mellem Slagene« kun lydt gunstig, havde den derimod tildels meget at udsette paa »Halte-Hulda«. Med dette Stykke forsøgte Forfatteren sig i den norske »Tragedie«, og man kan ikke negte, at han i alle Tilfælde, hvorledes man nu end vil bedømme Maaden, hvorpaa Digteren har løst sin Opgave, har fundet et stort og tragiskt Emne. »Halte-Hulda« er en i Sandhed tragisk Personlighed. Hun blev som Barn, ved sin Faders Død optagen i Aslakslegten, hvormed hendes egen Slegt altid havde lagt i Uenighed, og hendes Liv blandt denne Familje var intet mindre end lykkeligt. Hun har aldrig kunnet deltage i nogen Glæde, hun har aldrig kunnet træde i Dansen, det har hendes halte Fod forhindret hende fra. Efter hvert som hun vokste til blev hun Gjenstand for Aslaksønnernes Kjerlighed, »de ravede hen til hende i drukken Vellyst, enhver af dem syntes at have Ret til den fagre Mø; hun hengav sig til den Sterkeste«. — Saa treffer hun, efterat hun i 24 Aar har levet uden en Dags Glæde, paa Ejolf. Hun elsker for første Gang i

24 Aar, og han gjengjelder hendes Kjerlighed. Men ligesom en Hungrig, der i mange Dage intet har nydt, griber efter Brødet med krampagtig Haand, som ventede han, at man atter vil tage det fra ham, saaledes fraadser ogsaa Hulda i Kjerligheden og kan ikke finde Fred deri. Lidenskaben vokser hende over Hovedet, hun merker selv, hun ikke kan blive lykkelig og maa derfor gaa under. — Her er en virkelig tragisk Karakter; men Forfatteren har ikke, saaledes forekommer det os, mægtet at skabe et ypperligt tragiskt Digterverk ud af dette fortrinlige Sujet. Der gives i Stykket ikke mere end to fuldt ferdige Karakterer, nemlig, Hulda og Ejolf, de øvrige er i høj Grad skitseret. Forfatteren synes ikke at have magtet det dramatiske Apparat, eller han synes — hvad der ogsaa kan være muligt, — ikke at have havt tilstrækkelig Tid til at udarbejde sit Stykke. Men med sine Mangler er dog Halte-Hulda et Arbejde, der er i Besiddelse af en kolossal Storhed, og det udmerker sig tillige ved en yppig Diktion og en lyrisk Varme og Inderlighed i Dialogen.

Vi kommer nu til det sidste af Bjørnsons Arbejder, hans »Kong Sverre«, dette Stykke, der har været udsat for den mest nedbrydende Kritik. Det synes, efter det, vi har seet skrevet om »Kong Sverre«, at dømme, at Kritiken har følt sig mere eller mindre skuffet i sine Forventninger om dette Stykke, Bjørnson efter længere Taushed udgav.

Man synes at have ventet noget langt righoldigere fra Digterens Haand, end det han har leveret. Denne Skuffelse tror vi skriver sig dels derfra, at man har spændt sine Forventninger altfor højt, dels derfra, at man ikke tilgagns har forstaaet Forfatterens Stykke eller hans Mening dermed. Bjørnson har selv (i »Aftenbladet« 5te November 1861) givet den Pegestikke til sit Stykkes nærmere Forstaaelse, at Sverre var »Reformator» og saa saaledes, som enhver Reformator, ikke Enden paa sit Verk, og der for kan Dramaet heller ikke have nogen bestemt Slutning. »Men«, siger Forfatteren, »ingen Afslutning er ogsaa under visse Omstændigheder en Afslutning. Var det ikke saa, vilde de fleste Reformatorer falde udenfor Digtningens Omraade, og dog er det disse, som Menneskesjelen helst vil se og sysle med; thi fra dem er det Gode tilflydt os i størst Velsignelse.« Saavidt Forfatteren. — »Kong Sverres« hele Tragten i Dramaet gaar ud paa at blive kronet, opnaar han dette, har han faaet en større Magt over sine Fjender, end den, det mest sejerrige Slag kan forskaffe ham; Folket vil ikke adlyde ham og negter at betale Skat, fordi han ikke er kronet. Det er altsaa af største Vigtighed for Sverre, at Kronen bliver ham paasat, derpaa beror hele Landets og hans Reformationsverks Fremtid. Bliver han kronet, saa vil Folket erkjende ham for sin retmæssige Konge og betale ham den ham tilkommende Skat, hvilken han høj-

ligen tiltrænger for at føre Krigen videre, og saa vil han atter være rustet til — som han siger i Slutningen af Stykket — »at begynde for Alvor.« Dramet kan altsaa ikke faa en saadan Ende, at Publikum er fuldt og fast overbevist om, at Sverre har sejret afgjørende over Nikolaus og Gejstligheden, og at Freden saaledes er fuldstændig betrygget. En saadan Ende er nemlig umulig, hvis man ikke skal gjøre Brudd paa Historien. Ligesaa vist som Striden igjen udbrød, efterat Sverre var kronet, og det med en ligesaa stor, om ikke større, Voldsomhed som før, ligesaa vist er det ogsaa, at Dramet ikke i mindste Maade viser det modsatte, tvertimod tyder den ovenanførte Replik af Sverre netop derpaa. Men desuagtet maa dog Slutningen ansees for fuldkommen tilfredsstillende; thi Sverre er nu over det Værste, naar han først har faaet Kronen paa Hovedet, synes vi at føle, at han er udenfor al Fare. Vi har i Dramet seet ham sejre, trods alle Nikolaus Rænker og al hans Modstand, og vi er overbevist om at han nu, naar han har faaet Tegnet paa sin kongelige Myndighed, ogsaa vil sejre; vi føler, som sagt, at han er over det Værste. Derved at Bjørnson har valgt et saadant Emne til dramatisk Behandling og ladet Dramet faa en saadan Afslutning, har han leveret et i sit Slags meget originalt Arbejde. Interessen i hans Stykke drejer sig om noget ganske andet, og noget langt mere betydeligt end dette evindelige »om man faar

hinanden«; man kan ikke i hans Drama paa Forhaand gjette sig til Udfaldet, saaledes, at bliver det lykkelig, saa bliver man gift, bliver det derimod ulykkelig, bliver man dræbt. Det er ikke Kjerligheden, men en langt betydeligere Ting, nemlig Politikken — et Lands fremtidige Skjebne —, der spiller Hovedrollen i »Kong Sverre«. — Det er noget som Tiden søger efter dette, Skuespillet uden Kjerlighed, og navnlig ansaa I. L. Heiberg det for et saare fortjenstligt Arbejde, at forsøge paa at levere et Skuespil uden Kjerligheds-historie. Rigtignok har ogsaa »Kong Sverre« sit erotiske Parti, men dette optager paa ingen Maade Hovedinteressen. Og dog er det paa den anden Side en umaadelig grov og plump Misforstaaelse, naar man, som den nedbrydende Morgenbladskritiker, paastaar, at det gjerne, uden mindste Skade for Stykket, kunde have været borte, da det ingen Del har i Stykkets Maskineri. Det erotiske Parti mellem Haakon og Inga er aldeles nødvendig for at Stykket skal faa den fornødne Afslutning, og uden dem maatte Afslutningen synes ufuldstændig. I Haakon skal nemlig Sverres Reformationsplan fortsette sig, og han har hidtil været saare letsindig, derfor har Sverres Stilling været saameget mere betrængt; thi selv om han vandt Sejer og blev kronet, saa vilde, hvis han faldt fra, atter Uvejret bryde løs og Landet falde i Gejstlighedens Vold, naar Haakon var svag og udygtig. Han nærer derfor de største

Bekymringer for Haakons Fremtid, og derfor opdrager han ham saa strengt. Men da nu Inga træder til og Haakon fatter en alvorlig Kjerlighed til hende, saa falder derved en tung Byrde fra Sverres Skuldrer; derfor udbryder han ogsaa:

»Gud være lovet, her er Knegten bunden!«

Derfor kan han ogsaa sige om Inga:

Af Folket steg du som dets Morgengave,
Til Hjertet lagde mig min yngste Søn.
Gud, som begyndte dette, han fuldføre!« —

Og derfor gaar han ogsaa den Kamp, som han merker nu, selv efter han er kronet, vil begynde igjen, frejdigt imøde. Ankerne mod Afslutningen er derfor ubeføjet; thi Dramet er afsluttet, Sverre bliver kronet, og dermed er hans første Kamp forbi. Hvad derimod Maaden, hvorpaa Digteren har fremskyndet Afslutningen angaar, da kan der vist med Rette rejses Anker mod denne; thi den er og bliver Stykkets svageste Punkt. I tredje Akt, just hvor Spændingen er paa det allerhøjeste, kommer »Brevene«, der indeholder Oplysningen om Nikolaus's Forræderi, dumpende ned, ligesom fra Skyerne, og Knuden løses saaledes ved en fuldkommen ydre Tilfældighed. Vistnok har vi tidligere i Stykket — første Akt, sjette Scene — hørt Tale om Beviserne for Nikolaus's Forræderi, og vi kan gjøre os et klart Begreb om disse Bevisers store Betydning ved Sverres korte, men saare be-

tegnende Replik: »Men fik jeg dem!«; men det er ubegribeligt, hvorledes Bispen kan være saa uforsigtig at overgive dem i den svage, karakterløse Sigurd Jarlsons Hænder. Bispen er ellers ikke tegnet som den Mand, der ikke forstod at være forsigtig, men blindthen gav han sine vigtigste Papirer i en saa upaalidelig Mands Haand som Sigurd Jarlsons. Man fristes uvilkaarligt til at tro, at en Akt — eller to —, hvori Brevene nærmere omhandledes, er borttagen af Stykket. — Man har fra flere Kanter, dog mest fra Danmark, seet Sproget i »Kong Sverre« rost som ualmindeligt smukt, ja en Anmelder (i »Berlingske Tidende«) har endog anvendt Digterens egne Ord:

»Det norske Sprog, saa siger alle Lærde,
er aldrig skrevet med en større Rigdom,
saa fint i Følelsen, saa rankt i Tanken.«

paa »Kong Sverre«; vi for vor Part og vist mange Normænd med os kan ikke underskrive denne Dom. Det danske Sprog er maaske aldrig skrevet med en større Rigdom end i »Kong Sverre«, men det norske Sprog har sandelig Bjørnson skrevet langt bedre baade i »Synnøve Solbakken« og i »Mellem Slagene«, end i dette sit sidste Arbejde. Vi kan fristes til paa Bjørnson at anvende (hvad ogsaa en tidligere Anmelder har gjort) Nikolaus's Ord: »I Danmark Urter gror for al vor Sygdom!« — —

Den sidste af de tre Digtere er Aasmund Olafssøn Vinje*), der, ligesom den føromtalte Ivar Aasen, til hvem han nøje slutter sig, er en Bondegut af Fødsel. Han er nemlig født i Thelemarken i Oktober 1819, var en Tidlang Omgangsskolelærer — med 5 Spd. i aarlig Gage — i sin Hjembygd, blev saa Seminarist og virkede en Tidlang i denne Stilling. I 1850 tog han examen artium og i 1856 juridisk Embedsexamen. — Vinje er tilligemed Ivar Aasen Sprogreformationens ivrigste Forkjemper, han har ved alle Lejligheder talt til Sprosagens Fremme og har udgivet en Avis »Dølen«, paa Folkesproget; ja, han har, hvad mere er, opoffret — vi kan sige — sin Livslykke for at sette sin Ide igjennem. Han nærer selv, ligesom Ivar Aasen, den urokkeligste Tro paa, at det engang vil komme dertil, at Folkemaalet faar fuldkommen Borgerret i Literaturen; derfor — fordi han føler sig overbevist om sin Ides Virkeliggjørelse — lever han for den med Liv og Sjel. Han skriver ikke en Tøddel mere paa det almindelige Bogmaal, men udgiver alle sine Skrifter i Folkemaalet. Allerede af denne Grund har Vinje en Ret til et Navn i Literaturen, men han indtager ogsaa med sine Digter-

*) Om A. O. Vinje jevnfør forresten min Afhandling i L. Dietrichsons »nordisk Tidsskrift for Literatur og Kunst« p. 289 o. fl.

verker en fremragende Plads ved Siden af de ypperste norske Digtere. Vinje er maaske, naar Alt kommer til Alt, ikke alene en af de mest nationale Digtere i den norske Literatur, men den mest nationale af dem Allesammen. Det synes at gaa klart frem af Vinjes hele Forfattervirksomhed, at han er Digter og intet andet end Digter. Og det synes af hans Digtninger at gaa klart frem, at hvad de Andre — dog med Undtagelse af Bj. Bjørnson i »Synnøve Solbakken« og i et Par Smaaarbejder —, i mere eller mindre Grad søger efter, har han fundet. Den rette, sande, folkelige Aand, der, efter vor individuelle Mening, kun kan findes i Forbindelse med det folkelige og nationale Sprog, den har Vinje i sine Digtninger. Tanke og Udtryk følges ad i hans Digte. Ingen norsk Digter — ikke engang Welhaven — har saaledes som Vinje forstaaet at aflure Folkevisen dens Fif, dens ejendommelige Karakter og Tone; hans Digte minder derfor i sterk Grad om denne Digtning. Og mon ikke lidt af denne folkelige Aand, som gaar igjennem hans Digte, rettest bør skrives paa Sprogets Regning? — Forfatteren har leveret en Mængde lyriske Digte, der for største Delen er trykt i hans Ugeblad »Dølen«, og man savner desværre en Samling af dem. En saadan var rigtignok paabudet, men udkom ikke. Vi aftrykker her to lyriske Digte af Vinje, begge tagen af hans »Ferdaminni«.

I.

I Hjembygden.

No seer eg atter slike Fjøll og Dalar,
som deim eg i min fyrste Ungdom saag,
og sama Vind den heite Panna svalar;
og Gullet ligg paa Snjo, som fyrr det laag.
Det er eit Barnemaal, som til meg talar,
og gjer meg tankefull, men endaa fjaag*)
Med Ungdomsminni er den Tala blandad:
Det strøymer paa meg, so eg knapt kan anda.

Ja, Livet strøymer paa meg, som det strøymde,
naar under Snjo eg saag det grøne Straa.
Eg drøymer no, som fyrr eg altid drøymde,
naar slike Fjøll eg saag i Lufti blaa.
Eg gløymer Dagsens Strid, som fyrr eg gløymde.
naar eg mot Kveld af Sol eit Glimt fekk sjaa.
Eg finner vel eit Hus, som vil meg hysa,
naar Soli heim mot Notti vil meg lysa.

Alt er som fyrr, men det er meir forklaarat,
so Dagsens Ljos meg synest meire bjart.
Og det, som beit og skar meg, so det saarat,
det gjerer sjølve Skuggen mindre svart;
sjølv det, som til at synda tidt meg daarat,
sjølv det gjer' harde Fjøllet mindre hardt.
Forsonad' koma atter gamle Tankar:
det sama Hjarta er, som eldre bankar.

---

*) fjaag, glad.

Og kver ein Stein eg som ein Kjenning finner,
for slik var den, eg flaug ikring som Gut.
Som det var Kjæmpur spyr eg, kven som vinner
af den og denne andre haage Nut.
Alt minner meg; det minner, og det minner,
til Soli ned i Snjoen sloknar ut.
Og inn i siste Svevn meg eigong huggar
dei gamle Minnni og dei gamle Skuggar.

II.

Forfædrene.

Her seer eg fagre Fjord og Bygdir,
som mange gamle Kjæmpur bar,
med mange slike store Dygdir,
at tidt me tru det Gudar var.

Dei Ord dei til os hava skrivit,
dei glima som i Soli Dogg,
for Tanken kvast dei gjekk paa Livet
som Mannen sin med harde Hogg.

Dei kjærleg Leik og Lengtan kjende,
og aatte denne Livsens Glod.
Dei vermde vel, men meir dei brende,
og seig som Soli ned i Blod.

I myrke Villa tidt dei ravad'
men endaa er det sanne Ord:
Dei aatte det, som du maa hava,
um eigong du skal verda stor.

Sit Blod som Vatnet burt dei øydde,
med Leik sit Hjartesaar dei saag;
Ja endaa i den Stund dei døydde,
paa Tunga Vit og Løgi laag.

Et ejendommeligt Produkt af Vinjes Digtertalent er hans »Ferdaminni« (2 Dele Chr., 1861), en Række Rejseskitser, hvortil neppe nogen Literatur ejer Magen. I Sommeren 1860 foretog han en Rejse fra Christiania til Throndhjem — hvor netop Kroningen skulde foregaa — og tilbage igjen. Men Vinje, i hvis Kasse der hersker en bestandig Ebbe, havde ikke Raad til at rejse som andre civiliserede Mennesker til Vogns, men drog, ligesom salig Holberg i gamle Dage, afsted til Fods. Naar han blev træt af den besværlige Gang, tog han ind til en eller anden rig Bonde og udhvilede sig i nogle Dage. Man kan let skjønne, at Vinje, efter denne Maade at rejse paa, ikke snart kom til Throndhjem, og han havde nok været mange Uger paa Rejsen, førend han naadde did. Han havde her den Skjebne at blive antaget for en omstrejfende Haandverkssvend; og da han ikke havde faaet sig Logis, blev han uden Naade og Barmhjertighed kastet ind i et Hul, der var opfyldt af alskens Pak. — Denne sin merkverdige Rejse har han paa en meget humoristisk Maade beskrevet i sine »Ferdaminni«, der forekommer os at have en stor Lighed med Heinrich Heines bekjendte Rejsebilleder. Ligesom Heine meget ofte med en beundringsverdig Naivetet

i sine Rejsebilleder indfletter de pudsigste og mest fantastiske Historier, saaledes afbryder Vinje ofte en Skildring, som han er kommen halvvejs i, for at fortælle en Historie om »Dit og Dat«. Man finder i hans »Ferdaminni» just ikke mange træffende og malende Beskrivelser over de Landskaber, Forfatteren har rejst gjennem, men man faar til Gjengjeld desmere sand Poesi og desflere humoristiske Skildringer og Bemerkninger. Ligesom Heines Rejsebilleder indeholder en Rigdom af skjønne, lyriske Smaadigte, saaledes har ogsaa Vinje indflettet en Del saadanne i »Ferdaminni«. Lyriken synes i det Hele taget at være hans Felt. Hans lyriske Digtning udmerker sig ved Inderlighed i Følelsen, Kjekhed og Friskhed i Tanken og smukke Billeder; dens Form saavelsom dens Tone minder, som forhen sagt, i høj Grad om Folkevisen. —

Vinjes Liv har hidtil været altfor uroligt, uharmoniskt og tildels ulykkeligt til at han har kunnet udfolde nogen rig Digtervirksomhed. Desuden har han hidtil aldeles ingen Paaskjønnelse fundet fra Publikums eller Kritikens Side. Hans journalistiske Virksomhed har i denne Henseende skadet ham overordentlig meget; Publikum har nemlig bestandig blandet Journalisten og Digteren sammen, hvilket man mindst af Alt skulde gjøre. Vinje er altfor meget bleven en offentlig Personlighed, og dette i Forbindelse med hans originale, afstik-

kende, humoristiske Person har bidraget til, at man har nydt ham selv istedetfor hans Digte. Man har betragtet den ulykkelige og haardt tilsidesatte, men dog altid tilsyneladende muntre og vittige Sagfører som en Harlekin, der ene og alene er sat i Verden for at faa Godtfolks Latter og Munterhed paa Gang. Men det er paa høj Tide, at man begynder at betragte ham anderledes, thi en anden Betragtning vil være bedst for begge Parter. Vi indrømmer Vinje stor Begavelse som Journalist — derpaa afgiver hvert Numer af »Dølen« slaaende Beviser —, vi indrømmer ham en stor Plads som satirisk Skribent — derpaa afgiver hans mange vittige og humoristiske Artikler Bevis —, men vi indrømmer ham en endnu større Plads som Lyriker. Der ligger bagom denne bittre Spot, bagom denne kolde, skjærende Ironi, en dyb og rig Følelse, et inderligt og fromt Barnesind. Der ligger bag dette tilsyneladende Sønderrevne og Forfejlede en ophøjet, mild Fred. — Derfor gjentager vi, hvad vi før sagde, Vinje er intet andet end Digter; og som lyrisk Digter vil han, hvis hans Udvikling bliver harmonisk og hans Fremtid sikret, kunne drive det meget vidt paa Digterbanen. —

Efterat have omtalt disse tre fremragende Digtere skal vi gaa over til at omtale nogle mindre fremragende Forfattere, der dog alle har Krav paa Anerkjendelse og Publikums Paaskjønnelse; men denne har meget faa af dem faaet. Vi be-

gynder først med to Digtere, der begge hovedsagelig er fremtraadt som Lyrikere, nemlig Theodor Kjerulf og I. Th. Rørdam. — Theodor Kjerulf, der er født 1825 og nu ansat ved Universitetet som Lektor i Mineralogi, er et virkeligt Digtertalent; men han har hidtil hverken vundet Bifald hos Publikum eller Kritiken, og har heller ikke faaet den fornødne Udvikling. Kjerulf optraadte først, efterat han, (i Aarbogen »Hjemmet og Vandringen«) havde leveret en Skildring af et Besøg hos Fedlespilleren paa Haukelidfjeldet (Møllargutten), med en Samling »Digte« (1848), der ved første Øjekast røbede sand Digterbegavelse, Rigdom paa sterke og originale Tanker og dyb Følelse, men de viste ogsaa, at Forfatteren tildels ikke i tilstrækkelig Grad formaaede at beherske Formen. Digtene tydede ogsaa hist og her paa en vis symboliserende Tendents og nogen Uklarhed i Tanken har Forfatteren; men de smukke Ting, de indeholdt, opvejede fuldkommen Manglerne. Kjerulf er dels paavirket af Heine og dels af Welhaven, uden at der dog kan være Tale om simpel Efterligning. I 1854 udgav Kjerulf anden Samling, hvori Uklarheden syntes at være mindre fremherskende, og Formfuldendtheden at være større end i den første. Dyb og inderlig Følelse og høje — men desværre undertiden noget uklare — Tanker udmerker Kjerulfs Lyrik. Han har ogsaa leveret fortrinlige Rejseskitser i en Nytaarsbog (1854), Ydale (1851); i

hvilke Forfatteren tildels viser sig sterkt paavirket af Heine. I Nyhedsbladets Nytaarsgave for 1860 leverede K. en ypperlig Skitse »den Gamle i Masteskogen«, men desværre har han ikke senere udgivet noget i denne Genre, hvorfor han unegteligen ogsaa har Talent. Det synes som om Kjerulf af Mangel paa Anerkjendelse er bleven træt af at skrive.

I. Th. Rørdam, der er født 1825, og har studeret Bergvidenskab og nu er Lærer ved den Tordenskjoldske Skole i Holmestrand, havde i mange Aar — allerede fra 1843 — skrevet Digte, der havde vundet adskilligt Bifald, førend han i 1856 udgav en liden, beskeden Samling, betitlet »Ungdomsforsøg«, der indeholdt dels forhen trykte, dels aldeles nye Digte. Rørdam synes ikke i nogensomhelst Henseende at love noget særdeles rigt eller storartet Digterliv, men hans Digte gjør, ved den barnlige, behagelige og rene Aand, der gaar igjennem dem, og ved sin nette, og som oftest korrekte, skjønt noget klangløse, Form, et behageligt Indtryk. —

En Forfatter, der ogsaa synes at have Krav paa Anerkjendelse, i alle Fald en større end han hidtil har faaet — thi den er saagodtsom ingen —, er Forfatteren til »Thorarin og Valgerd«. Dette Drama, hvorefter Forfatteren kalder sig, og som udkom i 1856, fortjente Paaskjønnelse og lovede mere end Forfatteren ved sine sildigere Arbejder har holdt. Istedetfor at andre Digtere i Almindelighed plejer at gaa fremad, synes Forf. af »Tho-

rarin og Valgerd« at gaa gradvis tilbage. I 1859 udgav han den store Digtning »Kristkirken i Nidaros«, der, uagtet den paa somme Steder bar tydeligt Spor af at Forfatteren havde Talent, dog i det Hele taget var et temmelig mislykket Arbejde. Endnu uheldigere var han i Dramet »Niels Lykke« (1860), der er en saare uheldig Efterligning af Munchs »Lord William Russell.« Men hvorom Alting er, saa er dog Forfatteren i Besiddelse af en vis poetisk Begavelse og det var derfor at ønske, at han maatte faa en bedre Udvikling.

Der staar nu kun en Forfatter tilbage at behandle, som først er optraadt i de to sidste Aar, nemlig Novelleforfatteren Frithjof Foss.

Frithjof Foss (Israel Dehn) er født i Arendal 1830, Student 1850 og juridisk Kandidat 1856, og er nu efterat han i flere Aar har opholdt sig i England, Sagfører i sin Fødeby. Foss debuterede først — i 1861 — med en Række Skitser fra London i »Illustreret Nyhedsblad« (særskilt udkommen 1861). Disse Skitser vandt, dels paa Grund af at de var holdt i en meget kvik og livlig Tone, og dels paa Grund af det interessante Emne, meget Bifald, og var det derfor let forklarligt, at Forfatteren, opmuntret ved dette Bifald, fik Lyst til at forsøge sine Kræfter i et større Arbejde. Og saaledes fremstod Novellen »For halvandet Hundrede Aar siden« (1861, andet Oplag 1862), der blev modtagen med stort Bifald, og

Forfatteren erklæredes af Kritiken for at love noget Usædvanligt som Novelleforfatter. Ingen skal være villigere end vi til at indrømme, at Foss er i Besiddelse af et vist Talent; men vi for vor Del kan aldeles ikke indrømme ham saameget Bifald, som andre Kritikere, og i Særdeleshed »Nyhedsbladet», har gjort. »For halvandet Hundrede Aar siden« indeholdt vistnok adskilligt Smukt og Talentfuldt; men Bogen viste tydeligt ogsaa Forfatterens Umodenhed; thi han havde deri leveret en Forgrund som vilde han give et stort historiskt Maleri, og saa leverer han et bitte lidet Genremaleri uden synderlig sterkt udprægede eller originale Karakterer, og vistnok ogsaa uden nogensomhelst Tidssandhed. — Straks efter udkom hans store »Novelle« »Højt og Lavt« (2 Dele 1862) der ogsaa vandt Bifald; og det at Forfatteren saaledes kan producere det ene Verk efter det andet med den største Lethed, vidner om, at han aldeles ikke har — eller maaske heller ikke tager sig — stor Møje med Udarbejdelsen. En Anke, som vi med Skarphed maa fremføre mod Foss og hans »Novellefabrik» er den, at der i hans Arbejder ikke er mindste Spor af Nationalitet. Foss er en fuldstændig Angloman, og de Forhold, som han i sine saakaldte Noveller — Novelle er nu forresten et Navn, hvorunder enhver Forfatter indskyder, hvad han vil — skildrer, er ligesaa engelske som de er norske. Var hans Noveller udkommen i England under Dickens Segl, vilde de uden Tvivl være bleven tagen for

Dickens's. Frithjof Foss synes at mangle alt Blik for at opfatte det ejendommeligt Nationale i det norske Selskabsliv, og dette er i vore Dage, hvor Nationaliteten — og det med Rette — spiller en saa stor Rolle i Poesien, en saare stor og saare beklagelig Mangel. En anden Afvej, hvorpaa Foss staar, er den at skrive sig ihjel; og vil han blive ved saaledes som han har begyndt — og det vil han, efter hvad vi fra paalidelige Kilder har hørt — saa er der den allerbedste Udsigt dertil.*) —

---

*) Just nu under Korrekturen ser vi. at Foss atter har leveret en »Novelle« »Se Tiden an«, der er ikke mindre end 19 Ark stor. Et andet Arbejde, betitlet »Et Ægteskab«, skal ogsaa være under Pressen. — »Ak, Herre hvad skal Enden blive«! — —

De norske Forfatterinder.

Idet vi har gjort Brudd paa den gamle Høfligheds-regel: »Damerne først«, og istedet taget Herrerne først, skal vi til Slutning omtale de digtende Damer, hvoraf den norske Literatur forresten ikke ejer mange. Thi medens der saavel i Danmark som i Sverrige har fremtraadt en Mængde Forfatterinder — vi behøver bare at erindre om Navne som Fru Gyllenbourg, Fru Hegermann-Lindencrone, Clara Raphael, Frederika Bremer, Emilie Carlén, Fru Knorring —, er der i Norge kun fremtraadt tre Forfatterinder, der fortjener nærmere at omtales, nemlig Fru Collett, Forfatterinden til »Vesle-Kari« og Forfatterinden til »Digte af en Dame«. Af disse er Fru Collett den mest fremragende.

Jakobine Camilla Collett*), den føromtalte

*) Vi tror ikke her at gjøre os skyldig i noget Brudd paa Anonymitet, da Forfatterinden baade er navngiven i Langes Forfatterleksikon — hvorimod hun rigtignok i

Professor P. I. Colletts Hustro og en Datter af Nikolaj Wergeland*), H. W.'s Fader, er født 1813 og

---

»Morgenbladet« har protesteret — og i et andet »Forsøg til en norsk Literaturhistorie« (O. L. Boyes bedrøvelige Notitser af den danske og norske Literaturhistorie, Stavanger 1861.)

*) Her en Anmerkning om Nikolaj Wergeland. Denne merkelige Mand, der forresten tilhører langt mere den polititiske Historie, end Literaturen, er født 1780 og død som Prest til Ejdsvold 1848. I 1811 udgav han et Prisskrift »Mnemosyre», (om Oprettelsen af et eget, norskt Universitet), hvorved han vandt en Prisbelønning (800 Rbd.), der var udsat af »Selskabet for Norges Vel«; 1816 fulgte: »Sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser — i andet Oplag »Forhold« — mod Norge«. I begge disse Skrifter — dog i Særdeleshed i det sidste — drog Forfatteren skarpt tilfeldts mod den danske Regjering og bebrejdede den i skarpe Udtryk dens Adferd mod Norge. Man har sagt om Wergeland, at han nærede et hadsk Sindelag mod det danske Folk; men heri har man for det meste Uret; hans Daddel rammede nærmest Regjeringen, som ogsaa — man kan ikke negte det — fortjente sine Børst. Under Striden mellem Henrik Wergeland og Welhaven, og senere under Striden om »Norges Dæmring« optraadte N. W. mod Welhaven, hvilket vi før har omhandlet. — — — Der gives vist faa Mænd, der har været udsat for mere nedbrydende Domme end N. W.; man har kaldt ham »en gammel Ræv«, »en slu Politikus« osv., og man har visselig som oftest været uretfærdig mod ham. Vistnok var han, naar han kom i en Polemik, i høj Grad hensynsløs og tildels lidenskabelig; men hans

blev i 1841 gift med Collett. Fru Collett optraadte, efterat hun i den »Konstitutionelles« Føljeton i »Hjemmet og Vandringen« og i »Ydale« havde leveret Smaafortællinger, hvilke hun senere har samlet, og i Forbindelse med nogle ny, udgivet under Titlen »Fortællinger«, i 1855 med sin store, aandfulde Fortælling »Amtmandens Døttre« (2det Oplag 1860). — Denne Fortælling var saa omtrentlig det første Arbejde, hvori det mere udviklede norske Samfundsliv gjordes til Gjenstand for digterisk Behandling; vistnok havde tidligere Maurits Hansen ogsaa i denne Retning leveret Skildringer, der i og for sig kan besidde adskilligt Verd, men hvor megen Reflexion end Hansen ejede, saa besad han dog for liden Opfatningsevne til at opfatte det Karakteristiske og Ejendommelige ved, og for liden kritisk Smag til at

---

Motiver var vist altid de ærligste. — Vi yttrede, hvor vi omtalte H. W., at denne havde arvet en stor Del af sin Faders Egenskaber — navnlig hans Hensynsløshed og polemiske Heftighed —, og der er ogsaa en forunderlig Lighed mellem Fader og Søn. Naar man læser N. Wergelands polemiske Skrifter kommer man uvilkaarlig til at tænke paa Digteren; der gaar denne Begejstring igjennem hans Skrifter, denne Livfuldhed, der netop var H. W. saa egen. Man føler at det er Digterens Fader, at han ene kan skrive saaledes. — Et af N. W.'s interessanteste Arbejder er hans »Fortrolige Breve til en Ven«, skreven fra Ejdsvold i 1814 af et Medlem af Rigsforsamlingen (Chr. 1830). —

til at gjengive det Poetiske i det højere Selskabsliv. Desuden maa vi vel erindre, at det højere Samfundsliv i Norge — og specielt i Hovedstaden — indeholdt en Mængde mindre poetisk brugbare Elementer, og var i sin Helhed temmelig raat. I »Amtmandens Døttre« gav Forfatterinden et klart og vistnok meget sandt, men ikke synderlig opbyggeligt Billede af det norske Selskabsliv. Hun beviser i Skildringen sit store Talent til at opfatte det Forkerte, det Usle og Forfejlede i det højere Samfundsliv, og man kommer uvilkaarligt, naar man læser hendes Skildringer, til at erindre sig Kierkegaards Ord (i Forførerens Dagbog) »Kvinden besidder Reflexionen i en overordentlig høj Grad«. Men hvad der gjør Indtrykket af »Amtmandens Døttre« mindre behageligt og velgjørende, er den Bitterhed, som gaar igjennem den, og den mindre lyse Livsanskuelse, som Forfatterinden ofte lægger for Dagen; desuden har Bogen en skarp polemisk Tendents. Det er Fornuftgiftermaalet eller maaske rettere Ufornuftsgiftermaalet, Forfatterinden ivrer imod, alle Amtmandens Døttre opoffrer sig for den Ide, at blive gift! — Vi for vor Del kan ikke bedømme, hvorvidt Forfatterinden har Ret til dette Angreb; vi kan kun bedømme Bogen fra et rent æsthetisk Standpunkt, og som saadan indeholder den vistnok et i sin Helhed sandt og saare aandrigt opfattet Billede af det norske Selskabsliv, og den er skreven i et Sprog, som kun en Dame

kan præstere det. I 1860 udgav Forfatterinden sine »Fortællinger«, der for det meste kun var Optryk af hist og her omspredte Smaafortællinger og Skitser; af forhen utrykte Stykker, indeholdt Bogen kun to, nemlig »forskjellige Glæder« og de — vi havde nær sagt — berygtede »Oktoberfantasier.« Af de forhen trykte Fortællinger fortjener især »Kongsgaard«, »et Gjensyn« og »Eventyrsara» at nævnes, der alle udmerker sig ved Varme og Inderlighed i Fremstillingen. Hvad Oktoberfantasierne angaar, da kan vi aldeles ikke negte, at der i disse indeholdes mange træffende, bidende og vittige Bemerkninger over de nuværende saavel literære som selskabelige Forhold i Norge; men de synes dog tildels at smage altfor sterkt af Heine, til rigtig at kunne behage. — Det ligger saare nær at anstille Sammenligning mellem Forfatterinden af »Amtmandens Døttre« og »Hverdagshistoriens« Forfatterinde. Gjennem Fru Gyllenbourgs Noveller gjør vi Bekjendtskab med en Personlighed, der, om hun end ikke altid har dandset paa Roser, dog føler en inderlig Kjerlighed til den skjønne Jord, og finder Fred i Verden og Glæde i Livet. Forsoningen kommer dog stedse i hendes Noveller, om end Helten og Heltinden maa gjennemgaa Lidelsen, førend den indtræder. Hun elsker Menneskene og Verden, det gjør alle hendes Personer med; derfor er Udfaldet ogsaa stedse i hendes Bøger lykkeligt. Hun er en Kvinde, der paa sin

Livsbane har samlet mange Erfaringer, lidt mange bittre Skuffelser, men hendes Sjel er aldrig bleven opfyldt af Bitterhed, derfor har hun et klart Overblik over Livet, hun betragter det fra et overlegent Standpunkt, og ved at finde Freden deri. Et noget andet Begreb danner man sig ved Læsningen af »Amtmandens Døttre« om denne Bogs Forfatterinde. Man faar ganske vist ogsaa her Indtrykket af en Personlighed, hvem Livet har bragt mangen bedsk Drik; men man merker ogsaa tildels, at hun ikke, som »Hverdagshistoriens« Forfatterinde, har kjempet sig ud derover, men at hun tvertimod endnu kjemper med Verden. Det synes at hun har ikke formaaet at kjempe sig op over Trivialiteterne, det Forfejlede og Forkerte i Selskabslivet, derfor kan hun heller ikke se ned paa dette Forfejlede, men udstøder ofte bittre Bebrejdelser. Hun har ikke kunnet se Lyspunkterne, men kun Pletterne, ellerrettere, hun har ikke kunnet se Lyspunkterne for bare Pletter, derfor legger vi Bogen fra os med et utilfredsstillet Indtryk. Forfatterinden bebrejder Forholdene og finder, at de er Skyld i Personernes hele Ulykke, vi bebrejder Personerne og finder, at de selv er Skyld i sin Ulykke. —

Forfatterinden til »Vesle Kari« danner en komplet Modsætning til Fru Collett, hos hende er et religiøst Element det overvejende; hun har ikke Reflektion nok til at opdage det Trivielle i Livet, og endnu mindre Aandsoverlegenhed til at løfte

sig op derover. Hun har brugt det almindelige, men saare forslidte Surogat for at skjule sin Digtnings Mangler, Religiøsiteten. Nu vil vi ikke just ligefrem sige, at hendes Religiøsitet er udenpaa hængt, det være langtfra, men man fristes ved denne religiøse Kolorit til at tro det. Religiøsiteten maa have sin Grund i Karaktererne selv, og man kan ikke bøde paa denne Mangel ved et religiøst Klingklang, ved talrige Citater af Skriften, ved Læsen i Bibelen osv. Forfatterindens første større Arbejde »Vesle-Kari« (1858) forekommer at lide af denne Mangel, Karaktererne synes ikke at være dybt gennemtrængte af Religiøsiteten, men de synes af Forfatterinden, ved at give Bogen en sterk religiøs Tendents, at være gjort religiøs. I sin anden Fortælling »Steffen« (1860, 2det Oplag 1861) havde Forfatterinden forsaavidt været heldigere, saasom Religiøsiteten her steg mere frem af Karaktererne; men Helten selv er, hvormeget Smukt der forresten end maaske findes i Bogen, en mat, og paa mange Steder en altfor paatagelig, Efterligning af Bjørnsons Arne. Forfatterinden har ikke alene ligesom Bjørnson gjort Helten til Digter, men hun har ogsaa — hvad der er det værste — ladet ham skrive Digte aldeles i samme Tone som Arne. Hun lader saaledes Steffen meget naivt begynde sin Længselssang ligesom »Arne« med de Ord: »Jeg undres paa« osv. Dette er dog ikke det uheldigste ved Bogen,

Ideen, som ligger til Grund for den, er endnu uheldigere. »Steffen« er et af Naturen godt men tillige meget stridigt og vildt Gemyt, der elsker og elskes af Solvejg; men istedetfor at det nu var Solvejgs Pligt at drage ham til sig, og paa enhver Maade at søge at udrydde det stridige Sind, — og saasandt hun elsker ham, maa hun ikke tabe Modet med det første mislykkede Forsøg — gaar hun som »en skidt Tøs« hen og gifter sig med Gummar, og Forfatterinden synes at dette er fuldkommen i sin Orden; thi, mener hun, Noget er altid bedre end Intet, og naar nu Solvejg, efter at have gjort et frugtesløst Forsøg paa at drage Steffen til sig, ikke opnaar dette, saa har hun gjort sin Pligt, og har derfor ligefrem Ret til at forlade ham og tage Gunnar i Stedet, med hvem Forfatterinden ovenikjøbet lader hende leve ret lykkelig og veltilfreds, som om intet var ivejen. Dette er en skjev Moral; thi elsker hun Steffen og han hende, saa skal hun ogsaa holde ud og forsøge paa at drage ham inderligt til sig, formilde hans haarde Sind og ikke forlade ham for dog at faa sig en Mand.

Den tredje norske Forfatterinde; der har Krav paa Anerkjendelse er Forf. til »Digte af en Dame«. Digte af en Dame blev udgiven af Bjørnstjerne Bjørnson (1860); men allerede mange Aar førend disse Digte udkom var Forf. optraadt med nogle dramatiske Digtninger (utrykt, men op-

ført paa Bergens Theater) og havde derved lagt virkeligt Digtertalent for Dagen. I »Digte af en Dame«, hvilke foruden nogle faa Smaafortællinger i »Fædrelandets Føljeton« og »Illustreret Tidende« er det eneste, hun har udgivet, viser hun os et noget sønderfevet Indre; der aabenbarer sig i disse Digte en stor Sjel, der higer efter Fred, og Forfatterindens Livssmerte er visselig noget mere end bare affekteret »Weltschmerz«. Det var at ønske at Forfatterinden maatte tilkjempe sig en mere harmonisk Livsanskuelse og derved bringes til at blive forsonet saavel med Verden som med sig selv; kan hun opnaa dette, vil hun visselig kunne frembringe Arbejder af uomtvisteligt Verd.

Vi har nu gjennemgaaet de enkelte Forfattere, og efter bedste Evne søgt at paavise det Karakteristiske ved hver, — vi har tillige søgt at give en Udsigt over Literaturens Udviklingsgang, dens gradvise Arbejden fremimod det Nationale, vi har paavist hvorledes Digtningen fra en sterk idealistisk Retning, Tid efter Tid har forandret sig til en realistisk Tendents. Medens Nationen i de første Aar efter Løsrivelsen fra Danmark havde et saare usandt og uklart Begreb om det Nationale, og antog, at Nationaliteten bestod deri, at man stedse talte med en høj Pathos om Frihed og Fædreland,

begyndte dog allerede i Slutningen af den første Periode en bedre Aand at røre sig, hvilken hovedsagelig bevirkedes ved Welhavens Optræden. Dog var Literaturens Farve i den første Periode afgjort idealistisk, og anderledes kunde det ikke være; thi man manglede Grundvolden hvorpaa en mere realistisk og en mere national Digtning skulde bygges. Denne lagdes ved Asbjørnsens og Moes Udgivelse af »norske Folkeeventyr«, og med disse to Forfattere begyndte, som forhen paavist, en ny Aand at gjøre sig gjeldende i den norske Literatur. Men i det første Tidsrum af denne Periode (indtil Aaret 1850) fremkom dog en Hob Verker, som, efter alle indre Kjendemerker at dømme, tilhørte den forbigangne Periode. Forfatterne af disse Digtninger opfattede enten Nationaliteten efter den gamle Regel (Monsen, Theodor Reginald o. fl.), eller deres Verker var lidet national og havde et mere kosmopolitisk end nationalt Anstrøg, (Munch). Først i det sildigere Tidsrum (efter 1850) af den realistiske Periode er den norske Literatur bleven farvet af en sterk Nationalitet, hvortil ikke mindst Ivar Aasens Sprogarbejder og den hele Sprogstrid har bidraget. Henrik Ibsen har virket i det historiske Drama, Bjørnstjerne Bjørnson i den nationale Novelle og i den senere Tid ogsaa i Sagadramet, Vinje har leveret fortreffelige lyriske Digte — alle tre har, hver i sit Slags, frembragt udmerkede Arbejder. Imidlertid synes det dog som om en

Standsning i Produktionen snart vil indtræde; vistnok er de tre forhen nævnte Digtere endnu unge Mænd, og der er saaledes Udsigt til at de vil kunne føje mange fortringe Verker til de, som de allerede hidtil har leveret, og vistnok gives der blandt de andre Digtere flere højst respektable Talenter (som Kjerulf t. Eks.); men af yngre begavede Forfattere har vi ingen. Der fremkommer naturligvis mellem Aar og Dag en hel Hoben poetiske Arbejder; men i ingen af disse aabenbarer noget sandt Talent sig. Vi behøver i denne Henseende bare at minde om den sidste Juleliteratur — Norge har vel aldrig havt en større Rigdom af dette Slags at opvise —; men intet af de udkomne Arbejder — dog maaske med Undtagelse af Frithjof Foss »Noveller« — hævede sig over Middelmaadigheden; tvertimod alle de yngre Forfatteres Arbejder — »Drøm og Virkelighed« og »Grossererens Familje« iberegnet, for ikke at nævne de lyriske Digtsamlinger — var i mere eller mindre Grad formeligt Tøjeri. Blandt de sidst udkomne Bøger maa dog Meltzers ypperlige »Smaabilleder af Folkelivet« nævnes, som en Bog, der, hvis Forfatteren desværre ikke allerede var afdød, maatte have kunnet berettige til de allerbedste Forventninger.

Og nu til Slutning kun en Bemerkning om Sprogsagen. Man vil have bemerket hvilken Stilling vi indtager med Hensyn til denne for Norge og — vi lægger til — for hele Norden saa vigtige

Sag. Vi har paavist — saavidt som det stod i vor Evne — hvilken gjennemgribende Betydning Sprogstriden har havt for den norske Literaturs Udvikling; vi har paavist, hvorledes Sprogsagen lidt efter lidt har sejret — man læse de sidst udkomne norske Skrifter, og man vil blive overbevist derom —; vi ønsker kun at Reformatorerne maa sejre, og det maa de, hvis den norske Literatur nogensinde skal blive et sandt Udtryk for det norske Folk. Vi ender med Digterens Ord:

Vort Folk i Trældom lenge gjekk
med Sut forutan Sæle,
men som det att' sin Fridom fekk
saa maa det faa sit Mæle!